HUMANIST

MAANDBLAD OV[illegible] HUM[illegible]NISME, [illegible]ENS EN W[illegible]RELD

Lust

Met medewerking van o.a:

Marjan Berk
Midas Dekkers
Gerda van Dijk
Rudo Lievense
Rik van Lunsen
Ge Nabrink
Susie Orbach
Paul Schnabel
Karin Spaink
Astrid Roemer
Adriaan Morriën
Willeke Bezemer
Huub van der Lubbe
Yvonne Kroonenberg

WINTERNUMMER
DEC.'92/JAN.'93
PRIJS: F5,95

(Ingezonden mededeling)

Nogmaals speciaal Corneille -aanbod!

Het aanbod van een speciale zeefdruk van Corneille met een fikse korting in het oktobernummer van de Humanist was een groot succes. Daarom nogmaals een mogelijkheid om tegen een speciale prijs een zeefdruk van de Cobra-schilder aan te schaffen.
'Tribu III' is de titel van bovenstaande zeefdruk. Gemaakt in 1992 in een oplage van 200 stuks. Het papierformaat is 75 cm bij 86,5 cm, het formaat van de afbeelding is 50 cm bij 61 cm. Jaski Art Gallery geeft de lezers van de Humanist korting op deze zeefdruk van Corneille. U betaalt geen f 950,- maar de speciale prijs van f 775,-. Dit aanbod geldt tot 1 februari 1993.

U kunt deze zeefdruk bestellen door het bedrag over te maken op de ABN-AMRO bank, rekeningnummer 47.73.34.199 ten name van Jaski Art Productions b.v., Nieuwe Spiegelstraat 27 in Amsterdam onder vermelding van 'Corneille zeefdruk-Humanist II'. U kunt ook gireren: het gironummer van de ABN-AMRO in Amsterdam is 8238 - vermeldt dan bovenstaand bankrekeningnummer van Jaski Art Gallery plus 'Corneille zeefdruk-Humanist II'. Het adres op uw bank- of girocheque zal gelden als het adres waar het kunstwerk naar toe zal worden gestuurd. Mocht de beperkte oplage van de zeefdruk onverhoopt zijn uitverkocht, dan wordt heet gehele bedrag op uw rekening teruggestort. De bestellingen zullen op volgorde van binnenkomst worden behandeld. Dus hier geldt: hoe sneller u bestelt, hoe meer kans u heeft dat dit Corneille-kunstwerk binnenkort aan uw muur prijkt. Wilt u meer informatie, dan kunt u bellen met Jaski Art Galery: tel.nr.: 020-6203939.

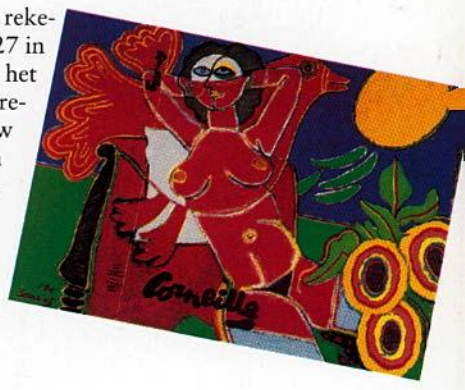

Van 12 december tot 14 januari is er een speciale Corneille-expositie in de Jaski Art Gallery op de Nieuwe Spiegelstraat 27 in Amsterdam. U bent van harte welkom en kunt daar het pas verschenen boek 'Corneille, het oog van de zomer' kopen voor de speciale prijs van f 110,- (normale prijs: f 139,-).

Lust, schuld en zonde hoorden in Nederland lange tijd bij elkaar. De tomeloze lust van de mens moest worden onderdrukt om de samenleving te beschermen, anders zou het maar één groot Sodom en Gomorra worden. Daar lijnrecht tegenover stond de opvatting dat vrij omgaan met lust zou leiden tot een betere mens, ja zelfs tot een betere maatschappij. Tegenwoordig wordt lust vooral gezien als een gevoel dat is na te streven zolang het anderen geen schade berokkent. En dat klinkt al aardig humanistisch.

Lust is één van de prettigste ervaringen die een mens kan overkomen. Het is ook veel tegelijk: plezier, genoegen, verlangen, liefde, begeerte, genot, passie, hartstocht.
In dit nummer een keur van variaties op het thema lust. Hoe lust werkt bij mannen en bij vrouwen. Hoe je elkaars lusten leert kennen. Hoe verschillend normen en waarden op dit terrein zijn. Wanneer de lust vergaat en hoe lust een last kan worden. Wat kan, wat mag en wat gaat te ver? In dit zwoele winternummer van de Humanist worden grenzen verkend, mogelijkheden afgetast, meningen gevormd.

HUMANIST

IS EEN UITGAVE VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

47-STE JAARGANG
NUMMER 12
DECEMBER 1992

Redaktie-adres:
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Tel.: 030 - 318145.
Redactie-secretariaat:
Alice Dessens (tst. 34)
Kantooradres:
Oudkerkhof 11,
3512 GH Utrecht.
Fax: 030 - 367104

Redaktie:
Hes van Huizen (hfred)
Ingeborg van Teeseling

Vormgeving:
Hes van Huizen
Rik Tazelaar (Studio ID)

Prepress/Lithografie/Druk:
Brouwer Offset Utrecht BV

Redaktiecommissie:
Peter Heisterkamp
Hans Martens
Bram Roozendaal
Marc Hermsen

Abonnement:
Een jaarabonnement kost *f* 30,-
Bel 030 - 318145 (Toestel 28)
Leden van het
Humanistisch Verbond
ontvangen het blad gratis.
Zie ook informatie elders
in dit blad.

Advertentietarieven:
De tarieven van febr. 1988
zijn van kracht. Een folder
is op aanvraag verkrijgbaar.

Illustratie omslag:
Sylvia Weve

HET VOLGENDE NUMMER

VERSCHIJNT BEGIN FEBRUARI.
KOPIJ VOOR DIT NUMMER
MOET UITERLIJK 13 JANUARI
IN HET BEZIT VAN DE REDACTIE
ZIJN

I N H O

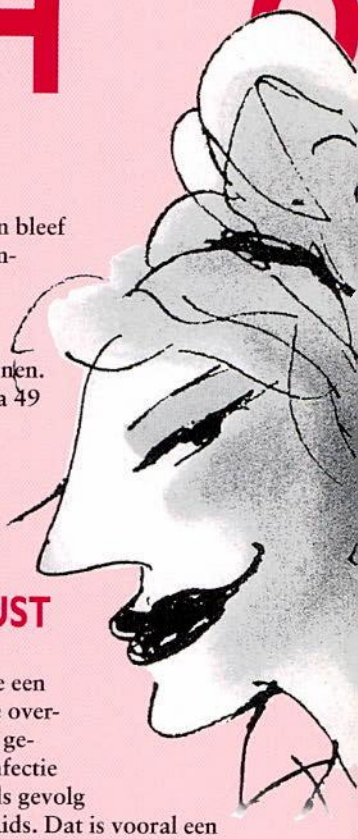

LUST IN DE LITERATUUR

Lust was in de Nederlandse literatuur lange tijd taboe en bleef dus in het verborgene. Het lijkt er op dat we dat nu ruimschoots aan het inhalen zijn. Veel lust tegenwoordig in de literatuur. Dat begon bij Reve, Komrij en Cremer. En die keken weer over de grenzen, naar Baudelaire en naar De Sade. Matthijs van Nieuwkerk trekt enige lijnen.

Pagina 49

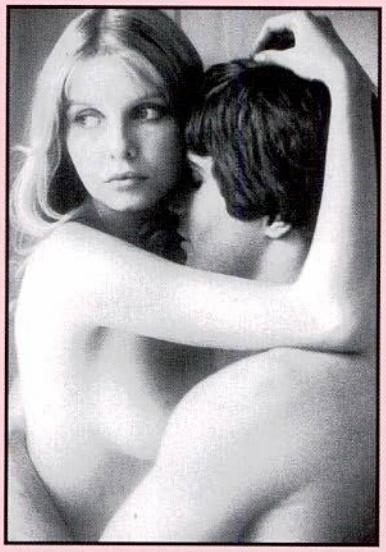

DE LAST NA DE LUST

Aan lust kun je een geslachtsziekte overhouden. Of de gevreesde HIV-infectie oplopen met als gevolg vroeg of laat Aids. Dat is vooral een kwestie van wel of niet veilig vrijen. Op de polikliniek aan de Amsterdamse Groenburgwal weten ze daar alles van.

Pagina 64

DON'T SAY IT, PLAY IT!

Voor Astrid Roemer behoren lust en seksualiteit tot de meest wezenlijke zaken om over te praten. Wel heeft ze het idee dat deze onderwerpen in de Nederlandse cultuur worden stukgepraat. Dat zal in de Caribische cultuur niet snel gebeuren. Daar wordt het seksuele spel vooral zonder woorden gespeeld. Wat weer kan leiden tot misverstanden. Een kijk op de verschillen in lust tussen Nederland en Suriname.

Pagina 23

HOE VELEN DE LUST VERGAAT

In het begin is het allemaal spannend en nieuw. De ander wordt ontdekt, moet worden veroverd. Later in de relatie dreigt de sleur. En vermindert de lust. Vooral omdat andere dingen voorrang krijgen: kinderen, carrière, geld verdienen. Er zijn ook (geheime) wensen, fantasieën. Zo moeilijk om over te praten met elkaar. Maar moet dan alle lust maar vergaan? Sexuologe Willeke Bezemer over lust en onlust in de relatie.

Pagina 53

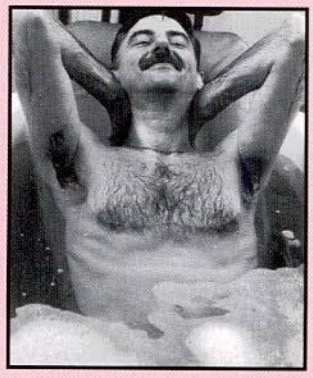

STRIJD OM AAN LUST TOE TE KOMEN

Veel mensen denken dat mensen met een handicap 'het' niet meer doen. Tegen dat vooroordeel moeten gehandicapten opboksen. Maar voor hen heeft plezier sowieso te maken met strijd. Je moet (opnieuw) leren genieten van je eigen lichaam, alternatieven vinden voor de beperkingen die een handicap je oplegt. Maar: aan hartstocht geen gebrek, zo stelt Karin Spaink.

Pagina 35

U D

DE EEN HEEFT LEED EN DE ANDER LUST
DAT IS ZO 'S WERELDS DEEL
William Shakespeare

JE LUST EN JE LEVEN

Een definitie van lust is moeilijk te geven. Er is veel begripsverwarring. Drie deskundigen proberen wat duidelijkheid te scheppen. Zetten lust in het perspectief van het verleden, de godsdienst, de sexe, de leeftijd, de geaardheid, van de culturele gebondenheid. Paul Schnabel, Ge Nabrink en Gerda van Dijk over lust en het leven.

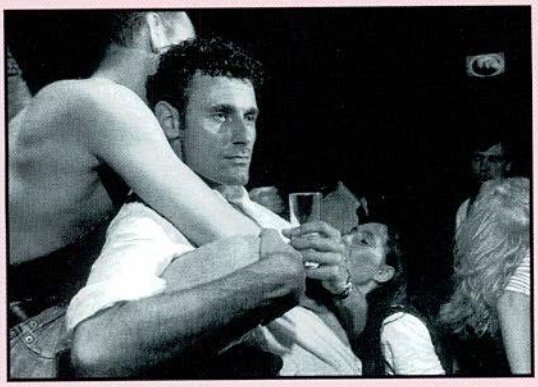

Pagina 8

LUST MOET JE LEREN

Seks met z'n tweeën houdt in dat je de ander moet leren wat jij leuk vindt. Want twee mensen hebben nooit dezelfde lusten. Eerst luisteren, dan vrijen is daarom het advies van seksuoloog Rik van Lunsen. En dat geldt vooral voor mannen. Want die denken vaak dat ze alles over lust weten als ze 'het' een keer gedaan hebben.

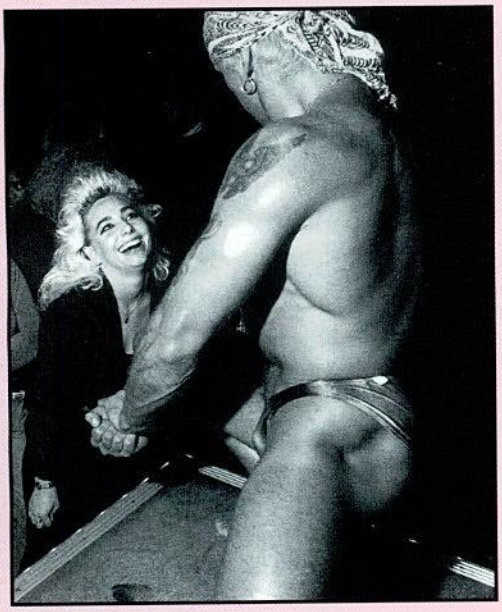

Pagina 28

EN VERDER:

Peter van Straaten	15/67
Yvonne Kroonenberg	17
Adriaan Morriën	19
Stefan Verwey	20/33
Cyril Vink	21
Len Munnik	26
Marjan Berk	27
Jos Collignon	34
Trudy Kunz	46
Rudo Lievense	47
Tom Janssen	51
Albert Nieuwland	52
Midas Dekkers	57
Ineke van den Bergen	62

Brieven	6/7
HV-nieuws	68/72/73/74/75
Een humanist (twee zelfs) nr.3	69
Rtv-programma's	70/71

TINTELS OP JE HUID

Huub van der Lubbe is de zanger van de populaire popgroep De Dijk. Z'n vele vrouwelijke bewonderaars zijn dol op hem. Maar een lustobject vindt ie zichzelf niet echt. En na een optreden is de deur van de kleedkamer wel dicht.

Pagina 58

VROUWEN ZIJN VAAK BANG VOOR HUN LUSTEN

Vrouwen willen dat ook aan hun verlangens tegemoet wordt gekomen. En worden in toenemende mate razend als dat niet gebeurt. Stelt feministe Susie Orbach, vooral bekend door haar boek 'Wat willen vrouwen eigenlijk?' Vrouwen voelen zich vooral hebberig en egoïstisch als ze iets willen. Daarom zetten ze hun eigen lusten vaak zo snel mogelijk om in zorgen voor die van de ander.

Pagina 40

BRIEF

Brieven zijn welkom. Houdt u het wel kort. De redactie behoudt zich het recht voor om brieven in te korten of niet te plaatsen.

Beeld en beleid

De kunst van een cartoon is om in één oogopslag een scherp beeld te schetsen van een bepaalde, maatschappelijke situatie of van mensen in die situatie. De kracht van zo'n humoristische tekening is, dat door `vertekening' de essentie van een situatie wordt weergegeven. Door een dergelijke vertekening kunnen echter ook misverstanden ontstaan.
Een voorbeeld van een cartoon die tot misverstand kan leiden, is die in de Humanist van oktober.
Daarom vind ik het wel van belang om erop te wijzen dat het Humanistisch Vredesberaad, zowel afzonderlijk als gezamenlijk met andere vredesorganisaties, een beleid voert dat niet overeenstemt met het in deze cartoon opgeroepen beeld.
In een recent uitgegeven verklaring inzake ex-Joegoslavië van het Landelijk

Beraad Vredesorganisaties (LBVO), waarin ook het HVB is vertegenwoordigd, wordt gepleit voor humanitaire en vreedzame interventies.
Ik zou het bijzonder op prijs stellen indien u in de eerstvolgende uitgave van de Humanist daarop de aandacht zou vestigen.

Rein Heijne (Rotterdam)

Slecht mens

In het interview met Gerard Koolschijn (Humanist 11, november) komt na de kerkelijke achtergrond van deze classicus en de religiositeit van oude Grieken, ook een mijns inziens humanistisch item aan bod: het relativeren van absolute waarden betreffende goed en slecht. Graag wil ik daar het mijne aan toevoegen.
Een priester vertelde me dat een rituele zalving van een stervende betrekking heeft op diens gereedmaking voor de reis naar het hiernamaals en het wegwassen van diens slechte kanten. Vanuit mijn humanistische kijk op de dingen vroeg ik de man of hij het niet bedroevend vond dat een mens niet werd aanvaard zoals hij was, dat hij zelfs met de dood voor ogen een deel van zijn eigenheid werd ontkend en zo werd weggezonden naar niemandsland.
Ik ben ervan overtuigd, maar ik kan het niet aantonen, dat de samenleving er aangenamer op zou worden als de mens werd aanvaard zoals hij is en niet gedeeltelijk werd verloochend. Het voortdurend moeten streven naar het `goede' en het steeds weer tevergeefs tegengaan van het `kwade' in onszelf, leidt tot een huichelachtige levenshouding, gebaseerd op de `ik-ben-goed-en-hij-is-slecht' gedachte. Want, wetend dat een mens van alles in zich heeft, leidt de ontkenning van een deel ervan tot een verwrongen gespletenheid. Het gevolg is dat steeds op zoek wordt gegaan naar een zwarte piet, het zwarte schaap, de kwade pier, de jood, de islamiet, de christen, de arbeider, de baas, de herkenbaar andere. Ik ontken dat mensen goed zijn en ik ontken dat mensen slecht zijn, maar betrap me er soms op dat ik als gevolg van mijn vorming door onze taal en cultuur ongewild wordt meegesleept in die oude tweedeling.
Voor een goed begrip: niet alles is tolerabel, we kunnen als gemeenschap bepaalde daden, 'gedreven door eigenbelang en een behoefte aan geluk' (zie interview met Gerard Koolschijn) strafbaar stellen om onze samenleving te sturen. Een samenvatting van het bovenstaande heb ik verwoord in, wat ik noem, een Hollandse Haiku (Vers in 5-7-5 lettergrepen):

Goed + kwaad = mens.
Goed verheven, kwaad
ontkend:
Zelf goed, and'ren slecht.

Jan Hilarius (Castricum)

(Ingezonden mededeling

LOS VAST

Stichting LosVast
uit zich sedert 3 Maart 1970 middels woord en geschrifte over allerlei facetten rond het fenomeen alleenzijn.
Dit onderwerp gaat iedereen aan. De helft van allen die nu samen wonen is straks alleen.
In ons land is nu 1/3 van alle huishoudens een éénpersoonshuishouden.

Het gaat over

MENTALITEIT en PRAKTIJK van

ALLEEN ZIJN
ALLEEN VOELEN
ALLEEN WONEN
ALLEEN REIZEN

Inl. over brochures en voordrachten:
Empelse-dijk 14
5235 Ae Den Bosch
tel.073-412323, 9-10.30 uur
fax 073-410388, dag/nacht

Vrouwenbesnijdenis

Hierbij wil ik reageren op een artikel in de Humanist van november, en wel op het artikel op bladzijde 6 en 7 over vrouwenbesnijdenis. Wat ik hier ter sprake wil brengen, betreft echter niet vrouwenbesnijdenis an sich maar een veel algemener humanistisch principe wat in de twee na laatste alinea werd genoemd: 'De automobilist die vermoedelijk teveel gedronken heeft, kan niet worden gedwongen zijn bloed te laten controleren op het alcoholpercentage. De verkrachter die zijn slachtoffer de angst bezorgt besmet te zijn, mag een aidstest weigeren'.
Hier - in deze gevallen - ben ik het er duidelijk mee oneens. Omdat de verdere omstandigheden zodanig zijn. Het principe dient m.i. dus niet altijd, klakkeloos gehanteerd te worden. Wanneer wel, wanneer niet, waar leg je de grens? Dat is natuurlijk de vraag. Dat is dan een afweging. In genoemde gevallen is rechtvaardigheid in het geding; het ultieme gevolg van een dergelijk principe is dat schuldigen vrij kunnen blijven rondlopen omdat hun schuld niet bewezen kan worden.
Rechtvaardigheid dus tegenover onaantastbaarheid van iemands lichaam. Ik vind dat in dit geval rechtvaardigheid duidelijk van meer belang is. Als:
1) er al duidelijk verdenking aanwezig is, en
2) een bewijs nodig is om de oorzaak van schade en/of leed aan te wijzen en strafbaar te stellen (leed kan hierbij dus in het geding zijn), en
3) een dergelijke ingreep geen ingrijpende (wie bepaalt dat?) is, zou het van een absurditeit getuigen als een dergelijke handeling niet zou mogen.

Madelon ter Kuile
(Amsterdam)

Vrouwenbesnijdenis

Ik ben tegen vrouwenbesnijdenis. Dat neemt niet weg dat beschouwingen daarover: a) juiste argumenten geven, en b) ook argumenten moeten noemen die tegen het standpunt van de auteur pleiten.
Ad a): Ingrid Cramer in Humanist nr.11 van november, blz. 7, noemt de 'onaantastbaarheid van het menselijk lichaam' als argument tegen vrouwenbesnijdenis. Doet zich dit hier eigenlijk wel voor? De 'onaantastbaarheid' heeft toch alleen betrekking op aantasting tegen de wil van de persoon. Als volwassenen zich willen laten tatoeëren, ringen door tepels of geslachtsdelen willen laten aanbrengen of hun borsten willen laten vergroten met siliconen uit modieuze overwegingen, dan moeten ze dat helemaal zelf weten op grond van hun recht op zelfbeschikking. Dus een volwassen vrouw mag zich rustig laten besnijden.
Moeilijker wordt het als het gaat om kinderen. Dan worden de ouders verondersteld het beste met hun kind voor te hebben. En sommige ouders menen dat het belang van hun dochter het best gediend is met een besnijdenis. Joodse jongetjes worden acht dagen na de geboorte besneden, vele meisjes krijgen gaatjes in hun oren. Wij vinden dat niet erg, omdat de verminking veel minder ingrijpend is. Maar het blijft evengoed aantasting van het lichaam zonder dat het kind er zelf iets aan kan doen.
Kortom: de vrouwenbesnijdenis is geen kwestie van `onaantastbaarheid van het menselijk lichaam' maar van kinderbescherming tegen mishandeling.

Ad b): Wat zijn de consequenties van een wettelijk verbod? Deze vraag is door Ingrid Cramer niet gesteld, laat staan beantwoord. Bepaalde onwenselijke menselijke gedragingen zijn niet te verbieden. Probeert men het toch, dan verdwijnt het verschijnsel in het criminele circuit met tal van nog ongewenstere gevolgen. Voorbeelden: alcoholgebruik (prohibition in de VS, methanolvergiftigingen), prostitutie (geslachtsziekten, vrouwenuitbuiting en -handel), abortus (breinaald en keukentafel). Bij alle drie heeft men ingezien dat legalisatie onder bepaalde voorwaarden en strikte controle het minste kwaad is. Met drugs zijn we langzaam bezig dat weer te ontdekken. Iets dergelijks geldt voor vrouwenbesnijdenis. Als men de gynaecoloog het prikje of het sneetje verbiedt, zullen de Somalische grootmoeders het met vieze mesjes overnemen, en de ellende is niet te overzien. Wat is nu van de twee kwaden het minste?
Nogmaals: ik ben tegen vrouwenbesnijdenis. Sterker: ik heb tien jaar geleden een gruwelijke videofilm daarover via het Europese Parlement aangeboden aan onze RTV-dienst om de publieke opinie (die hierover nog nooit had gehoord!) wakker te schudden. Onze RTV durfde het echter toen nog niet aan (een half jaar geleden wel). Maar ik vind wel dat in een kritische beschouwing over dit (of trouwens elk ander) onderwerp juiste argumenten moeten worden gebruikt. En alle argumenten naar voren moeten worden gebracht, ook als ze niet in de kraam van de schrijv(fst)er van pas komen.

Bert Schwarz (Den Haag)

Dit is het speciale winternummer van de Humanist. Dubbeldik voor twee maanden. De redactie wenst alle lezers veel lees- en kijkplezier. Het volgende nummer verschijnt in de eerste week van februari. Heel prettige feestdagen en een voorspoedig 1993!

Hes van Huizen
Ingeborg van Teeseling

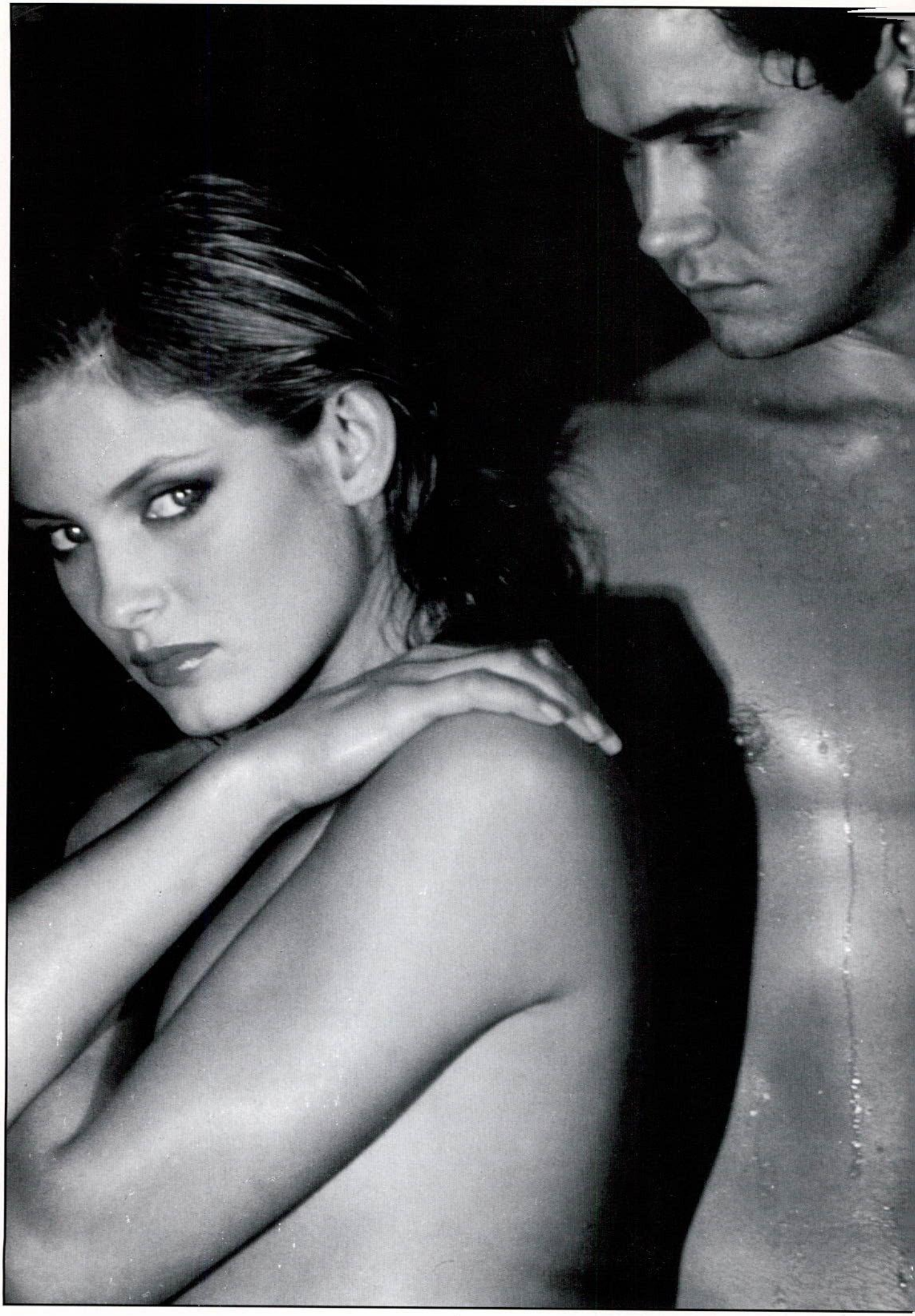

Foto: ABC-Press

Je lust en je leven

Wat is lust? Is het hetzelfde als erotiek? Of is het al weer meer seks, begeerte, hartstocht? Duidelijk is wel dat lust voor de meeste mensen vooral verbonden is met seksualiteit. Samen met intimiteit en geborgenheid. Maar hoe verschillend werkt lust bij man en vrouw, bij jong en oud, bij homo en hetero, en bij verschillende culturen? Een inventarisatie.

door Simone Jacobus

Ze staat bloot, op hoge hakken, langs de snelweg te liften. In haar mond bungelt een sigaret en ze draagt nonchalant een tuttig handtasje. Of ze zit - slechts gekleed in een witte boxershort - op de schoot van een oude man die zijn hand en kin tegen een van haar fraaie borsten drukt. Ze leunt met de zijkant van haar gezicht tegen het voorhoofd van de grijze heer en ze lijkt te genieten.
De lustfantasieën van Madonna. Zonder schroom en met weinig subtiliteit weergegeven in de fotoroman 'Sex'. Die fantasieën zijn ook te zien in de videoclip 'Erotica' waar Madonna ondermeer als een soort sadomasochistische dompteuse op de muziek heen en weer wiegt. Het publiek vindt het prachtig en als haar 'kunst' mensen tot lustgevoelens, en het uitdrukken van die gevoelens aanzet, dan is dat prima, zo gaf Madonna onlangs te kennen. Maar wat is lust? Is lust - zoals Van Dale stelt - begeerte, trek, aandrift en hartstocht? Of is lust meer?

Een definitie is moeilijk te geven en er ontstaat vaak begripsverwarring of misschien wel vervaging van de betekenis. Voor sommigen is lust zin hebben in een wekelijks bacchanaal of een partijtje voetbal op zondagmiddag. Maar voor velen is lust onlosmakelijk verbonden met seksuele opwinding, de oerdriften. En menigeen maakt geen onderscheid tussen lust en erotiek.

"Ik weet niet of ik een definitie kan geven", zegt **Paul Schnabel** (44), socioloog en hoogleraar klinische psychologie aan de Universiteit van Utrecht. "Lust is iets merkwaardigs. Het is een gevoel waar mensen ontzaggelijk veel voor over hebben om het mee te maken en wat naderhand meestal tegenvalt. Dat is natuurlijk een klassiek thema. Men doet alles om de lust te beleven en uiteindelijk verdwijnt de lust in de beleving zelf en is men teleurgesteld." **Ge Nabrink** (89), één van de oprichters van de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming, wijst erop dat voor hem lust en seksualiteit "onverbrekelijk" bij elkaar horen. "Het kan heel vreugdevol zijn, het kan ook tot veel ellende leiden."
"Als je mij vraagt wat lust is, dan denk ik dat daar ontzettend veel aspecten aan zitten," meent **Gerda van Dijk** (50), seksuologe in Leiden en bijzonder hoogleraar in de leer van de menselijke betrekkingen aan de Universiteit van Amsterdam. "Als je het tot de seksualiteit beperkt, dan kun je het woord lust op twee manieren gebruiken. Zin in seksualiteit, een soort idee wat Freud libido noemt en wat hij als instinct definieert. En de lust als opwindingsaspect van de seksualiteit. Men gaat ervan uit dat het normaal is dat iedereen behoefte heeft aan seksualiteit, zoals je behoefte hebt aan eten, aan slapen."
Dikwijls wordt vergeten dat lust een deel van de seksualiteit betreft. Er zijn ook andere aspecten zoals intimiteit en geborgenheid. Gerda van Dijk: "In de geschiedenis heeft de lust een soort deformatie ondergaan. De vleselijke lust werd vroeger gekoppeld aan het mindere, het lage, het duivelse. En later, eind jaren zestig, werd dat opwindingsaspect gekoppeld aan klaarkomen. Zo van 'opwinding, klaarkomen en dat is seks', terwijl ik zeg 'seks is meer dan dat'."

Paul Schnabel: Lust is een gevoel waar mensen ontzaggelijk veel voor over hebben om het mee te maken en wat naderhand meestal tegenvalt.

Nog niet zo lang geleden, toen de christelijke moraal in ons land hoogtij vierde en de burger gekweld werd door zonde en schuld, behoorden lustgevoelens ingetoomd te worden. Ge Nabrink, auteur van 'Seksuele hervorming in Nederland', herinnert zich dat voor en kort na de oorlog de seksualiteit één doel had; de voortplanting. Over lust werd niet gesproken, lust werd niet onderkend. Men was bang en vermeed het onderwerp. "Daarbij kwam dat er uitermate geheimzinnig werd gedaan. Ik weet dat ik mijn moeder nooit naakt heb gezien. Ik zag haar alleen in een lange nachtjapon. Of mijn vader mijn moeder ooit naakt heeft gezien, daar ben ik niet van overtuigd. Op die manier werd het weggestopt."

De christelijke cultuur kent een nogal negatieve houding jegens lustbelevingen, waarbij katholieken er beter mee kunnen omgaan dan protestanten. Gerda van Dijk: "De katholieken hebben het principe van de absolutie. Bij de protestanten blijft 'de zonde' staan." Opvallend is dat er tegenwoordig veel aandacht is voor mensen uit andere culturen die de last der onderdrukking van de seksualiteit, van de lustgevoelens, moeten dragen. Hierbij is schaamte eerder het motief dan schuld en dat leidt wel eens tot verzet van Turkse en Marokkaanse jongeren. Zij breken met de regels van de islamitische traditie en zijn bereid - tegen de wens van hun ouders in - met een vriendje of vriendinnetje uit te gaan, en soms zelfs te vrijen. Dat zorgt uiteraard voor innerlijke conflicten maar er wordt ook gezocht naar een rechtvaardiging van het eigen gedrag.

"Niemand heeft me duidelijk kunnen maken waarom een meisje maagd moet zijn. Wie eist dat?", zei een 23-jarige Turkse secretaresse in een artikel over 'Moslims in Nederland over Sex'(Nieuwe Revu, nr. 40/ 1992). Een getrouwde Turkse man bekende: "Om mijn behoeftes te bevredigen ging ik af en toe met Nederlandse meisjes. Ze kennen geen grenzen. Alles mag."
Seksuologe Gerda van Dijk: "Er is geen wereldgodsdienst die echt positief staat tegenover seksuele lustbeleving." Ze wijst op enkele wereldfilosofieën die lustgevoelens in heteroseksuele relatie aanmoedigen. Zo is er een vorm van het Hindoeïsme waarin de vereniging tussen man

Ge Nabrink: Lust en seksualiteit horen onverbrekelijk bij elkaar. Het kan heel vreugdevol zijn, het kan ook tot veel ellende leiden.

en vrouw een ervaring is alsof de wereld opnieuw wordt geschapen. Het beleven van genot wordt beschouwd als een positieve bijdrage aan iemands karma. Bij sommige oude Chinese filosofieën staat de jing-jang theorie centraal. Een man kan maximaal jing verwerven door de vrouw zoveel mogelijk seksueel te laten genieten. Het vrijkomen van vaginale vloeistof bij de vrouw is een teken van een geslaagde missie.

"Het zijn filosofieën en geen godsdiensten," benadrukt Gerda van Dijk. "Over het algemeen zie je dat elke godsdienst het aardse, en dus ook de lust wil reguleren. Men ziet dat kennelijk als een bedreiging. Maar toch. Neem de islam en ook de joodse godsdienst. Ondanks alle onvrijheden die vrouwen in onze ogen in deze godsdiensten hebben, kennen ze het recht op seksueel genot in het huwelijk. Dat hebben wij niet. Aan die rechten hebben wij pas de laatste jaren vorm gegeven."

De Victoriaanse tijden zijn voorbij. Sinds de jaren zestig heeft er in de westerse wereld een ommekeer plaatsgevonden, waarbij de seksualiteit is losgekoppeld van voortplanting en heteroseksualiteit. Paul Schnabel citeert in zijn artikel 'Het verlies van de seksuele onschuld' ('Het verlies van de onschuld/ Seksualiteit in Nederland') de Franse filosoof Foucault die rept van een bekennende maatschappij. Het is ongetwijfeld voor het eerst, zo stelt Foucault, dat "een maatschappij zich voorover heeft gebogen om vertrouwelijke mededelingen over de individuele lusten te stimuleren en aan te horen."

Een kenmerk van de bekennende maatschappij is de zogenaamde zelfpresentatie. Paul Schnabel: "Mensen presenteren zich heel expliciet als seksuele wezens. Tegelijkertijd is de boodschap 'afblijven'. Een paar generaties terug zouden veel vrouwen van nu als heel hoerig worden gezien. Waarom kleedden hoeren zich zo? Om juist de aandacht te trekken en te zeggen 'ik ben er dus voor'. Nu moeten hoeren zich in allerlei bochten wringen om iets te verzinnen waardoor ze er opvallend anders uitzien en herkend kunnen worden."

De meeste mannen hebben eveneens een gedaanteverwisseling ondergaan. Voorheen was de maatschappelijke status van de man zichtbaar in zijn voorkomen. Een arbeider was te onderscheiden van een zakenman of van een kantoorklerk. Bovendien was de uniformiteit onder de mannen groot. Paul Schnabel: "Mannen

Gerda van Dijk: Lust is bedwingbaar. Er is een groot verschil tussen wat je voelt en wat je doet. Je hebt de keuze.

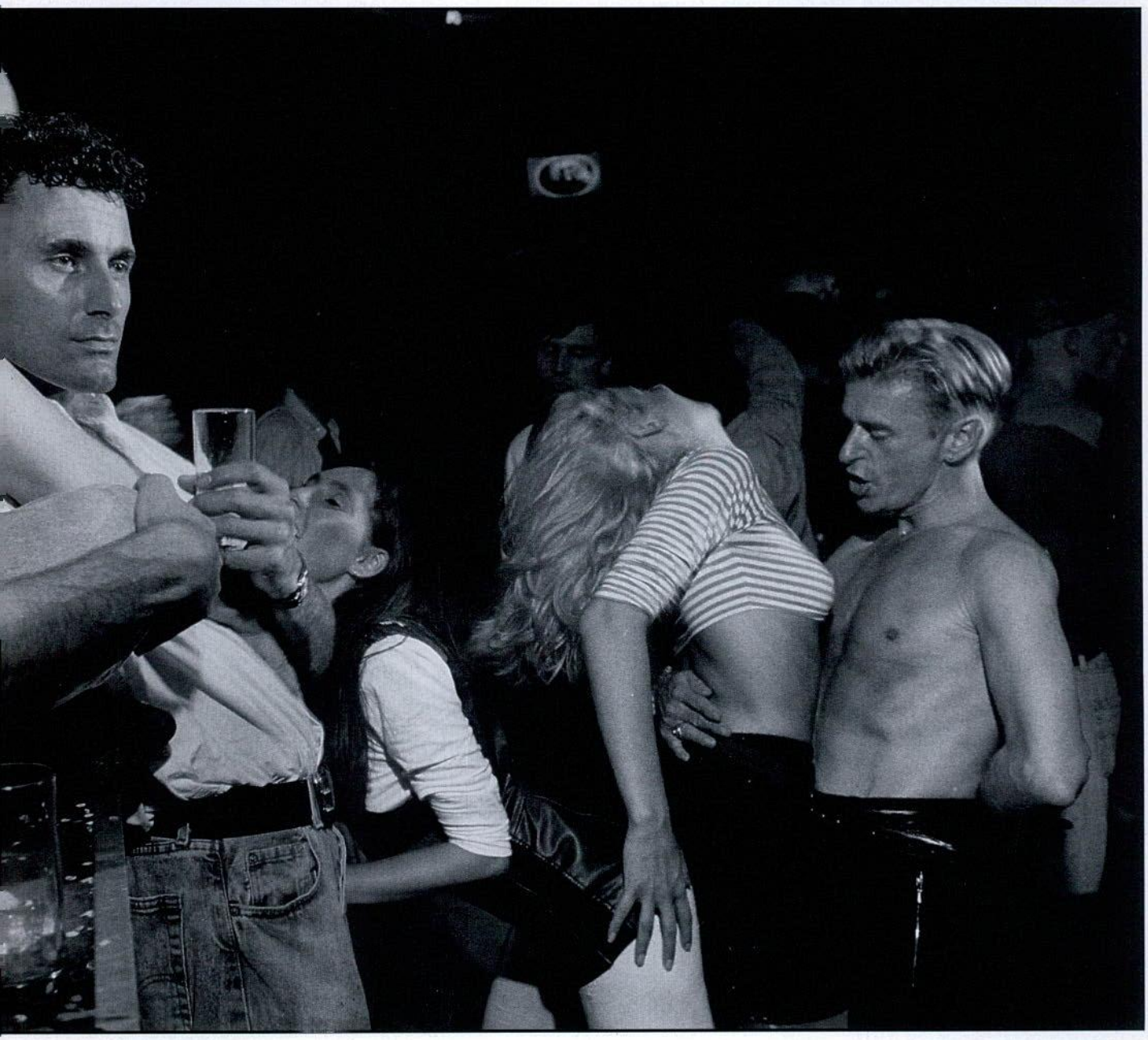

Foto: Co de Kruijf/HH

hoefden niet seksueel aantrekkelijk te zijn. Voor wie in godsnaam? Zij hadden macht, zij maakten keuzes. De vrouw was het seksuele object. Bij homoseksuelen was het anders. Zij wilden aandacht trekken en een seksueel object zijn.
Het succes van de Chippendales is een erkenning van die verandering. Daarbij is het volstrekt niet relevant of de Chippendales homoseksueel zijn of niet. Duizenden vrouwen hebben een dolle avond terwijl ze dat soort vleesmassa's toejuichen. Vreselijk Amerikaans, maar het gaat erom dat het gebeurt, dat de man zich niet vernederd voelt. Dat was vroeger ondenkbaar. Toen kon een man niet dieper vallen dan zich als lustobject te presenteren."

Ondanks de golf van zeer populaire boekjes over heteroseksuele en homoseksuele liefde, verhoudingen en seks, is moeilijk aan te geven in hoeverre de lustbelevingen van mannen en vrouwen overeenkomen of verschillen. Het uitgangspunt is wel dat seksuele behoeftes zich over het algemeen anders manifesteren. Vrouwen hebben meer de neiging zich te richten op de relatiegebonden seksualiteit. Dus op de intimiteit, het gevoel. Mannen leggen vaker de nadruk op de opwindingsaspecten van de seksualiteit en ze zijn seksueel actiever. Paul Schnabel geeft in 'Het verlies van de seksuele onschuld' aan dat de seksuele frequentie bij een lesbische verhouding lager ligt dan bij een heteroseksuele relatie. De herenliefde scoort echter het hoogst, waarbij de promiscuiteit, zelfs voor mannen met een vaste vriend, eerder regel dan uitzondering is. De hoogleraar: "Ik denk ook dat mannen meer bereid zijn te experimenteren met de lustbeleving. Dat is vaak een klacht van vrouwen, dat mannen van alles willen wat zij onprettig vinden."
Gerda van Dijk: "Elk individu heeft zowel de intimiteit als de opwinding nodig. Alleen wij voeden jongens met een enorme intimiteitsangst op en soms is seksualiteit het enige waarin ze die intimiteit mogen vinden." In de opvoeding van meisjes worden lustgevoelens onderbelicht. "Bovendien bestaat het idee dat de enige lust waarmee je geboren wordt, het spelen met jezelf, een minderwaardig soort seksualiteit is. Het spel met jezelf hoef je een baby niet te leren, het spel met de ander zul je altijd moeten leren."
Rust er een taboe op zelfbevrediging? Volgens de seksuologe wel: "Hoe vaak hoor je niet 'dat doe ik niet meer als ik een relatie heb', 'dat heb ik alleen gedaan toen ik een puber was', 'dat moest ik wel doen want bij haar kon ik niet vaak genoeg'. Het wordt gezien als een surrogaat voor hoe het zou moeten zijn. Dat geeft aan dat er niet alleen positieve ideeën over bestaan. Bij mensen die aan lust en seksuele lustbeleving een grote plaats toekennen, bestaan de partnerseks en de individuele seks naast elkaar. Mensen met problemen met partnerseks hebben vaak ook problemen met seks met zichzelf."
De meningen zijn verdeeld of de behoefte aan (en de opwinding van) seks verdwijnt naarmate men ouder wordt. Ouderdom gaat wel gepaard met een verandering van stijl, zo meent Ge Nabrink. Wanneer je jong bent, kun je en wil je dag en nacht. Met het ouder worden nemen de verantwoordelijkheden van een mens voor de maatschappelijke carrière en het gezin toe. De ruimte voor seksualiteit is dan beperkter. Nabrink: "Mijn goede vriend Herman Musaph (psychiater in Amsterdam, onlangs overleden / S.J.) heeft onderzoek gedaan naar seksualiteit en ouderen. Daaruit blijkt dat bij mensen op hoge leeftijd het verlangen nog bestaat. Maar de kans op bevrediging is klein door het ontbreken van een partner. Vandaar dat in sommige bejaardenhuizen bepaalde vrouwen op bezoek komen bij mannen met behoefte aan seksueel contact. Bejaarden zijn alleen. Als ze iemand hadden met wie ze zouden kunnen praten dan zou zelfs seksualiteit mogelijk zijn. Ik geloof niet dat er een leeftijd is waarop iemand zegt 'het kan me niks meer schelen.' Dat komt wel voor - maar op jonge leeftijd ook." Paul Schnabel stelt echter dat uit onderzoek is gebleken dat het verlangen op oudere leeftijd minder is. "Ook voor mannen. Vrouwen kunnen er beter mee omgaan omdat zij de nadruk leggen op het beleven van de intimiteit van de seksualiteit."

Elke godsdienst wil het aardse, en dus ook de lust reguleren. Men ziet dat kennelijk als een bedreiging.

Wetenschappelijke verklaringen voor het ontstaan van specifieke lustgevoelens ontbreken. Aangenomen wordt dat het samenhangt met de ontwikkeling van

seksualiteit in de pubertijd, met de opvoeding, het milieu, de jeugd. Een belangrijke factor is de wijze waarop de omgeving omgaat met lust. Schnabel: "Als je muzikaal bent en je bevindt je in een omgeving waar nooit wordt gezongen en waar geen instrumenten zijn, dan moet je wel overmatig muzikaal zijn wil er nog geluid uit je komen. Het gebeurt. Die prachtige voorbeelden kent iedereen. Zo is het ook met de lustbeleving. Het vermogen is wel aanwezig - hoewel dat verschillend zal zijn - maar als je geen instrumenten aangereikt krijgt om het vorm te geven, is de kans kleiner dat het goed gaat."

Evenmin bestaat er een eenduidigheid over fysiologische oorzaken. Gerda van Dijk vertelt dat lust - in de vorm van het zin hebben in - zich al openbaart bij baby's die met zichzelf spelen. "Of wij dat seksualiteit noemen, is weer wat anders." De zogenaamde voorplantingsseks wordt duidelijk beïnvloed door puberale ontwikkelingen waardoor het lichaam verandert. De preoccupatie van tieners met de eigen fysieke gesteldheid is bekend. "Er is in feite maar één hormoon dat bij mannen en vrouwen invloed heeft op de zin en de opwinding. Dat is het mannelijke geslachtshormoon, wat bij vrouwen in een veel lagere hoeveelheid aanwezig is dan bij mannen. De rol van het vrouwelijke geslachtshormoon is heel betrekkelijk. Het heeft wel iets te maken met coïtale seksualiteit maar niet met de seksualiteit van de vrouw zelf."

Het idee bestaat dat de enige lust waarmee je bent geboren, het spelen met jezelf, een minderwaardig soort seksualiteit zou zijn.

In de bekennende maatschappij van Foucault lijkt alles mogelijk en bespreekbaar. Niets is te dol. Of het nu gaat om SM, 'the leatherboys', of de romantiek van een geweldig diner met champagne. Maar er zijn schaduwkanten aan deze vrijheid. Zoals seks en geweld, lust en macht. De filmindustrie vaart er wel bij. Films als 'Basic Instinct' gooien hoge ogen evenals de talloze thrillers met lustmoord als onderwerp. De realiteit is anders. Er zijn mensen die de lustgevoelens pas kunnen ervaren tijdens het plegen van een moord. Zoals de Amerikaan John Wayne Gacy, een welvarend aannemer en een kindervriend, die in de jaren zeventig 33 jonge mensen seksueel misbruikte en ombracht. Of Albert Howard Fisch, huisschilder en vader van zes kinderen, die in 1934 in New York werd gearresteerd en toegaf honderd jongeren te hebben vermoord. Een saillant detail is dat Fish zijn slachtoffers opat, wat hem in constante seksuele opwinding hield. Artsen vonden op het lichaam van Fish 29 naalden die hij in de omgeving van zijn geslachtsdelen had geprikt.

Paul Schnabel: "We gaan ervan uit dat mensen die de seksuele lust uitsluitend kunnen beleven in het vermoorden van anderen, of die seksuele omgang hebben met een dode, lijden aan een buitengewoon ernstige vorm van psycho-patholo-

Foto: Co de Cruij/HH

'Duizenden vrouwen hebben een dolle avond met het toejuichen van die Chippendales. Dat was vroeger ondenkbaar. Toen kon een man niet dieper vallen dan zich als lustobject te presenteren.'

gie. Dat blijkt het ook altijd te zijn. Het zijn zieke mensen, die meestal in hun jeugd getraumatiseerd zijn, hele erge dingen hebben meegemaakt waardoor het onmogelijk wordt op een normale, een niet beschadigende manier seks te beleven. Aan de andere kant zijn er mensen die toegeven aan hun seksuele lust, daarna totaal in paniek raken, beseffen wat ze hebben gedaan en een kind uit de weg ruimen. Dat heeft iets ontzettend tragisch."
Er zijn dus grenzen, hoewel de scheidslijn tussen wat mag en niet mag niet altijd even scherp is. Schnabel: "Het is interessant te zien wat er gebeurd is rond pedofilie. Begin jaren zeventig leek het erop dat pedofilie geaccepteerd zou worden. Dat is volledig teruggedraaid. Het past niet in onze opvatting van gelijkheid. Gelijkheid is een heel belangrijk element geworden. Dat betekent dat als kinderen met kinderen rommelen, men dat niet altijd even leuk vindt, maar dat is iets anders dan volwassenen die met kinderen rommelen. Handen thuis. Dat gevoel is heel sterk. Er wordt wel openlijk over gesproken maar het mag niet gedaan worden."
Zelf is de hoogleraar weinig geporteerd van seksueel verkeer tussen volwassenen en kinderen. Onderzoek heeft aangetoond dat de groep mensen die in de jeugd seksueel misbruikt is, groter is dan aanvankelijk werd verondersteld. Velen van hen hebben er een trauma aan overgehouden. Gerda van Dijk zegt aarzelend: "Ik ontken de seksualiteit van kinderen niet maar ik vraag mij af of een volwassene zijn seksualiteit aan kinderen mag opleggen. Mijn definitie is dat men nooit over de grenzen van iemand anders heen mag gaan, dat je in de seksualiteit, in het uitdrukken van de lustbeleving, altijd respect moet hebben voor jezelf en voor een ander. Er is natuurlijk een enorme emancipatie geweest in de verschillende soorten seksualiteit maar ik blijf dat hele machtsaspect heel moeilijk vinden."

Zijn lusten bedwingbaar? "Ja," antwoordt Van Dijk stellig. "Ik reageer nu heel calvinistisch maar ik vind dat je je lusten moet kunnen bedwingen. Er is een groot verschil tussen wat je voelt en wat je doet. Je hebt de keuze. Dronken zijn ontslaat je ook niet van je verantwoordelijkheden. Lust evenmin. Ik blijf zeggen dat je als mens een brein hebt gekregen en dat brein maakt keuzes. Daar ben ik heel streng in. Ik ontken niet dat hormonen een rol kunnen spelen. Ik ontken wel dat het een excuus is om iets te doen wat grensoverschrijdend is."

Met de openheid is de seksualiteit moeilijker geworden. Aids heeft weliswaar enig remmend effect op het lustgedrag van de moderne mens, maar belangrijker is dat oude verboden zijn weggevallen en dat de mensen hun eigen grenzen kunnen vaststellen. Paul Schnabel: "Er moet meer werk worden verricht. Men moet beter zijn best doen om aantrekkelijk gevonden te worden. Je moet meer doen om een modus te vinden en het onderling prettig te hebben."
De openheid zal zich hoogstwaarschijnlijk doorzetten. Niet alleen Madonna en haar fantasieën zijn tekenend voor de huidige samenleving maar ook iemand als Paul de Leeuw, de maker van het televisieprogramma 'De schreeuw van de leeuw'. Onlangs besteedde De Leeuw aandacht aan jongens van zeventien waarbij hij een jongen aanzette tot een bezoek aan een prostituée. De jongen verhaalde naderhand over zijn ontmaagding. Of neem schrijver Maarten 't Hart, die liever Maartje had geheten en zijn travestie in geuren en kleuren in de media etaleert. Paul Schnabel: "Dat heeft alles met lustgevoelens te maken. De seksuele verschijning is losgemaakt van het geslacht. Mensen zijn vrijer om zich als een bepaald seksueel persoon te presenteren. Het feit dat 't Hart niet de risee van het land is geworden, is heel interessant. Hij is een gespreksonderwerp, zonder dat hij niet meer mag schrijven of dat hij wordt geweerd. Het is een nieuwe manifestatie van een publiek figuur terwijl wij toch helemaal geen traditie op dit gebied hebben. Ik had dit nooit verwacht." ●

Niet alleen Madonna en haar fantasieën zijn tekenend voor de huidige samenleving maar ook iemand als Paul de Leeuw

Foto: ABC-Press

Simone Jacobus is freelance journalist

Gebruikte literatuur:

G. Hekma e.a., **Het verlies van de onschuld,** Seksualiteit in Nederland, uitgeverij Wolters-Noordhoff in Groningen, 1990.
Shere Hite, **Vrouwen en minnaars**, Rainbowpocket, 1989.
G. Hekma e.a., **Grensgeschillen in de seks**, bijdragen tot een culturele geschiedenis van de seksualiteit, Amsterdam- Atlanta, GA 1990.
Lillian B. Rubin, **Het erotisch slagveld**, Ambo/-Baarn, 1990.
Gerda de Bruijn, **Vrijen met een man, kan dat dan?**, Vrouwen over hun liefdesleven, Sesam/-Bosch & Keuning in Baarn, 1985.
J.H.H. Gaute en Robin Odell, **Beruchte moordzaken**, bijna 500 moorden en de daders die voorpagina werden, uitgeverij Luitingh-Sijthoff in Utrecht, 1991.
Het erotisch universum, bloemlezing uit de wereldliteratuur door John Muller, De Bijenkorf in Amsterdam, 1992.
Lange nachten, 15 hartstochtelijke verhalen uit de wereldliteratuur, uitgeverij Prometheus in Amsterdam. 1991.

Peter van Straaten

"NOU, IK HEB ALS VROUW
NATUURLIJK EEN HÉÉL
ANDERE SEXBELEVING,
MAAR ZEG EENS HEEL
EERLIJK....
WAT VOND JE ER **ZELF** VAN?"

(Ingezonden mededeling)

De Riethoek

Verpleeghuis De Riethoek te Gouda is een verpleeghuis met een capaciteit van 200 bedden (100 somatiek en 100 psycho-geriatrie) en een afdeling dagbehandeling met 21 plaatsen.

verpleeghuis bloemendaal

is een gekombineerd verpleeghuis (125 somatisch zieken en 110 psycho-geriatrische patiënten) + dagbehandelings-centrum voor somatisch zieken met 22 plaatsen.

Door vertrek van de huidige funktionaris ontstaat er een vakature voor een

Humanistisch geestelijk raadsvrouw/-man

voor 22 uur per week,
waarvan 16 uur in verpleeghuis Bloemendaal en 6 uur in verpleeghuis De Riethoek.

Voor deze funktie is vereist, dat kandidaten een opleiding voltooid hebben aan het Humanistisch Opleidingsinstituut of de Universiteit voor Humanistiek en inhoudelijk benoembaar zijn door het Humanistisch Verbond.

De werkzaamheden omvatten:
- individuele geestelijke begeleiding van bewoners en/of familie
- het verzorgen van groepsbijeenkomsten, als bijvoorbeeld gespreksgroepen
- medewerking verlenen aan multi-disciplinaire samenwerking
- meedenken in beleidszaken en ethische vraag-stukken
- bereid zijn om samen te werken in een pluri-forme Dienst Geestelijke Verzorging

Ervaring met verpleeghuiszorg strekt tot aanbeveling.

Aanstelling geschiedt in beide verpleeghuizen volgens de C.A.O. Ziekenhuiswezen.

Voor nadere informatie kunt u zich wenden tot de leden van de Dienst Geestelijke Verzorging van verpleeghuis Bloemendaal, tel. 01820-16444.

Sollicitaties kunt u tot 3 weken na het verschijnen van deze advertentie richten aan de direktie van verpleeghuis Bloemendaal, Livingstonelaan 54, 2803 EL Gouda.

(Ingezonden mededeling)

KOERSWIJZIGING VRAAGT INVESTERING.

In deze tijd van sterk wisselende koersen belooft de koerswijziging van het Humanistisch Verbond heel succesvol te worden. Zeker als u die financieel ondersteunt. De najaarsactie van het Steunfonds zorgt daarvoor. Maak uw bijdrage over op giro 6168.

STEUNFONDS HUMANISME

GIRO 6168

Spannende kleren

door Yvonne Kroonenberg

"Als jij nog een keer dat vieze groene jasje aantrekt, pak ik het af," zei mijn vriendin. "Het is niet vies," protesteerde ik. "En dan gooi ik het weg," zei mijn vriendin. Zij is bezig met een verbeteringsprogramma voor mij. Ze vindt dat ik me slecht kleed en daar heeft ze gelijk in. Ik kan er niks van. Dat ligt niet aan mijn inzet, ik ben van goede wil, maar mooie kleren horen bij mooie schoenen en daar kan ik niet op lopen. Een mooie jurk met lompe schoenen is geen gezicht, dus draag ik al jaren een spijkerbroek. En dat jasje. Eigenlijk ben ik dol op kleren. Ik begrijp travestieten heel goed. Wat zou ik graag een sexy jurk of zwierige avondjapon dragen! Met gymschoenen.

Een keer heb ik me helemaal kunnen uitleven. Dat was op een cruiseschip, de beroemde Queen Elizabeth II. De Queen Elizabeth II is een Engels schip en de traditie eist dat de passagiers 's avonds in het lang aan het diner verschijnen. De Amerikanen trokken zich niets aan van het gebod en kwamen rustig in een roze geruite broek aan tafel, maar de Engelsen waren allemaal in het lang. Het waren wel rare lange jurken, het leek of sommige Engelse dames zich in een gordijn hadden gerold, maar het gaf toch cachet. Ik had een witte satijnen jurk met een sleepje en daaronder droeg ik linnen schoenen. Over hoge hakken stond niks in het ongeschreven reglement. Ik vond het enig! Ik had wel iedere dag een lange jurk willen dragen, mijn leven lang, maar toen ik weer aan wal was, schikte ik mij in mijn spijkerbroekenlot.

Dat zou een travestiet waarschijnlijk niet begrijpen. Vrouwelijke travestieten bestaan nauwelijks, dat komt doordat er aan mannenkleding weinig plezier te beleven valt. Een grauwe broek, een hemd en een colbert, daar moet een man het mee doen. Er zijn wel mannen die zich proberen op te dirken, maar verlokkelijk worden ze daar niet van, tenminste niet in mijn ogen. Op de afdeling waar ik vroeger werkte, was een man die leuke kleren droeg. Het begon met een gebloemde das. Dat was mooi. Maar toen kwamen er gebloemde veters bij, die droeg hij in zijn schoenen. Roze overhemden en kanariegele truien hoorden bij de uitmonstering, grasgroene broeken. Ik probeerde zijn pogingen toe te juichen omdat het toch dapper en vernieuwend was wat hij deed. Maar met de kleren kwamen de kilo's, de man werd dikker en ging steeds meer op een paasvarkentje lijken.

Ik ken een man die een vrouw het mooist vindt, als ze een korte broek aan heeft en wandelschoenen. "Dan weet ik zeker dat ze leuk is om mee te gaan, want ze houdt van lopen," zegt hij. Omgekeerd moet hij niets hebben van hooggehakte poppetjes. "Daar moet je steeds een deur voor open houden," zegt hij, "en op straat komen ze niet vooruit. Dan is het net of je met een heel oude hond wandelt. Of met je oma."

Dat heb ik met vormgegeven mannen. Een man met glimhaar en een reclamepak heeft zijn best gedaan, maar hij wekt in mij geen begeerte. Ik zou niet weten wat je met zo'n man moet doen. Winkelen? Ik zie liever bedrijfskleding. Ik vind stofjassen aardig staan en versleten overalls. Glazenwassers zien er ook spannend uit. Ze hebben een brede gordel waar de wisser in hangt en de zeem. De hoefsmid heeft een groot leren schort met kruisbanden over zijn rug. Als ik een hoefsmid zie, kan ik me bijna niet bedwingen. Maar het toppunt is het timmerschortje. Dat is een korte voorschoot waar het gereedschap van de timmerman in hangt. Dat is natuurlijk plat-dubbelzinnig, maar erotiek is nu eenmaal niet subtiel.

Veel mannen halen hun schouders op over kleren. Ze kopen een grijs pak en een donkerblauw overhemd en twee lelijke dassen. Dat soort mannen versiert zich met iets heel anders dan textiel: met blik. Een grote glimmende auto in metallic blauw of petroleumgroen, met leren bekleding op de stoelen of een elegante ruit. Op het dashboard zoveel lichtjes als op het Leidseplein en als de wagen optrekt een zacht gezoef. Meer niet. Op zaterdag poetsen ze hun auto tot hij glanst als een juweel en terwijl ze zachtzingend de lak nawrijven met een wollen doek, dromen ze dat ze nog een auto hadden, een sportmodel en misschien wel een Rolls Royce voor hoogtijdagen. Geen dame met een bontjas die het ze had verbeterd. Maar zij bestaat niet meer.

Yvonne Kroonenberg is freelance journalist en columnist.

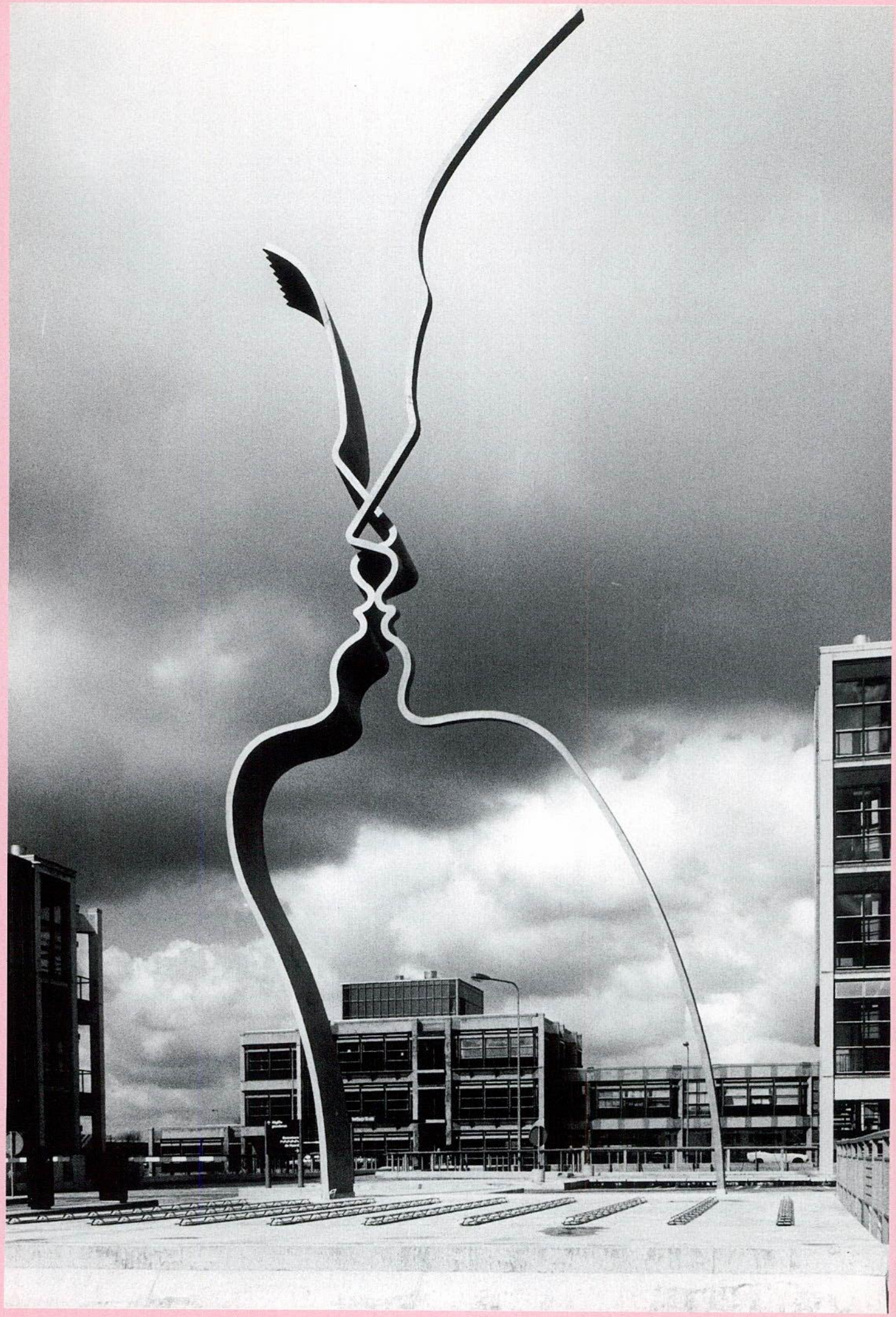

De kus

door Adriaan Morriën

De kus is een voorschot op de omhelzing. Het voorschot kan herhaaldelijk gegeven worden zonder het kapitaal uit te putten. Het keert onverminderd tot de gever terug die tegelijk de ontvanger is. In beginsel zijn beiden, de kusser en de gekuste, het met elkaar eens en geven elkaar van het eigen lichaam te proeven. Het gebruik om op het stadhuis, na de ondertekening van de trouwakte, kussen uit te wisselen duidt erop dat een grens wordt overschreden waarvoor een machtiging is vereist. Het is het echtpaar voortaan geoorloofd zich in elkaars binnenland te begeven.

Behalve een voorschot en de overschrijding van een grens is de kus ook een doel op zichzelf, een manier van liplezen waartoe zelfs de spraakzaamsten, of zwijgzaamsten, overgaan. Het is denkbaar dat mensen die elkaar veel te vertellen hebben elkaar minder vaak kussen dan anderen die al na de eerste ontmoetingen uitgepraat zijn. Ook het tegenovergestelde is aannemelijk. Kussen houden wij niet urenlang vol, al is het een zalig gevoel moegekust te zijn, met brandende lippen. Het is een beperktere mogelijkheid tot uitwisseling dan een gesprek, hoewel wij elkaar door een kus gevoelens kunnen meedelen of bevestigen die in de taal gebrekkig of onbeholpen zijn neergelegd. Een kus is zelden zo nuchter, vulgair of obsceen als bepaalde woorden en wendingen die hetzelfde uitdrukken. Met het puntje van onze tong duiden wij sprakeloos aan wat wij niet willen, kunnen of durven fluisteren. In die intieme expressie schuilt de bekoring van het kussen, meer nog dan in de smaak van elkaars adem en mond, die geenszins te versmaden is.

Wij zullen nooit weten wanneer in de geschiedenis mensen zijn begonnen met elkaar te kussen en of het pas gewoonte werd nadat zij hadden leren spreken. Waarschijnlijk kusten zij elkaar voordat zij met elkaar spraken, zoals dieren elkaar besnuffelen zonder in staat te zijn elkaar anders dan over de primitiefste onderwerpen aan te spreken. Chimpansees kussen elkaar heel overtuigend, en onzegbaar lief, maar kunnen zich tegelijk zeer uitgebreid met elkaar onderhouden. Hoe het ook zij, het lijkt zeker dat mensen elkaar met de lippen en de tong hebben aangeraakt alvorens ze te gebruiken voor het uitspreken van de taal die onze eigenlijke menswording heeft ingeluid. Het kind, dat door de moeder wordt gezoogd, kust de borst door eruit te drinken. Het is onze eerste praktische les in aanhankelijkheid.

Terwijl de omhelzing maar nauwelijks aan taal herinnert en zich in haar beslissende ogenblikken als een instinctieve en gewelddadige handeling voltrekt, waarbij niet altijd sprake is van een bewuste uitwisseling, neemt de kus een laatste terughouding in acht, waardoor wij blijven beseffen wat wij doen. Dat besef veroorzaakte de grensgevoelens waarmee de kus gaat gepaard, waaraan hij zijn bekoring ontleent en waardoor hij in innigheid de omhelzing soms overtreft. Strikt genomen is de kus overbodig, een menselijke toevoeging bij het dierlijke spel van vereniging, een afleidende inval en een artistieke uitbreiding van het plezier, een bewijs van de vrijheid waarmee de mens zich aan het instinct onderwerpt.

Die vrijheid suggereert de kus doordat hij de uiteenlopendste vormen aanneemt en de verschillendste doeleinden dient. Behalve dat hij liefde uitdrukt, vraagt en bevestigt, demonstreert hij vriendschap, sympathie, respect, begroeting en vluchtige toenadering. Soms, zoals in het geval van Judas, is hij een uiting van geveinsdheid en verraad.

Behalve intiemste taal is de kus gebruiksvoorwerp. Zich niet beperkend tot de lippen, ontdekt hij details van het lichaam, uitgebreide oppervlakkigheid van de huis die het instinct slechts bij benadering heeft verkend en waarvoor het begrip geen woorden tot zijn beschikking heeft. De kus bewijst ons dat uiterlijk en innerlijk kunstmatige onderscheidingen zijn.

Uit: 'Het kalfje en de gnoe'. Uitgeverij G.A. van Oorschot,

Stefan Verwey

Stadia van lust

door Cyril Vink

Binnen seksualiteit kun je verschillende stadia onderscheiden. Ieder hoger stadium vertegenwoordigt een hogere vorm van seksualiteit. In ieder nieuw stadium komt je menselijkheid meer te voorschijn. Seksuele ontwikkeling maakt deel uit van het omvattende proces van zelfverwerkelijking waaraan we allemaal - of we dat nu weten of niet - deelhebben. Ook onze seksuele ontwikkeling laat zien hoe we van pure behoeftigheid en driftmatigheid opklimmen in de richting van steeds grotere vrijheid. Seksualiteit is van meet af aan gericht op de bevrijding, de vermenselijking en de vergeestelijking van het lichaam en de zintuigen.

In het begin draait alles om behoeftigheid. De seksuele drang is op zoek naar ontlading, het orgasme. Als dit heeft plaatsgevonden ben je weer rustig en evenwichtig, net zolang tot je weer opnieuw 'moet'. Belangstelling voor je partner gaat niet verder dan je persoonlijke lustbeleving en het ontladen van je seksuele spanning. Je partner is hier in wezen anoniem en speelt geen rol van betekenis, ook al ben je ermee getrouwd. Hij of zij is geen doel, maar slechts middel tot bevrediging. Dat een partner zich in zo'n situatie misbruikt en respectloos behandeld voelt, spreekt vanzelf. Het stereotype beeld van de man die 's avonds zijn vrouw beklimt, hijgend aan zijn gerief komt, zich met een nauwelijks verstaanbaar 'welterusten' omdraait om na enkele minuten luidruchtig te snurken, is voor veel vrouwen een harde realiteit.

Op zich is er niets verkeerds aan dit stadium van zelfbevrediging. Onze seksuele drang maakt structureel deel uit van onze lichamelijkheid en speelt ook een - zij het ondergeschikte - rol in de latere vormen van seksualiteit. Met name in de puberteit, maar ook daarna, zie je dat zelfbevrediging een verlevendiging van het lichaamsgevoel teweegbrengt die iemand in staat stelt zichzelf als een 'ik' te ervaren. Hier leer je jezelf genietend over te geven aan je eigen lichaam.

De 'seksuele fijnproever' gaat een stap verder dan pure zelfbevrediging, hij verheft deze tot een ware kunst. Een simpele ontlading is niet voldoende, hij wil meer. Hij is op zoek naar de hoogste toppen van seksuele lust. Soms door zich met één partner te bekwamen in steeds verfijnder vormen van lustbeleving en seksuele acrobatiek, soms door het proeven en genieten van verschillende, steeds beter gekwalificeerde partners. Hij ontwikkelt zijn smaak, net als iemand die niet langer eet om in leven te blijven, maar uitsluitend in de beste restaurants de meest verfijnde gerechten nuttigt. In de seksuele fijnproever zie je al iets van vergeestelijking, van echte menselijkheid, te voorschijn komen. Hij is al minder genitaal georinteerd. Hij kan zijn orgasme uitstellen en niet iedere partner voldoet aan zijn hoge eisen.

Hij ervaart seksualiteit als een liefdespel: ook wat zich vóór het orgasme afspeelt vindt hij belangrijk.

De seksuele fijnproever laat al meer van zijn menselijkheid zien. Tocht blijft ook hier de partner nog steeds middel en in dat opzicht anoniem.

In een derde stadium komt de partner in zijn eigenheid, als *doel*, tevoorschijn. Er is sprake van echte betrokkenheid, van een diep verlangen zich met de geliefde te verbinden. Je wilt hem of haar voelen, leren kennen. De geliefde is nu niet langer anoniem of inwisselbaar; intimiteit met deze en alleen deze persoon staat centraal. Nu pas kun je spreken van liefde en respect. In het liefdespel neemt dit respect de vorm aan van tederheid. Er is aandacht voor het gezicht en veel oogcontact. De beleving breidt zich uit van het sensuele naar het emotionele: je hart gaat stromen. In de seksuele opwinding ontstaat het verlangen naar overgave aan de geliefde, naar versmelting. Hierin wordt het doel van de derde fase bereikt.

Houdt het hiermee op? Is nu het hoogste stadium bereikt? Ik meen van niet. Maar daarmee betreden we het terrein van het bovenpersoonlijke. Terwijl in het vorige stadium de partners zichzelf en elkaar als unieke, onvervangbare personen beleefden, wordt nu dit persoonlijke overstegen. Sommigen zullen het herkennen: tijdens het vrijen merk je op een gegeven moment dat je partner niet meer déze man of vrouw is, je beleeft het vrijen nu opeens als een ontmoeting van dé man en dé vrouw. Ik zou dit een archetypische ervaring willen noemen, een ontmoeting van oermannelijkheid en oervrouwelijkheid. Je voelt dat je op dit moment deel hebt aan het fundamentele liefdespel tussen man en vrouw. Deze ervaring staat voorop en overschaduwt alles wat er persoonlijk en individueel aan is. Het voorgaande beschijft een heteroseksuele relatie. Het bovenpersoonlijke kan bij homoseksuelen bijvoorbeeld in een archetypische vriendschap te voorschijn komen.

In een nog hogere ervaring van seksualiteit ervaren de liefdespartners elkaar en zichzelf niet langer als menselijk, maar als goddelijk. Dergelijke hoogten van seksualiteit zijn in India beschreven in de tantrische filosofie. In het oosterse denken wordt de mens gezien als een 'aspirant god' en je zou 'verlichting' kunnen beschrijven als de toestand waarin de mens zijn goddelijke aard helemaal verwerkelijkt heeft. 'Tantra' is een weg naar verlichting door middel van ontplooiing van seksualiteit. Op het hoogtepunt van deze ontwikkeling ervaren man en vrouw zichzelf als *Shiva en Shakti*, het kosmische paar.

Hun coïtus is de vereniging van hemel en aarde, eeuwigheid en eindigheid, geest en lichaam. Voor de meesten van ons niet weggelegd, niettemin is het een prachtig doel om na te streven.

Cyril Vink is filosofisch therapeut met een praktijk in Amersfoort en Nijmegen

In Suriname is erotiek een spel zonder woorden

door Mirre Bots

"In Suriname, maar dat geldt eigenlijk voor heel het Caribisch gebied, wordt er veel minder gepraat over seksualiteit en erotiek dan in Nederland. Men zal daar minder rechtstreeks zeggen 'ik voel me tot je aangetrokken' en al helemaal niet 'ik wil met je naar bed'. Het is voornamelijk een non-verbaal spel tussen geliefden, een lang uitgerekte paringsdans, waarbij onuitgesproken spelregel is: don't say it, play it." Aan het woord is de Surinaamse schrijfster Astrid Roemer (1947), die inmiddels al meer dan twintig jaar in Nederland woont. Juist omdat zij beide culturen vrij goed kent, is zij ervan overtuigd geraakt dat hoe mensen lust en erotiek beleven en de vorm die ze hieraan geven, sterk cultureel bepaald is.

"Hoewel seksualiteitsbeleving universeel is, iets dat uit een hele diepe bron komt en dat alle mensen gemeen hebben - of je nu rijk of arm bent, doodongelukkig of gelukkig, superintelligent of niet, dat maakt niets uit, voor iedereen is er het mysterie van de seksualiteit dat we niet echt kunnen beheersen - wordt het in de verschillende culturen toch heel anders beleefd. Het grote verschil tussen Nederland en Suriname is dat er in Nederland ontzettend veel gepraat en getheoretiseerd wordt over seksualiteit. Dat is in mijn cultuur niet gebruikelijk. Daar is het seksuele spel veel meer non-verbaal en indirect, alleen voor betrokkenen te begrijpen. Het uit zich met name in manieren van doen die voor degenen die niet tot die cultuur behoren, moeilijk zijn te doorgronden. Mannen uit het Caribisch gebied die zich erotisch tot een vrouw voelen aangetrokken, zullen dat uiten door het kopen van delicatessen. Ze kopen exotisch fruit, chocolaatjes of lekkere hapjes voor een vrouw. Vrouwen zullen lekker gaan koken voor een man en de gerechten die ze klaarmaken hebben een communicatieve functie in de zin van lust en verlangen. Niet dat het algemeen geldende regels zijn, maar voor degenen die het spel van seksuele aantrekkingskracht spelen heeft het een symbolische waarde. Het toppunt van geilheid is okersoep. Dat is een bepaalde maaltijdsoep van vis bereid, en dat is eigenlijk één brok slijm. Zalig. Die soep is zo met erotiek verbonden."

"Er wordt door Nederlanders vaak gezegd dat de mensen in Suriname zoveel lijfelijker zijn dan in Holland, maar het is een mythe dat dat een seksueel gerichte lijfelijkheid is. Dat mensen elkaar gemakkelijker aanraken heeft met hartelijkheid te maken. Surinamers raken elkaar helemaal niet zo gemakkelijk op een seksuele manier aan en al helemaal niet in het openbaar. Wel is de hele samenleving in het Caribisch gebied erotisch geladen, op

een heel basaal niveau en vooral in heteroseksuele zin. Dat heeft met die paringsdans te maken die door mannen en vrouwen voortdurend beoefend wordt, het leven wil doorgegeven worden en daar is de geslachtsdaad voor nodig. Dat speelt in alles door: in het publieke en huiselijke leven tussen volwassenen en in kinderspelletjes. Als ik in Suriname ben, want ik kom daar regelmatig, merk ik ook dat ik me weer heel erg teruggeworpen voel op mijn basale vrouw-zijn. Ik ben inmiddels zo gewend aan de erotische subcultuur in Nederland, dat ik haast ga geloven dat onze mannen zich hanig gedragen.
In Nederland is de samenleving lang niet zo erotisch geladen, omdat de omgang tussen mannen en vrouwen veel meer vervlakt is. En hoewel ik dat soms prettig vind, merk ik wel dat de erotiek, wat ik altijd de adem rond de seksualiteit noem, en de seksualiteitsbeleving helaas zijn verbannen naar de absolute privé-sfeer en de daad."
Omdat Astrid Roemer naast schrijfster van romans, poëzie, korte verhalen, essays, columns, theater- en hoorspelen ook nog actief in de politiek is - zij is onafhankelijk gemeenteraadslid in Den Haag - en een kleine gezinstherapeutische praktijk aan huis heeft, hoort ze de problemen die er kunnen spelen nogal eens uit de eerste hand. "Ik hoor het zo vaak van vrouwen, wanneer een man hier eenmaal contact heeft met een vrouw die hij aantrekkelijk vindt, wil hij ook meteen met haar naar bed. Voor een Surinaams meisje of Surinaamse vrouw is dat onvoorstelbaar, die schrikt zich rot als een man gelijk bij het eerste kopje koffie al met haar naar bed wil. Die is van haar eigen cultuur gewend dat je het spel van aantrekken en afstoten eindeloos lang speelt. Het duurt in Suriname vaak wel een jaar voordat geliefden met elkaar gaan vrijen.
Er zijn wederzijds vreselijk veel mythen gecreëerd op dat gebied, die nogal eens tot misverstanden en teleurstellingen aanleiding geven. Nederlandse vrouwen die in Suriname op vakantie zijn, denken vaak 'ah, die mannen hier zijn zo lekker hanig, die zijn voor alles snel in', maar daar verkijken ze zich op, het is meer een houding, die kerels willen helemaal niet dat een vrouw daar direct op ingaat. Een compliment aan een vrouw is niet bedoeld als een inleiding tot de daad. Westerse mannen daarentegen hebben vaak het verkeerde en stereotiepe idee over zwarte vrouwen dat die zo heet zijn. Als zo'n man en een zwarte vrouw een relatie met elkaar hebben of een zwarte man met een westerse vrouw, zijn de teleurstellingen op dat gebied ook niet van de lucht, omdat beiden elkaar vanuit die stereotiepen benaderen en elkaar niet de kans geven om een puur persoonlijke intimiteit op te bouwen."

"In Nederland is het praten over seksualiteit veel meer tot cultuur gemaakt dan in Suriname. Er is hier een hele voorlichtingscultuur ontstaan, waarin mensen wordt verteld hoe je seksualiteit zo goed mogelijk kunt beleven. Er wordt ook veel aandacht besteed aan de lust- en seksualiteitsbeleving van allerlei groepen, of het nu lichamelijk of geestelijk gehandicapten betreft, mensen in een psychiatrische inrichting, daar wordt allemaal openlijk over gesproken. Wanneer er problematische aangelegenheden op dat vlak zijn wordt het geanalyseerd en krijgen mensen handvatten aangereikt om er op een constructieve manier mee om te gaan. En ik moet zeggen, ik heb daar veel bewondering voor en vind het een humane daad om daar openhartig over te kunnen zijn. Want lust en seksualiteit zijn toch bronnen die mensen nodig hebben om zich gelukkig te voelen. Het is misschien wel één van de meest wezenlijke zaken om over te praten.

Maar tegelijkertijd kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat hiermee de seksualiteit ook nogal eens stukgepraat wordt. Lust is toch iets dat diep vanuit onze buik komt en door er alsmaar over te praten, houd je het instinctieve en driftmatige ervan weg. Ik zie ook gebeuren dat relaties en seksualiteit hier stukgepraat worden. Ik heb zelf in een liefdesnacht totaal geen behoefte om over het liefdesgebeuren te gaan theoretiseren, ervóór niet, maar daarna eigenlijk ook niet, want dat maakt het zo plat. Een goede liefdesnacht ervaar ik als genade, het maakt dat ik me weer een totaal mens voel die deel uitmaakt van de kosmos, dat ik me begenadigd voel in een heel speciale liefdesband. Een orgasme ervaar ik als een oergebeuren dat ik eigenlijk niet kan beschrijven, daar hebben we eenvoudigweg de woorden niet voor. Wel kun je er buiten het liefdesgebeuren om over praten, zodat duidelijk wordt wat we beiden ervaren. Dat heb ik in al die tijd dat ik in Nederland ben wel geleerd. Want je moet niet vergeten - dat is de andere kant van de medaille - dat er in het Caribisch gebied veel misverstanden en communicatiestoornissen tussen geliefden en man en vrouw ontstaan omdat seksualiteit en intimiteit zo onbesproken blijven. Ik zou het ontzettend toejuichen als daar meer opening van zaken over komt. Tegelijkertijd is het openlijk over deze dingen praten in Suriname heel bedreigend. Omdat er maar zo weinig mensen wonen kent iedereen iedereen en als seksuele escapades of aangelegenheden via de media of in praatgroepen besproken worden, weet

In de Surinaamse cultuur is het seksuele spel veel meer non-verbaal en indirect dan in de Nederlandse cultuur.

Foto: Chris Pennarts

Astrid Roemer: Lust is toch iets dat diep vanuit onze buik komt en door er alsmaar over te praten, houd je het instinctieve en driftmatige ervan weg.

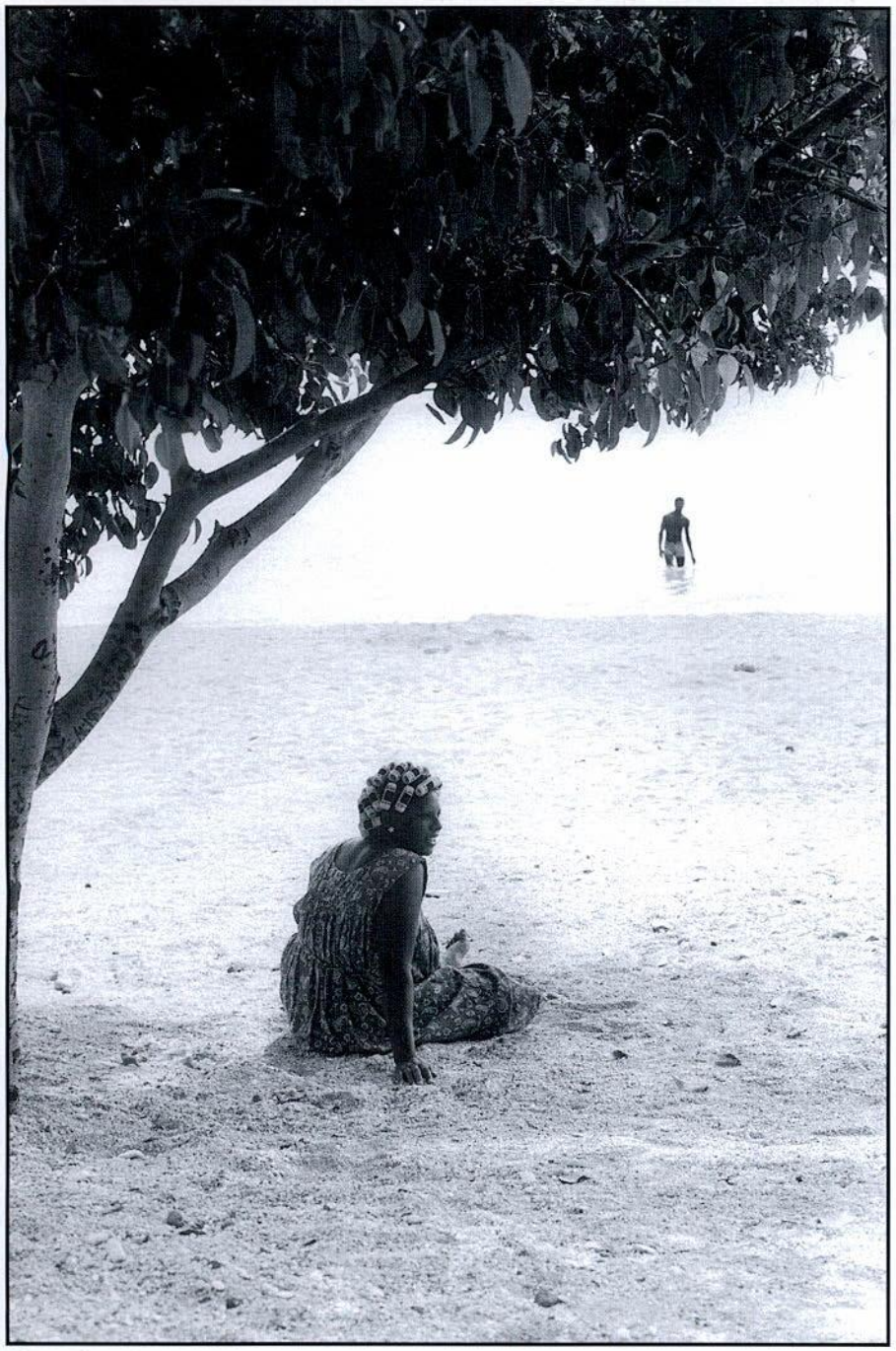

Foto: Catrien Ariëns

Mannen uit het Caribische gebied die zich erotisch tot een vrouw voelen aangetrokken, zullen dat uiten door het kopen van delicatessen voor haar.

vrijwel iedereen meteen over wie het gaat.
Dat het zwijgen over lust en seksualiteitsbeleving in Nederland is opengebroken, schrijf ik op het conto van de vrouwenbeweging. De vrouwen hier hebben het recht op seksualiteit opgeëist, ze zijn zich gaan realiseren dat vrouwen ook willen en kunnen genieten en dat hebben ze de mannen en zichzelf duidelijk gemaakt. Dit heeft ertoe geleid dat vrouwen de relatie met hun partner ook op een erotische lustbeleving zijn gaan beoordelen. Vrouwen willen dat dat ook een kwaliteit is van een duurzame relatie. Als het op dat vlak niet goed gaat, zoeken ze een andere partner en desnoods daarna weer een ander, mocht het bij die tweede partner op seksueel gebied ook niet boteren. Nederlandse vrouwen zitten niet meer een heel leven lang aan één man gebakken, hun perspectief is veel wijdser geworden. In Suriname is dat nog niet *im Frage*. De emancipatie daar gaat nog om de meest basale zaken: brood op de plank, een dak boven het hoofd, scholing voor het nageslacht."

"Mijn romans zijn altijd sterk erotisch geladen. Als er ergens het vuur van de seksualiteit in doorklinkt, dan is het wel in mijn boeken. Blijkbaar ga ik niet gebukt onder het taboe om aan seksualiteit geen woorden vuil te mogen maken. Alle kunsten, en ook literatuur, worden in feite beoefend om de essentie van de liefde en de lust te vatten. Ik wil het moment van het hoogtepunt aanraken, maar dat is altijd tot mislukken gedoemd. Het leven zelf en dat wat we in de liefde ervaren, is met geen mogelijkheid uit te drukken - daar schieten zelfs de meest poëtische woorden voor tekort. Nadat ik een liefdesroman heb voltooid, heb ik eigenlijk ook altijd meteen het gevoel 'het is weer een heerlijke misluking geworden'. Toch begin ik weer aan een nieuwe roman, omdat mijn scheppende kracht mij dicteert om het weer te proberen. Seksualiteit zie ik als het vuur van het leven, als mijn scheppende kracht. En dat vuur ademt in mijn werk door, tenminste in m'n romans. In mijn columns en essays is dat veel minder het geval.

Als ik een roman schrijf, voel ik me heel erotisch en seksueel geladen. In die periode kan ik eigenlijk ook geen seks beleven, dat neemt veel te veel van de spanning weg die ik voor het schrijven nodig heb. Een roman schrijven is voor mij pure liefde, pure erotiek, pure seksualiteit. Het is niet voor niets dat ik al zes jaar geen roman meer heb geschreven, want omdat ik naast al m'n andere werkzaamheden ook nog in de politiek verzeild ben geraakt, heb ik het veel te druk gekregen. Al leer ik veel van de politiek, ik ontbeer door het hectische bestaan wel afzondering, rust, concentratie en harmonie. En dat zijn de voorwaarden die ik nodig heb om te schrijven, maar ook om te vrijen. Seksualiteit vereist een volledige concentratie op mijn partner en mijzelf. Ik ben voor dieptebeleving. Tegenwoordig is dat er veel te weinig, niet alleen voor mij, maar voor veel mensen. We hebben het allemaal zo vreselijk druk dat we er niet meer aan toekomen om onszelf over te geven aan een van de heerlijkste geschenken die we kennen: opgaan in de geliefde, geestelijk en lichamelijk." ●

Goesting en lust

door Marjan Berk

"Het is zijn lust en zijn leven", riep de nieuwslezer van de B.B.C. vanmorgen mijn slaapkamer in. Hij doelde op een zevenenvijftigjarige jockey die van zijn paard was gedonderd, waardoor één van zijn longen inklapte, vele ribben braken en er ook met zijn hoofd iets niet helemaal in orde scheen te zijn. Het paard moest worden afgemaakt... "Maar", vervolgde de nieuwslezer, "zodra hij (de jockey) weer is opgelapt, zal hij zeker weer gaan rijden!"

Waar lust niet toe leidt! Ik herken dat. Ik zou allang in een VUT of andere uitkeringsregeling vallen, ware het niet dat ik met grote hardnekkigheid mijn zogenaamde kleine-zelfstandigen-vrijheid was blijven behartigen. Mijn lust behoedde mij voor vaste betrekkingen. En wat ik bedoel met "Zogenaamde vrijheid": natuurlijk moet je als kleine zelfstandige heel veel waterdragen. Om het brood te winnen moet er veel en hard gewerkt worden, ik hoor mensen spreken van zestig- en tachtigurige werkweken, ik tel mijn uren niet. Want als je schrijft ziet werken er vaak uit als suffen, dromen en voor je uit staren. Pas als de gedachte in de frontale kwabben is uitgewerkt, begint het fysieke gedeelte van het werk, het opschrijven. Dit suffen, dromen en voor mij uit staren is mijn lust en mijn leven. Ik heb het voor elkaar. De gretigheid waarmee ik deze sloom uitziende quasi leegloperij behartig, noem ik Lust. Ik merkte het laatst weer. Ik was gevraagd om voor P.T.T.-telecom een jeugdige oma te spelen, die met haar veertienjarige kleinzoon door telematicaland huppelt. Toen men mij vroeg voor die rol vlamde mijn werk-Lust hoog op: "hè ja, weer eens spelen, net als vroeger!" Maar toen ik daar in Hoofddorp in en snijdende wind uren moest wachten tot de cameraploeg en de regisseur eensgezindheid bereikten over de te verrichten handelingen, wist ik dat mijn Lust behoorlijk was verschoven van het geanimeerd vijftien keer dezelfde scene spelen naar het vredig achter de schrijfmachine zitten broeden op hoe ik mijn fantasie nou eens mooi kan laten neerslaan in vrolijke zinnen en prachtige verhalen! Het spelen van dat korte bedrijfsfilmpje verschafte mij veel inzicht in hoe het zat met mijn Lust op werkgebied.

Wat nu berg ik nog meer aan Lust in mij? IK zou liever spreken van goesting.

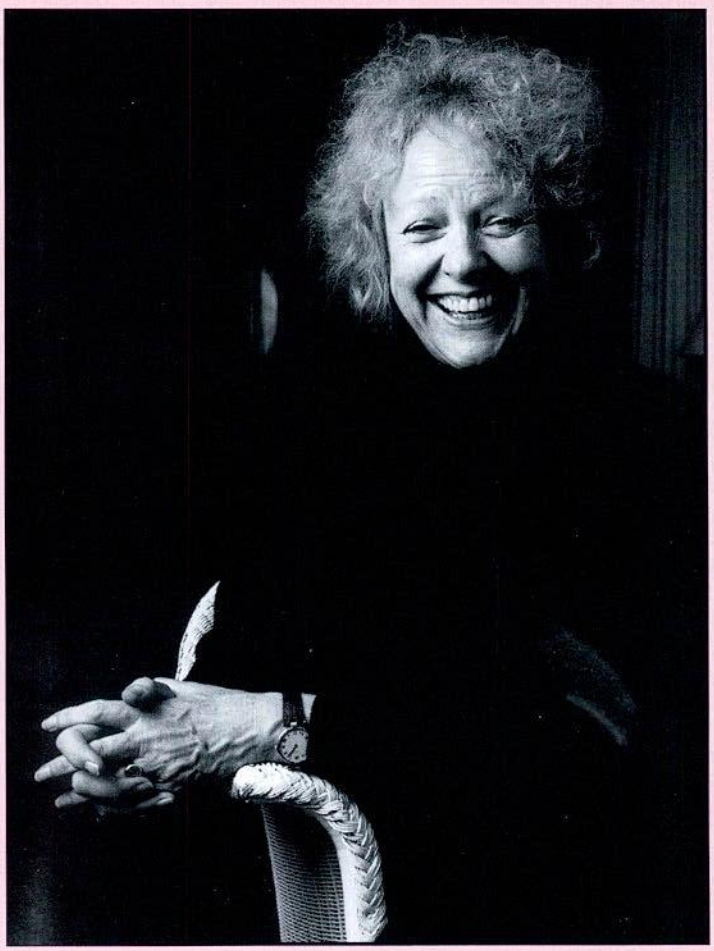

Foto: Marco Borggreve

Goesting vind ik nog veel mooier dan lust, want goesting heeft ook die hevige gretigheid in zich, waar lust niet buiten kan. Gretigheid, hebberigheid, geilheid ... goesting. Trek hebben in, zin krijgen, opgewonden raken door ... ik heb goesting in veel; het hoeft niet méér te zijn. Maar wel veel. En afwisselend ook graag. De afwisseling houdt mijn goesting zuurstofrijk!
En dan is er nog die andere lust, die erotische stroom die op de meest onverwachte ogenblikken kan toeslaan. Zo was er in het dorp in Overijssel waar ik al bijna een kwart eeuw een stekje bezit, een klein winkeltje met daarin een oude vrouw, die met vrijwel tandenloze mond achter haar toonbank stond. Ze zag er uit als een plaatje van Jetse, een dun geworden grijs dotje op haar achterhoofd, een ouderwetse bril, een schrot van een stof die al jaren uitverkocht is. Je bestelde je boodschappen, ze zocht en vond in haar bescheiden assortiment dat alleen in de zomermaanden ten bate van de toeristen verse waar bevatte, wat je vroeg en dan begon het. Het heerlijke ogenblik dat ze op een klein blocnootje met een potlood de getallen onder elkaar schreef en mummelend, binnensmonds optelde. Ze mummelde op een erotisch kriebelende manier, met een beetje spuug in haar mondhoeken, met een geluid dat niet te omschrijven valt, ze mompelde en mummelde en telde. Ik stond aan de andere kant van de toonbank en raakte in trance. ... Het was of iemand met een fazantenveer mijn ruggegraat aftastte, mijn mond zakte een tikkeltje open, mijn ogen vielen een beetje dicht en ik stond daar genotzuchtig te luisteren, te absorberen wat die oude dame voor zich uitropselde...
Dan was ze uitgeteld. Ach... waarom zo snel? Waarom nog niet even doorgeteld? Ze deelde mij het eindbedrag mee, ik betaalde, pakte alles in de fietstas en reed naar huis, vastbesloten morgen wéér boenwas, groene zeep, keukenrollen en hondebrokken te kopen... Dit was wellust... opperste wellust... die ik op geen andere plek in de wereld ooit zo hevig ervoer als daar in dat winkeltje uit de jaren dertig aan de rand van het water bij de oude mevrouw Lok, die zo verrukkelijk, zo hemels half binnensmonds kon rekenen. Als er een hemel is, weet ik zeker dat ze daar alles wat los en vast zit mag optellen van De Lieve Heer... Ook hij zal achterover zakken op zijn wolk om met een beetje hemels spuug zich te laten inkapselen door de trage stroperige hemelse wellust die mevrouw Lok bij mij teweeg wist te brengen!

Marjan Berk is freelance journalist en publicist

door Ingeborg van Teeseling

foto's: Chris Pennarts

Seksuoloog Rik van Lunsen

Samen met plezier lust beleven, vergt onderhandeling

Eerst luisteren, dan vrijen. Dat is het devies van seksuoloog Rik van Lunsen. Omdat twee mensen nooit dezelfde lusten hebben, moet je de ander leren wat jij leuk vindt. Zo simpel is het. Maar dus ook zo moeilijk. Want we zijn niet zo gewend om met elkaar te praten over onze seksuele voorkeuren. Het zal duidelijk zijn: seks moet je leren. En dat geldt vooral voor mannen. Want die denken volgens Rik van Lunsen vaak dat ze het allemaal al weten.

'Van de mannen die een vaste relatie hebben, vindt 70% dat het met de seks beter zou kunnen, van de vrouwen vindt 60% dat ook. De helft van alle mannen en vrouwen heeft bovendien regelmatig conflicten over seks. De kernpunten hierbij blijven dat mannen vooral ontevreden zijn over de frequentie van vrijen en dat vrouwen vooral kritiek hebben op de kwaliteit. Vrouwen bedoelen daarmee vooral de omstandigheden waaronder gevreën wordt en de manier waarop. Het gaat dan meer om het kwalitatieve, emotionele element dan om de kwantiteit en de technieken die worden toegepast.' (Uit: 'Seks moet je leren' Rik van Lunsen, Prometheus Amsterdam)

Cliché 1: Mannen willen vaker dan vrouwen. Cliché 2: Mannen willen neuken, vrouwen willen liefde. Cliché 3: Mannen zijn in de eerste plaats op zichzelf gericht, vrouwen op hun partner. Het mogen dan clichés heten, ze zijn nog wijdverbreid. Vooral als het gaat om de lusten en lasten van seksuele relaties, wordt er veel bekend verondersteld. 'Het is nou eenmaal zo dat...', hoor je dan, waarna er een zogenaamd vaststaand feit over een mannen- of vrouweneigenschap volgt. We denken alles te weten over wat de andere sekse wil, vindt, denkt en voelt. En meestal zijn we daar niet erg over te spreken. Of is het op z'n minst niet wat wij willen. Maar waarom gaan we er eigenlijk vanuit dat de overkant niet te bereiken valt? En weten we wel zeker dat dat zo is? Er zou toch in de loop van de tijd, na seksuele revolutie en feminisme, wel iets veranderd kunnen zijn?

Rik van Lunsen (41), is hoofd van de afdeling Seksuologie en Psychosomatische Gynaecologie van het Academisch Medisch Centrum (AMC) in Amsterdam. Een half jaar geleden verscheen van hem 'Seks moet je leren', waarin hij een overzicht geeft van de seksuele stand van zaken anno 1992. Biologie, ontwikkelingen, literatuur, onderzoek, techniek en psychologie. Beknopt en helder beschreven, vol praktische tips en voedsel voor uitgebreide conversatie met de partner. God zegene artsen met een missie. Alhoewel hij niet ontevreden is over het Nederlandse seksuele leven - "misschien niet altijd even opwindend, maar wel degelijk" - vindt hij vooral dat er veel te weinig gepraat wordt. Communicatie is de kern van een goede verstandhouding, en dat ontbreekt maar al te vaak. Niet alleen in 'Seks moet je leren', ook in zijn dagelijkse seksuologische praktijk aan het AMC hamert Rik van Lunsen daarom op het vergaren van kennis. Eerst luisteren, dan vrijen. Dat lijkt de grootste open deur aller tijden, maar is dat volgens de arts allerminst. Want wat weten we nou eigenlijk van elkaar?

"Er wordt altijd gezegd dat mannen meer zin in seks hebben dan vrouwen. Ik denk dat dat niet waar is. De potentiële hoeveelheid zin ontloopt elkaar niet zoveel, maar voor vrouwen zijn blijkbaar niet zo vaak de juiste omstandigheden aanwezig die maken dat ze zin krijgen. Vrouwen stellen hogere eisen aan de sfeer, aan de intimiteit. Dat is de reden waarom het lijkt alsof ze minder vaak willen."

Er wordt altijd gezegd dat mannen meer zin in seks hebben dan vrouwen. Ik denk dat dat niet waar is. Vrouwen kennen evenveel lust als mannen, maar stellen hogere eisen aan de sfeer, aan de intimiteit.

Is dat nog steeds zo? Ik hoor steeds vaker van hulpverleners dat ze bij relatietherapieën het tegenovergestelde tegenkomen. Mannen die geen zin hebben en vrouwen die daarover klagen.

"Dat vind ik een goed teken. Want het betekent dat meer en meer vrouwen duidelijk maken wat zij willen, wat hun wensen zijn, wat zij lekker vinden. En natuurlijk vinden niet alle mannen dat even leuk. Veel mannen schrikken daarvan, worden onzeker en kunnen dan helemaal niks meer. Als de dood dat ze niet aan de verwachtingen kunnen voldoen. Want de meeste mannen willen ook in bed presteren, de beste zijn. Of in ieder geval een fantastische minnaar. Dus gaan ze ontzettend hun best doen, patsen volledig over hun eigen gevoelens heen en gaan op die manier seks zien als iets dat moet, dat moeilijk is ook. En ja, dan vergaat de zin je vanzelf. Ze voelen een ontzettende onmacht die begint bij het gegeven dat mannen het slecht kunnen accepteren als ze de leiding uit handen moeten geven. Als een vrouw een opmerking maakt over wat er gebeurt in bed, voelt een doorsnee man dat als falen.

Het is een probleem waarmee we tegenwoordig vaker worden geconfronteerd. In ieder geval in vergelijking met vroeger, toen je er nooit over hoorde. Maar we hebben het nog steeds niet over grote groepen mensen. Het gros van de moeilijkheden blijft toch voortkomen uit het feit dat het lust-script door hém wordt geschreven. En dat daarover nauwelijks valt te spreken. Een van de redenen daarvoor is dat er heel slecht over sex gesproken wordt. We gaan er vanuit dat we wel weten wat de ander denkt, lekker vindt, wil, voelt. Het romantische ideaal dat je dat aanvoelt, automatisch weet hoe de ander functioneert. Soms is dat ook zo, maar meestal niet. Mannen die erectieproblemen hebben, denken bijvoorbeeld altijd dat hun vrouw dat net zo erg vindt als zijzelf. Terwijl 90% van die vrouwen niet valt over het feit dat hij hem niet meer omhoog kan krijgen, maar over het gedoe wat hij erover maakt. Het steeds maar weer proberen, het gezucht, de depressie die het bij hem oplevert. Daar krijgt ze op den duur genoeg van. Die piemel is haar laatste zorg.

De belangrijkste verandering van de afgelopen tien jaar is dat steeds meer vrouwen duidelijk maken wat ze willen en geen genoegen meer nemen met zijn script. En dat betekent dat voor het eerst de vrouwelijke lustbeleving een plaats begint te krijgen. Tot nu toe stond zelfs dat in dienst van hem. Als zij klaarkwam, betekende dat dat hij een goede minnaar was. Nu is het steeds meer iets voor haarzelf aan het worden. Dat lijkt mij een goede ontwikkeling. Ook als mannen daar bang van worden. Ik denk dat het niet zo erg is dat mannen nu eens voelen wat vrouwen al eeuwenlang meemaken. Het uiteindelijke resultaat zal zijn dat het er allemaal wat gelijkwaardiger door wordt. Maar ja, simpeler wordt het er natuurlijk niet van. Twee mensen hebben nooit dezelfde verwachtingen, verlangens, behoeften en lusten. Dus moet er iets gebeuren waardoor die dingen een beetje op elkaar afgestemd worden, zodat beide partijen tevreden kunnen zijn. Dat vergt onderhandeling en dat betekent weer dat je met elkaar moet kunnen praten. Want sex met z'n tweeën houdt toch in dat je de ander moet leren wat jij leuk vindt. En daar heb je (ook) woorden bij nodig.

De belangrijkste verandering van de afgelopen tien jaar is dat steeds meer vrouwen duidelijk maken wat ze willen en geen genoegen meer nemen met zijn lust-script. Vrouwelijke lustbeleving krijgt voor het eerst een plaats.

Bij onze klanten begin ik altijd uit te leg-

Adam en Eva
© Tamara de Lempicka 1992 c/o Beeldrecht Amsterdam

Het gros van de moeilijkheden blijft toch voortkomen uit het feit dat het lustscript door hém wordt geschreven. En dat daarover nauwelijks valt te praten.

gen dat je allereerst de dingen bij hun naam moeten noemen. Dus niet 'hij doet het te snel', maar duidelijker. Wat doet hij te snel, hoe zou het dan moeten, wil je dit eigenlijk wel, wat zou je lekker vinden, hoe voel je je erbij? We geven mensen communicatie-oefeningen. Praten over andere dingen dan sex, daarna over algemeen lichamelijke onderwerpen en zo steeds specifieker. Ze krijgen huiswerk mee. Elkaar om en om een kwartier verwennen, waarbij degenen die verwend wordt de ander moet sturen. Dan blijkt soms verrassend snel hoe aardig dat kan zijn. En hoe blij de ander is met die duidelijkheid, dat hij of zij helemaal niet beledigd is. Integendeel. Want het maakt je ook heel onzeker als je niet weet wat je partner wil, als je maar wat gokt en moet hopen dat je op de goede weg zit. Mannen kunnen beter aangeven wat ze willen, dat zijn ze zo gewend. Maar meestal doen ze het heel lijfelijk, in de vorm van commando's. En dat werkt ook niet. Hen moet worden geleerd om iets positiever te zijn. Niet alleen te roepen wat ze niet willen, niet alleen aanwijzingen te geven, maar zo te praten dat de ander het verstaat en zich niet aangevallen voelt. Want dat leidt tot zich afgewezen voelen en dus tot afhaken.

Mannen zijn prestatiegericht wat seks betreft, maar vrouwen in toenemende mate ook. Een klacht die we de laatste jaren bij vrouwen steeds vaker tegenkomen, is pijn bij het vrijen. Dat komt meestal omdat ze in het begin niet opgewonden en dus niet vochtig genoeg waren en toch zijn doorgegaan. Dan heb je schuurpapier op schuurpapier en daar krijg je uiteindelijk last van. Dat verschijnsel zien we vooral bij vrouwen die zo van de buitenkant heel zelfstandig lijken. Een studie doen, hard werken, carrière, relatie, gezin. Alles tegelijk en alles moet perfect. Die vrouwen lopen in hun dagelijks leven zichzelf voorbij, voelen hun eigen grenzen niet meer. En dat geldt ook in bed. Als het mannen waren geweest hadden ze erectie-problemen gehad, kun je zeggen."

Hoe kan het eigenlijk dat er relatief zo weinig veranderd is? Je zegt in je boek

dat er hooguit wat lichte verschuivingen in ons seksuele gedrag zijn, maar dat het over de hele linie vooral hetzelfde gebleven is. Hebben we dan niks geleerd van seksuele revolutie en feminisme?

"Die seksuele revolutie is er natuurlijk eigenlijk helemaal niet geweest. Hooguit was het een periode waarin alles moest kunnen. Met de nadruk op moest. Het waren ook meestal mannen die dat vonden, vrouwen zijn er als eersten tegen in verzet gekomen. Het nadeel van die tijd is dat de nadruk kwam te liggen op het technische van seks. Als je maar wist hoe het werkte, als je maar op de goede knopjes kon drukken, dan kwam het vanzelf goed. En er was toch anticonceptie, dus leek het alsof er een wereld aan mogelijkheden open lag. Maar wat er miste, was een werkelijke uitwisseling tussen mannen en vrouwen. Een wezenlijk gesprek. Daar is heel langzaam iets in aan het veranderen, het begint op gang te komen. Maar het is nog wel een groot probleem.

Verder is er weinig veranderd. Recht op en neer is met een paar kleine variaties nog steeds de manier waarop de meeste mensen vrijen. En ze doen dat nog altijd het liefst met een partner waar ze ook een emotionele binding mee hebben. Een leven van one-night-stands blijft zeldzaam. Die komen vooral voor in periodes dat mensen op zoek zijn naar een nieuwe relatie. We blijven relatie-dieren, het best op ons gemak in een partnerschap. Het enige dat is veranderd, is de duur van die relatie. Vroeger deed je je hele leven lang met één partner, nu kennen we het verschijnsel van de seriële monogamie. Relaties met één partner die jaren duren, ophouden en later worden vervangen door een monogame relatie met een ander. Dat heeft te maken met de hogere eisen die er aan verhoudingen worden gesteld. Degene die je uitkiest als je 25 bent, hoeft niet degene te zijn die je nodig hebt als je 50 wordt."

"Vrouwen zijn in hetero-relaties nog steeds de meest onzekere van de twee. Bang om hem kwijt te raken. Mannen hebben daar minder last van. Zij doet ook meer moeite voor de relatie. Probeert aan zijn wensen te voldoen, zet zichzelf op het tweede plan. Vrouwen hebben een enorm uithoudingsvermogen, proberen heel lang te zorgen dat problemen worden opgelost, dat het weer leuk wordt. Als er in een relatie moeilijkheden zijn, denkt de vrouw dat het aan haar ligt en gaat ze zichzelf veranderen. De man wijt het aan zijn vrouw en gaat op zoek naar een relatie buiten de deur. Het is dus altijd de schuld van de vrouw, in de visie van beiden. Dat klinkt hard, maar zo ligt het wel. Mannen gaan uit van zichzelf, vrouwen van de ander. Dat is in de loop van de jaren niet veranderd. Wat de vrouwenbladen er ook over zeggen. Die bladen zijn trouwens niet onbelangrijk gebleken. Ze hebben vrouwen geholpen hun eigen seksualiteit te ontdekken. Uit onderzoek blijkt dat waar de meeste jongens op straat horen wat masturbatie is en hoe je het moet doen, meisjes dat meestal voor het eerst ergens lezen. Vrouwen zijn ook veel meer geïnteresseerd in artikelen over seks en relaties. Mannen nemen nauwelijks de moeite. Ze denken dat ze het wel weten, dat je hen niks nieuws kunt vertellen. Ik heb eens iemand horen zeggen dat seks bij mannen is aangeboren. In de wieg weten ze al hoe het moet! Arroganter kan bijna niet.

Als er in een relatie moeilijkheden zijn, denkt de vrouw vaak dat het aan haar ligt en gaat zichzelf veranderen. De man wijt het aan z'n vrouw en gaat op zoek naar een relatie buiten de deur.

Maar ik denk dat veel mannen dat stiekem vinden. Als jongens voor het eerst gemeenschap gehad hebben en het is 'gelukt', voelen ze zich alsof ze geslaagd zijn voor hun rijexamen. Nu hoeven ze nooit meer iets te leren, nu kunnen ze het, zijn ze deskundig. Daar moet ik ook wel eens om lachen, ja." ●

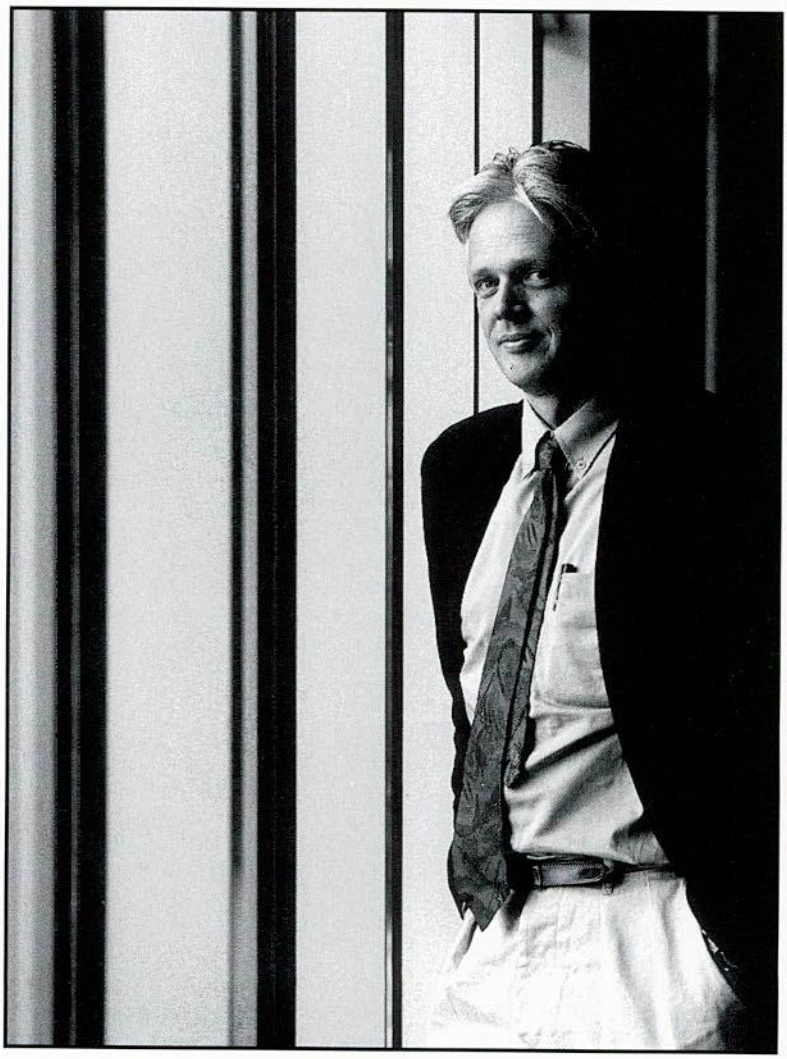

Mannen die erectie-problemen hebben, denken altijd dat hun vrouw dat net zo erg vindt als zijzelf. Terwijl 90% van de vrouwen vooral valt over het gedoe wat hij erover maakt.

Stefan Verwey

Ingezonden mededeling

Geachte lezers,

Wie in Nederland een bedrijf start of wil uitbreiden komt al snel bij een bank terecht voor de broodnodige financiën. Voor veel mensen in de derde wereld is die mogelijkheid er niet. Hun plannen om zich door eigen produktiviteit een toekomst te scheppen stuiten vaak op gebrek aan kredietmogelijkheden.

Om in dit gemis te voorzien richtte HIVOS (Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking) in 1971 het Leningenfonds op. Dit fonds is opgebouwd uit gelden ingelegd door mensen in Nederland. Over het geld wordt geen of weinig rente uitgekeerd. Mensen die hun geld beleggen in het HIVOS Leningenfonds zijn dan ook niet geïnteresseerd in de verhoging van het eigen kapitaal, maar juist in een verantwoorde belegging die elders rendeert.

Een uitgebreide brochure over het Leningenfonds kunt u aanvragen door het invullen van de achterkant van deze advertentie.

Met vriendelijke groet,
Stichting HIVOS,

Jos Scholte,
afdeling voorlichting en fondsenwerving.

HIVOS Leningenfonds

Voor een verantwoorde belegging die elders rendeert

Jos Collignon

Ingezonden mededeling

Ik ben benieuwd naar de mogelijkheden van het HIVOS Leningenfonds en ontvang graag de uitgebreide brochure

RENTELOZE LENING

Naam	: P.Jelgersma
Plaats	: Nijmegen
Inleg	: f 1.500,-
Rente	: 0%

AANSCHAF SUIKERRIET-PERS T.B.V. DE VERVAARDIGING VAN RIETSUIKER-SIROOP

Organisatie	: GCFA
Land	: Grenada
Lening	: F 154.000,-
Rente	: 5%

Naam:.....

Adres:.....

Postcode en plaats:.....

In een open envelop zonder postzegel opsturen aan:
HIVOS Leningenfonds Antwoordnummer 900 2509 WB Den Haag

Gehandicapten: vaak veel strijd om aan lust toe te komen

door Karin Spaink

foto's: Gon Buurman

Die glurende, ongrijpbare blikken waarmee gezonde mensen hen heimelijk kunnen gadeslaan, maken gehandicapten het meest onzeker. Ze voelen daardoor ook dat ze seksueel niet voor vol worden aangezien. Terwijl voor gehandicapten geldt dat ze alternatieven moet vinden voor de beperkingen die een handicap hen oplegt. Want aan hartstocht is geen gebrek.

Je moet opnieuw leren genieten van je eigen lichaam en op een andere manier leren genieten van andermans lichaam.

Veel mensen gaan er bij voorbaat van uit dat mensen met een handicap 'het' niet meer doen. Omdat ze niet zouden kunnen vrijen, omdat ze geen partner zouden kunnen vinden, of omdat ze geen seksuele verlangens zouden koesteren. Zulke vooroordelen zijn taai. Kunstenaar Mark Gash, die vanwege zijn broze botten in zijn groei belemmerd is en in een rolstoel zit, vertelt in 'Weirded Out and Blown Away' hoe moeizaam het soms is om tegen de keer in relaties aan te knopen of in stand te houden. "Als ik en relatie heb, denken andere mannen vaak dat ze mijn vriendin gewoon mee uit kunnen nemen of versieren. Ze denken dat ik een broer voor ben of zo... ik weet 't niet. Ze houden me voor een volkomen seksloos iemand, iemand zonder seksuele identiteit of gevoelens. En dat doet pijn, dat mensen iets ontkennen wat zo ten grondslag ligt aan het leven." Hij heeft daardoor wel geleerd hoe hijzelf het beste contact kan leggen: "Soms ontmoet ik een vrouw waartoe ik me aangetrokken voel, maar heeft zij er geen idee van dat ik me aangetrokken kan voelen tot een vrouw. Dat is een rare gewaarwording. Ik heb geleerd heel direct te zijn, wat een relatie overigens ook in de kiem kan smoren. Maar je moet wel. Ik zeg wat ik van haar vind, en dat bevalt haar vervolgens al dan niet. Meestal voelen ze zich ontroerd."

Wil je je flair en aantrekkelijkheid in de ogen van anderen hervinden, en niet als clichématige a-seksuele invalide door het leven gaan, dan is het een vereiste om tegenwicht te geven, het beeld van zieligheid te doorbreken. Dat impliceert tegelijkertijd dat je tot op zekere hoogte strijd blijft leveren met die beelden. En voor iemand met een handicap is plezier sowieso altijd verwant aan strijd: je moet per definitie eerst een aantal cruciale dingen overwinnen wil je aan plezier, aan genoegen, aan lust toekomen. Het is opmerkelijk hoeveel mensen die voor het boek 'Aan hartstocht geen gebrek' geïnterviewd werden, zelfs wanneer hun uitdrukkelijk gevraagd werd naar goede en spannende ervaringen op het seksuele vlak, over hun persoonlijke problemen daarmee begonnen te vertellen. Strijd en plezier zijn in hun ogen onlosmakelijk met elkaar verbonden geraakt.
Natuurlijk is het, wanneer je vertrouwd bent geraakt met je eigen handicap, een creatieve uitdaging om uit te zoeken wat je rond seks wel en niet kunt, wat je voelt, wat lekker is, en welke alternatieven er te bedenken zijn voor de meer traditionele manieren van vrijen. Maar daar gaat de noodzaak creatief te zijn aan vooraf. Vrijen kan confronterend of bovenmatig inspannend zijn: omdat je bang bent je urine niet op te kunnen houden, omdat je vreest dat je stomp de ander zal afstoten, omdat je stoma in de weg zit, omdat je geen erectie kunt krijgen, omdat je lieve woordjes niet kunt horen, omdat je vagina bijna gevoelloos is geworden, omdat je snel moe bent of spasmen krijgt, omdat je hulp van derden nodig hebt om in of uit bed te komen, omdat je het lichaam van de ander niet kunt zien, omdat je ademloos raakt wanneer je zoent. Daarnaast zal het duidelijk zijn dat wanneer je niet durft te vertrouwen op je eigen aantrekkelijkheid of op je fysieke functioneren, het minder makkelijk is om met iemand naar bed te gaan of zelfs maar in bed terecht te komen.
Verder steekt telkens weer die onzekerheid de kop op. Onzekerheid over hoe je overkomt. onzekerheid over je uiterlijk, over je seksuele functioneren in contact met anderen, ook al ben je inmiddels vertrouwd geraakt met de huidige mogelijkheden van je lichaam. Martin, die door een narcosefout vanaf zijn middel verlamd is geraakt, zet met terugwerkende kracht kanttekeningen bij hoe hij zich voorheen tijdens een vrijpartij gedroeg. Wanneer ik nu vrij is dat veel intensiever dan vroeger, en ben ik veel geduldiger. Ik geniet er nu veel meer van wanneer mijn vriendin geniet; daar ontleen ik mijn eigen bevrediging aan." Maar hij is er niet helemaal gerust op. De vraag die hem nu dwarszit is hoe belangrijk een erectie voor een vrouw is om dat genot teweeg te brengen. En z'n uiterlijk: hoe 'gehandicapt' komt hij over? Als hij contact wil leggen en dat mislukt, ligt dat dan aan hem of aan het feit dat hij een handicap heeft?

En wat niemand hardop durft te zeggen: er bestaat ook een zekere hiërarchie onder gehandicapten zelf. Met de ene handicap wordt je, niet alleen door buitenstaanders, maar ook 'onder ons', meer voor vol aangezien en makkelijker als aantrekkelijk en sensueel beschouwd dan de andere. Mensen die een arm of een been missen en mensen met een dwarslaesie staan hoger genoteerd, worden minder snel zielig en onaantrekkelijk gevonden dan spastische mensen of mensen met spierdystrofie. Blinde of dove mensen kijken vaak neer op mensen met een motorische handicap, alsof een zintuiglijke handicap per definitie 'esthetischer' zou zijn. Hoe meer je lichaam aan de standaardnorm beantwoordt en hoe meer delen van je lichaam gewoon functioneren, hoe makkelijker het is. En die gedachte is niet helemaal zonder grond: zo verteld een man die als gevolg van polio verlamd is met gepaste trots dat hij, in tegenstelling tot mensen met een dwarslaesie, het gevoel in zijn benen en penis niet is verloren - dat bleek cruciaal voor zijn zelfvertrouwen op het seksuele vlak.
Wanneer je - bijvoorbeeld door een ongeluk - acuut gehandicapt bent geworden, is het niet altijd even makkelijk om alleen of met een geliefde uit te zoeken hoe je er seksueel voorstaat. Zorg, terughoudendheid, angst en onzekerheid spelen dan vaak een te grote rol. Het kan dan zaak zijn een minder beladen oplossing te zoeken. Frans, die tengevolge van een ongeluk met een dwarslaesie in het ziekenhuis belandde: "Alles was opeens een groot vraagteken. De eerste tijd was ik zo druk bezig te revalideren dat mijn hoofd absoluut naar vrijen stond. Maar juist omdat ik een tijd zo puur functioneel met mijn lichaam bezig was geweest, ik moest per slot van rekening bijna alles opnieuw

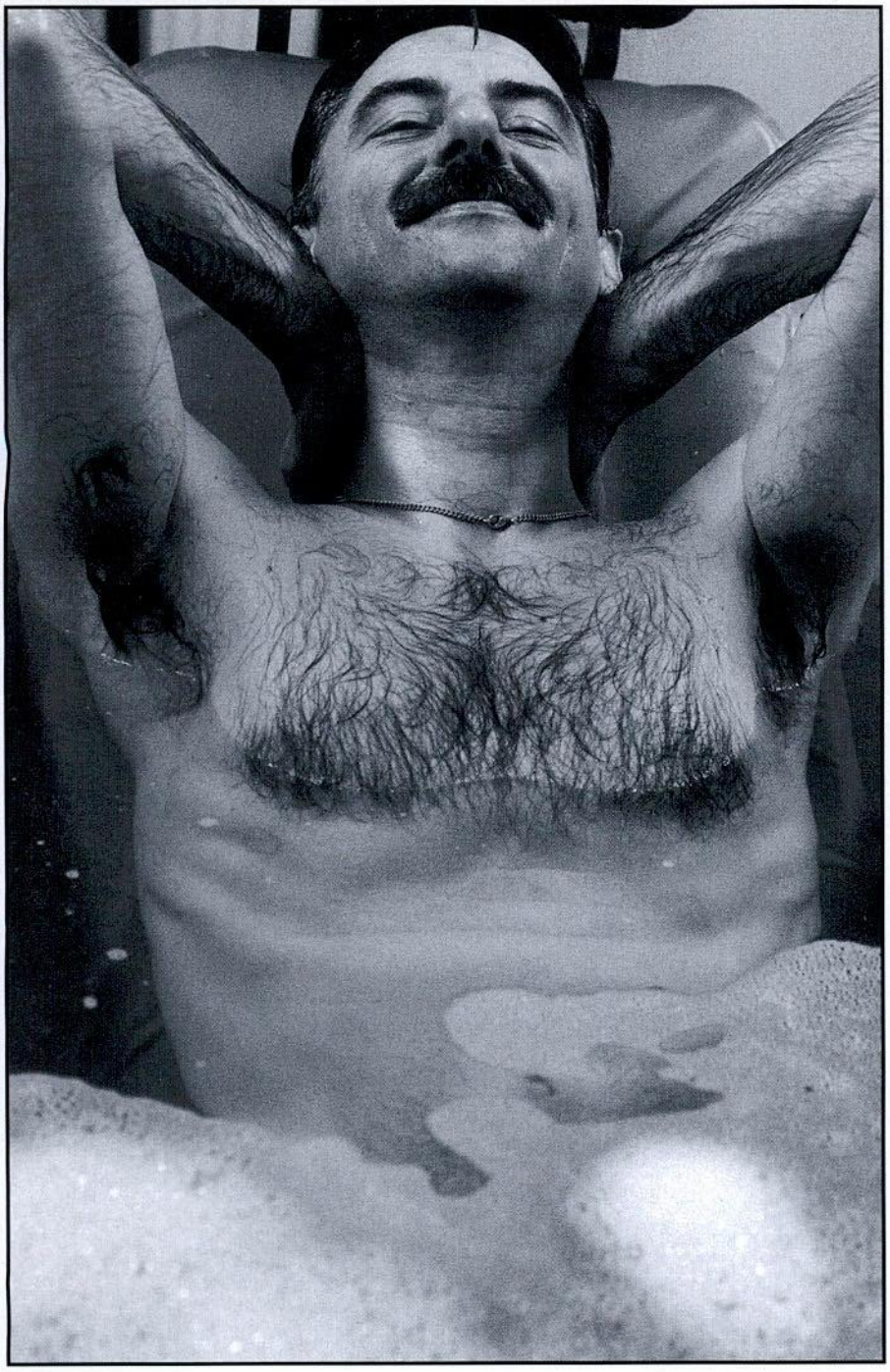

Het gaat er om alternatieven te vinden voor de beperkingen die een handicap je oplegt.

leren, kreeg ik een hunkering naar iets persoonlijkers, en groeide het verlangen om weer eens plezierige gevoelens met mijn lijf te hebben." Binnen de hulpverlening durfde niemand het onderwerp seksualiteit aan te snijden, en het bed kwam alleen ter sprake rond de vraag in hoeverre Frans daar zelf nog in en uit kon komen. Frans bleef echter doorvragen. "Toen verwezen ze me naar de NVSH. Daar wisten ze er niet goed raad mee, ze wilden me alsmaar in een praatgroep hebben. Maar ik wilde alleen het telefoonnummer die zich bezighield met bemiddeling tussen prostituées en gehandicapten, daar had ik ooit eens van gehoord. Zo ben ik bij de stichting alternatieve relatiebemiddeling terecht gekomen. Zij hebben voor mij een prostituée geregeld. Het ging mij er om te ontdekken wat ik nog kon en voelde, en hoe ik daar emotioneel op zou reageren. Ik wilde niet alleen maar stilstaan bij mijn beperkingen, maar ook zoeken naar wat ik nog wel kon. Dat contact met een prostituée bleek een prettige oplossing te zijn, op dat moment een beter alternatief dan zo snel mogelijk een partner te zoeken met wie ik lichamelijke dingen kon uitproberen. Klaarkomen behoort niet meer tot de mogelijkheden, dat is wel hard, mijn erogene zones heb ik moeten verleggen. Hoewel vrijen niet het belangrijkste was in mijn leven heeft het er gelukkig weer een plek in gekregen. Dat ik nu op een andere manier seksueel plezier kan beleven, had ik in mijn revalidatie-periode niet voor mogelijk gehouden. Het is een prettige verrassing."

Het verlies aan seksuele mogelijkheden wil nog niet zeggen dat ook de seksuele verlangens ingeperkt raken. Deborah: "Ik heb veel te lang de nette dame uitgehangen. Daar heb ik nu spijt van, d'r loopt zoveel moois rond... erg hoor. Als ik niet gehandicapt zou zijn, zou geen man in de stad meer veilig voor me zijn. En orgasmen kan ik ook niet meer hebben, anders had ik er wel tien per dag. Je moet opnieuw leren genieten van je eigen lichaam, op een andere manier leren genieten van andermans lichaam. Met iemand vrijen is heel belangrijk voor me - er wordt van je lichaam genoten, je bent er, je wordt gewaardeerd. Eén van de dingen waar ik nu veel aandacht aan besteed is mijn verzorging: m'n benen insmeren, mooi kousen, lekkere luchtjes. Je lichaam is er om van te genieten, punt uit. Ook het mijne."

Het gaat erom alternatieven te vinden voor wat voor anderen gewoon is, acceptabele oplossingen te vinden voor beperkingen. In het boek 'The Passion' komt een scène voor waarin een overspelig stel hun lusten als volgt botviert: "We scheidden van begin af aan onze genoegens. Zij lag op het tapijt en ik lag in een haakse hoek naast haar zodat alleen onze lippen elkaar konden raken. Kussen op deze manier is een verwarrende sensatie. Het gulzige lijf dat schreeuwt om bevrediging moet zich noodgedwongen tevreden stellen met één enkel gevoel en (...) zo wordt de mond het punt waarop de liefde zich concentreert en alles gaat via dat punt en krijgt opnieuw betekenis. Het is een zoete en secure kwelling." ●

Uit: 'Aan hartstocht geen gebrek', uitgeverij DeBrink, Amsterdam.

Karin Spaink is freelance journalist en schrijver. Samen met Gon Buurman (foto's) maakte ze het boek 'Aan hartstocht geen gebrek'.
ISBN 9021670011

ALWEER EEN JAAR HUMANIST

De 47ste jaargang van de Humanist is compleet. Kleurrijke gezichten, boeiende meningen, uitdagende beschouwingen en ontroerende gevoelens passeerden de revue. Daar was eerst nog het speciale winternummer over **Het Sterven en De Dood** dat ook nog heel januari verkrijgbaar was en waarvan meer dan 5000 exemplaren extra werden verkocht. In februari was het aan de feministische professor **Rosi Braidotti** die op de cover van de Humanist prijkte. Vanaf dat nummer werd de omslag van de Humanist ook vast in full color uitgevoerd. In maart vertelde de Argentijnse schrijfster **Ana Sebastián** haar verhaal over de 'vuile oorlog' die in Argentinië woedde en **Frank Martinus Arion** speelde dubbelspel in het aprilnummer. De zomerspecial van de Humanist zette de vraag centraal of de mens in staat is tot **vrede** of slechts veroordeeld tot **oorlog**. In het septembernummer kwam de filosofisch therapeut **Cyril Vink** aan het woord, de maand daarop gevolgd door de bioloog-schrijver **Midas Dekkers** die een boekje opendoet over hoe verknipt wij naar de natuur kijken. 'Plato en Socrates springlevend!' verkondigde het novembernummer bij monde van **Gerard Koolschijn**. En dan nu het winternummer over **lust**.
Allemaal omslagverhalen die veel lezers konden waarderen, zo bleek uit de vele reacties. Verder kwamen in deze jaargang nog tal van andere onderwerpen en mensen aan bod. Een selectie: de Socrateslezing gehouden door Trudy van Asperen, De straten van Mexico door Jan Donkers, Diewertje Bakker over humanistische opvoeding, het nieuwe burgerschap, de dovenwereld van Peter Raggers, hoe de oorlog in mensen voortleeft, de Documenta in Kassel, de schilder van geluk Corneille, de droomtijd van de aborigines, de wereld van klein mens Luda van de Werd en de twijfels van Peter Ustinov.

En natuurlijk kon u steeds in álle nummers lezen over humanistische normen en waarden, hoe het Humanistisch Verbond zich opstelt tegenover actuele maatschappelijke vraagstukken in onze wereld en wat er zo al voor activiteiten zijn in de afdelingen van het HV.

En voor 1993? Dan kunt u van ons weer verwachten dat wij in de Humanist weer veel aandacht besteden aan boeiende mensen en brandende kwesties. Met intrigerende columns, cartoons en foto's.

ZOLANG ER MENSEN BESTAAN

Zolang er mensen bestaan vragen zij zich af wat ze op de wereld doen. Lange tijd kwam daar maar één soort antwoord op: het had te maken met 'God'. Bijna iedereen geloofde immers in het bestaan van hogere machten en in een hiernamaals.
Tegenwoordig is dat voor veel mensen anders. Zij zoeken de zin van het leven in het leven zelf. Niet een hogere macht of een macht buiten de mens is bepalend, maar de mens zelf.

Het humanisme gaat er aan de andere kant vanuit dat de mens niet alle weet van het leven en de wereld kan hebben. Daarom moeten we ook niet zoeken naar onvindbare antwoorden. Het is aan de mens zelf om te bepalen hoe in het leven te staan. Het leven wordt door humanisten dan ook niet bij voorbaat zinvol of zinloos geacht. Door ons doen en laten, door de keuzes die we maken, geeft de mens er zelf betekenis aan.
Zo'n twee miljoen Nederlanders herkennen in het humanisme hun eigen ideeën. De meeste mensen staan er echter niet zo bij stil. Zij vinden hun kijk op het leven min of meer vanzelfsprekend en hebben er nooit bij stil gestaan die humanistisch te noemen. Maar op belangrijke momenten in het leven als ze geconfronteerd worden met de zin van alles, herkennen ze toch zichzelf in het humanisme.

Dat wil nog niet zeggen dat daarmee de stap naar het lidmaatschap van het Humanistisch Verbond is gezet. Humanisten schrikken er juist voor terug om ingelijfd te worden in een instituut op grond van een overtuiging. Daar staat tegenover dat het Humanistisch Verbond voor belangrijke waarden staat: het gaat uit van het recht op zelfbeschikking van ieder mens, het komt op voor gelijkheid en emancipatie en verzet zich tegen onderdrukking, dogma's en taboes. Het HV behartigt daarmee de belangen van humanisten in de samenleving. En omdat je samen nu eenmaal meer kun dan alleen, wil het Verbond zoveel mogelijk mensen verenigen die zich in het humanisme herkennen. Dan wordt de stem van het Humanistisch Verbond ook beter gehoord.
Voor de leden wil het Humanistisch Verbond ook een inspiratiebron en ontmoetingsplaats zijn. Activiteiten van het HV zijn: lezingen, discussies en bijeenkomsten op het gebied van emancipatie, (humanistische) filosofie en ethiek; scholing en vorming; humanistische uitvaartbegeleiding; humanistische relatieviering, het verzorgen van publikaties over humanisme en humanisten.
Een van die publikaties is het maandblad de Humanist, het tijdschrift dat u nu op dit moment leest.

Als u zich aangesproken voelt door de humanistische idealen, ideeën en activiteiten kunt u de meegeniete bon invullen. U kunt dan kiezen voor een lidmaatschap van het Humanistisch Verbond of een abonnement op de Humanist nemen.
Als u nog aarzelt bent u in goed gezelschap: voor humanisten is de aarzeling een kenmerkende houding. Er vanuit gaande dat definitieve antwoorden op al onze vragen niet bestaan, gunnen we ons het voordeel van de twijfel. U ook?

door Ingeborg van Teeseling

foto's: Lydia van der Meer

Susie Orbach:

Vrouwen zijn vaak bang voor hun lusten

Al jaren is het haar onderwerp: de wensen, verlangens en lusten van vrouwen en de manier waarop ze die onderdrukken. Voor Susie Orbach is het belangrijkste woord voor vrouwen 'ontkenning': mag niet, kan niet. Ze ziet wel dat er onder invloed van de feministische beweging een en ander is veranderd, maar vrouwen weten volgens haar vaak nog niet wat ze willen, wat hun lusten en verlangens zijn.

"Ikzelf val op mannen met macht. Toen ik verliefd werd op mijn huidige partner was hij professor, terwijl ik nog studeerde. Wat dat betreft leek hij op mijn vader, die ook een machtig man was. Veel vrouwen maken die omweg: bij gebrek aan eigen macht zoek je iemand die het al heeft, in de hoop dat je het zo ook zult krijgen.
Daarnaast is Joseph kwetsbaar en in staat tot het tonen van emotie. Dat vind ik een aantrekkelijke combinatie: iemand die buiten en binnen kan leven. En hij windt me op. Heeft prachtige billen en kan af en toe volstrekt van de wereld zijn. De blik die hij dan heeft, die blik waaraan je kunt zien dat hij helemaal in zichzelf zit opgesloten, niets te maken heeft met mij. Die afstand, en weten dat je die kunt overbruggen, dat vind ik heel sensueel."

Noord-Londen, de wijk Hampstead om precies te zijn. Iedereen die in Engeland iemand is in de wereld van kunst en media woont hier tegenwoordig. Vanessa Redgrave, Anita Brookner, Glenda Jackson. En Susie Orbach, psycho-therapeute, columnist van The Guardian, mede-eigenaresse van twee therapiecentra in New York en Londen. En schrijfster van boeken over de psychologie van vrouwen. Ze is met nadruk feministe, zo presenteert ze zich ook in geschriften, lezingen en therapie-sessies. Of die nou over vriendschap, eetstoornissen, relatieproblemen of afhankelijkheid gaan.

Het huis van Susie Orbach is anders dan de anderen in het rijtje. Vrijstaand, heel groot en omgeven door een flinke lap tuin met een groot hek eromheen. Voor deze wijk zo dichtbij de stad een ongekende luxe. Ze woont hier met Joseph, al zo'n twintig jaar haar partner, en hun twee kleine kinderen. Een zoon van tien en een dochter van drie. Zowel het huis als haar bewoonster doen wat Amerikaans aan. De keuken als centrum, met twee enorme ijskasten als blikvangers. Alles in een nogal pregnante kleur roze. Achter elke zin zegt Susie Orbach 'right?', het Amerikaanse equivalent van 'he toch?', terwijl ze me veelvuldig bij mijn voornaam noemt en blijft aankijken.
We praten over wat al jaren haar belangrijkste onderwerp is: de wensen,verlangens en lusten van vrouwen en de manier waarop ze die onderdrukken. Het wordt een weinig vrolijk stemmend gesprek, vervuld van ronde redeneringen en schijnbare onveranderbare feiten.

"De problemen waarmee mensen bij me komen, hebben vrijwel altijd te maken met onvervulde behoeftes, lusten, verlangens. Of het nou gaat om wat ze willen en niet krijgen in een relatie of in hun leven in het algemeen. Vooral vrouwen schamen zich voor hun verlangens, welke dat dan ook zijn. We willen niet van onszelf weten dat we andere mensen nodig hebben, en willen dat ook zeker niet laten merken. Het belangrijkste woord in de psychologie van vrouwen is 'ontkenning'. Mag niet, kan niet. We zijn zo bang voor onze eigen lusten dat we ze zo snel mogelijk omzetten in zorgen voor die van de ander. De ander is het waard, wij niet. Wij voelen ons hebberig en egocentrisch als we iets willen en daar worden we dan weer destructief van. Onze verlangens beangstigen ons vreselijk, terwijl we eigenlijk niet eens weten wat ze zijn. Ik heb aan veel vrouwen gevraagd wat ze nou eigenlijk willen, en vrijwel geen van hen kon me een samenhangend antwoord geven. De meesten zeggen dat ze liefde willen. Iemand die van ze houdt en waarvan ze zeker weten dat hij of zij ze nooit in de steek zal laten. Als je dan verder vraagt, blijkt dat ze zo iemand willen omdat ze dan eindelijk verlost zijn van de zorg voor zichzelf. Ze hebben behoefte aan autonomie, aan een manier om bij henzelf te komen, maar kunnen dat alleen als ze zeker weten dat iemand er altijd voor ze zal zijn. Vrouwen hebben een grote leegte van binnen, waardoor ze pas van zichzelf kunnen houden als een ander dat doet. Daarom zijn vrouwen zo wanhopig op zoek naar iemand die geïnteresseerd is in hen, zodat ze zich gelegitimeerd voelen om aandacht aan zichzelf te besteden. Zonder schuldgevoel. Zo lang ze die niet hebben gevonden, voelen ze zich incompleet. Ze hebben iemand anders nodig die hen permissie geeft om toe te geven aan hun wensen. Iemand die zegt dat ze het waard zijn.

Op zich is dat gedrag niet zo verwonderlijk. Vanaf het allereerste begin meten mensen hun waarde af aan de reacties van anderen. We zijn hele sociale dieren. Het eerste dat we zien en meemaken zijn relaties van mensen met elkaar en met ons. Als kind hebben we het nodig dat iemand er voor ons is, voor ons zorgt. En even krijgen we die ook, in de vorm van een moeder. Maar voor meisjes wordt aanmerkelijk minder lang gezorgd dan voor jongens. Meisjes moeten al snel de verzorgende taken gaan delen met hun moeder. Worden ingeschakeld bij het zorgen voor de rest; afwassen, koken, opruimen. Moeder aan het strijken? Kleine meisje met klein strijkplankje ernaast.
Verder hebben de meeste meisjes een moeder die zich ook tekort gedaan voelt door de wereld. Dus leren ze al snel dat moeder niet voor hen zorgt, maar dat zij voor moeder moeten zorgen. En de vaders, die nog voor het nodige tegenwicht zouden moeten kunnen zorgen, zijn meestal afwezig. Dus daar leer je ook niet van dat je belangrijk bent en verlangens mag hebben. En zo blijven veel vrouwen hun hele leven op zoek naar goedkeuring. In de wetenschap dat zij geacht worden andermans verlangens te vervullen, desnoods ten koste van die van henzelf.
Bij mannen ligt dat anders. Zij groeien op in de verwachting dat er voor hen gezorgd zal worden en dat ze actief mogen zijn in het nastreven van hun wensen. Natuurlijk kost hen dat een deel van hun emotionele uitingsmogelijkheden, maar doorgaans wordt dat door hun vrouwen liefdevol opgevangen. Wat niet wegneemt dat er door mannen ook het een en ander wordt afgehunkerd. Maar het is een andere hunkering en het uit zich anders dan bij vrouwen."

Vrouwen willen dat mannen ook in staat zijn tot het uiten van emoties, willen dat er ook aan hun verlangens tegemoet wordt gekomen. Vrouwen willen meer van iets dat mannen nooit hebben geleerd. En worden in toenemende mate razend als ze dat niet krijgen.

Het kleine meisje met de roze strikken van toen moet er ook nu perfect uitzien. De juiste maten, het juiste gezicht, het juiste haar. En o wee als dat niet zo is. Dan volgt schaamte, onveiligheid, zelfdestructie. Geen voedingsbodem voor het uitleven van je lusten.

© Tamara de Lempicka 1992 c/o Beeldrecht Amsterdam

Een goede methode om je lusten te ontkennen, is blijven denken tijdens het vrijen. Dat doen veel vrouwen. Voor aangename seks moet je je overgeven aan de ander, aan jezelf, aan je gevoel, aan je lichaam.

"Vroeger was het allemaal redelijk duidelijk. In een heteroseksuele relatie waren vrouwen van de emotionele dienstverlening, en mannen van de economische. Vrouwen gingen ervan uit dat mannen emotioneel weinig konden. Vooral de afgelopen vijfentwintig jaar is dat idee gaan schuiven. Veel vrouwen zijn gaan werken, kunnen nu zelf in hun onderhoud voorzien, hebben daar geen mannen meer voor nodig, en dus verandert de vraag. Vrouwen willen dat mannen ook in staat zijn tot het uiten van emoties, willen dat er ook aan hun verlangens tegemoet wordt gekomen. Vrouwen willen meer van iets dat mannen nooit hebben geleerd. En worden in toenemende mate razend als ze dat niet krijgen. Terwijl mannen vaak absoluut niet begrijpen waar het over gaat. Ziedaar het huidige onbegrip tussen de seksen.

We zitten in een overgangsfase. Als alles goed is, gaat het met elke generatie een beetje beter. Voeden wij onze kinderen lichtelijk anders op omdat we, tenminste rationeel, begrepen hebben wat het probleem is. Dat gaat niet zo snel. Al was het alleen maar omdat wij ons nog net zo voelen als onze moeders. Onbegrepen, onvervuld, met grote hunkeringen en lusten die we niet durven toegeven. Het kost moeite om dat aan de kant te zetten en je kind groot te brengen met aardigere boodschappen. Je dochter te laten zien dat zij niet voor jou hoeft te zorgen, dat jij sterk genoeg bent om dat zelf te kunnen. Feminisme is iets wat je voorleeft. Als je het al wilt. Want we moeten ons wel blijven realiseren dat we hier praten over een heel klein gedeelte van de samenleving. Alhoewel de waarden van het feminisme op veel plekken algemeen geldende waarden geworden zijn. Er zijn nog maar weinig mensen die serieus durven zeggen dat mannen en vrouwen niet gelijkwaardig zijn.

We moeten leren omgaan met onze eigen emotionele huishouding. Leren zien wie we zijn van binnen. Wat we willen, wat we kunnen, waarvan we dromen, waar we opgewonden van raken en wat ons met walging vervult. Pas dan kunnen mannen en vrouwen iets aan elkaar hebben. En misschien moeten we zelfs wel reëel worden in onze verlangens. Ons erbij neerleggen dat sommigen niet te vervullen zijn. Pas dan kun je de ander iets geven."

"Een mooi voorbeeld van wat er mis kan gaan met vrouwen is prinses Diana. Zoals elk meisje zal ze vroeger wel gedroomd hebben dat ze een prinses was, gered door de prins op het witte paard. De man die alles goed maakt, die voor je zorgt, al je verlangens vervult voordat je ze hebt uitgesproken. Die het sprookje gelukkig laat aflopen. En arme Di werd wel prinses, maar merkte dat er van de rest van het verhaal maar bar weinig bleek te kloppen. De prins deed het met een ander, in het koninklijk huis hadden ze weinig meer voor haar over dan

afkeuring. Van prinses naar Assepoester. En wat doet de vrouw die Diana is? Scheld ze de prins verrot, mept ze de koningin? Nou nee, ze slaat zichzelf. Houdt op met eten, vreet dan juist weer veel te veel, moet vijf keer per dag overgeven. Stort zich van de trap, snijdt haar polsen door. Het kost haar meer dan tien jaar en honderden uren therapie om door te krijgen dat het weinig zin heeft zichzelf te straffen. Dat daardoor het probleem niet wordt opgelost, eerder verergerd. Pas na al die tijd leert ze dat zij en zij alleen verantwoordelijk is voor haar leven. Dat ze haar verlangens moet uitspreken voordat ze vervuld kunnen worden. Dat ze actief moet zijn. Dat zelfmoordpogingen en eetstoornissen niet helpen als rebellie."

"Ik denk dat veel vrouwen te weinig liefde krijgen en dat dat al vroeg begint. Maar daar ben je er niet mee. In therapieën blijkt dat vrouwen moeite hebben te geloven dat iemand echt van ze houdt. Ook al is dat zo. Vrouwen hebben een sterk ontwikkeld verdedigingsmechanisme, waardoor ze liefde niet binnenlaten. Uit angst dat het ze weer wordt afgenomen. En laten we daar eerlijk over zijn; vaak gebeurt dat ook. Heb je net geleerd hem te vertrouwen, vertel je hem je diepste verlangens en fantasieën, kom je er achter dat hij het ondertussen ook met iemand anders doet. Er zijn betrekkelijk weinig mannen die monogaam zijn. Vrijwel elke vrouw kent het gevoel bedrogen te worden. En dat is natuurlijk niet bevorderlijk voor het vermogen je over te geven aan intimiteit.
Maar goed, dan nog. Stel dat hij je na twee jaar verlaat. Dan heb je toch twee goede jaren gehad. Twee jaren waarin je hebt geleerd hoe het voelt als iemand van je houdt. Dat is winst. Maar je moet wel het risico durven lopen. En daarvoor moet je durven geloven in je eigen waarde. Als jij van hem houdt ga je ervan uit dat hij zijn omgeving redelijk kan beoordelen, dat hij niet helemaal gek is. Dus moet hij ook weten waar hij het over heeft als hij zegt dat hij van je houdt. Als je dat voor waar aanneemt, weet je ook dat je (al is het maar voorlopig) op hem kunt rekenen. En als dat zo is, kun je even goed autonoom en onafhankelijk zijn, omdat je weet dat er iemand is die je opvangt als je valt. Dat klinkt heel simpel, maar ik denk wel dat het waar is.
Je ziet het ook aan kinderen. Als ze zich onzeker voelen, blijven ze aan moeders rokken hangen. Als ze weten dat moeder er is als ze haar nodig hebben, gaan ze rustig met hun vriendjes spelen.

Meisjes leren al snel dat ze voorzichtig moeten zijn met hun lichaam. Moeders zijn bang dat er iets met hen gebeurt en gedragen zich daarom schrikkeriger ten opzichte van hen dan tegenover jongens. Jongens horen gaten in hun knieën te hebben, voor jongens is het normaal om uit bomen te vallen. Meisjes worden behandeld als kwetsbaarder, breekbaarder. Zo gaan ze zichzelf dus ook zien.
Daarnaast ervaren ze dat ze opgemerkt worden als ze zich leuk aankleden. Jurkjes, strikken, fleurige schoenen. Dan krijgen ze complimentjes. Dus de boodschap is: ik krijg het meeste gedaan als ik voorzichtig ben, me schattig kleed en niet teveel aandacht vraag. Op die manier ervaar je je lichaam niet van binnen, maar van buiten. Vrouwen ontwikkelen een tweede paar ogen waarmee ze naar zichzelf kijken. Ze kunnen niet meer voelen wat ze voelen, alleen maar bang zijn voor wat anderen zien. Ze vertrouwen hun eigen lichaam niet meer. Sterker nog, ze denken dat wat hun lichaam wil gevaarlijk is. Per slot wilde het vroeger ook van de hoge glijbaan af en dat was ook iets waar ze bang voor moesten zijn. Zeiden de moeders.
Tevens moet het kleine meisje met de roze strikken van toen er ook nu perfect uitzien. De juiste maten, het juiste gezicht, het juiste haar. En o wee als dat niet zo is. Dan volgt schaamte, onveiligheid, zelfdestructie. Geen fantastische ondergrond voor genieten van seksualiteit. Geen voedingsbodem voor het uitleven van je lusten. Of zelfs maar het toestaan van de fantasie. Dat is dan ook de reden waarom vrouwen uitermate weinig weten over hun eigen seksualiteit. Ze zijn er bang voor. Willen te graag het lieve, keurige meisje zijn. En dat meisje kreunt niet als ze klaarkomt. Als ze al klaarkomt. Dat zou haar moeder nooit goed gevonden hebben.

In deze maatschappij kun je maar één ding tegelijk zijn. Je bent of hoer of maagd. Niet beide. Seksueel plezier hoort bij de hoer, dus is gevaarlijk voor een welopgevoed meisje. Voor veel vrouwen betekent sex nog steeds 'iets waardoor je kinderen krijgt' en 'iets wat je doet omdat je man het leuk vindt.' Vrouwen integreren sex niet in het dagelijks leven. Sex heb je om een man te krijgen, liever niet meer als je hem al hebt.
Plezier hebben, en dan vooral seksueel plezier, is beangstigend. Ook al omdat het schuldgevoelens opwekt. Ik moet daarbij denken aan een patiënte van mij. Leuke vrouw, midden dertig, hoog opgeleid, fantastische baan, aardige man, gezonde kinderen, mooi huis. Een prachtig leven, zou je toch zeggen. En dat is dan precies de reden waarom ze niet meer wil vrijen. Omdat het zo hebberig lijkt om bij dat alles ook nog eens een goed seksleven te hebben. Dat kan niet goed gaan. Zo veel heeft ze niet verdiend. Vindt ze. Dus schakelt ze een deel van zichzelf uit. Dat kan ze, zoals de meeste vrouwen. Ze hebben nooit anders gedaan.
Ook een goede methode om je lusten te ontkennen, is blijven denken bij seks. Dat is wat veel vrouwen doen. Voor aangename seks moet je je overgeven aan de ander, aan jezelf, aan je gevoel, aan je lichaam. Als je dat weigert, als je steeds boodschappenbriefjes blijft maken in je hoofd en tegen jezelf blijft zeggen dat seks een walgelijke tijdspassering is, kun je er ook nooit van genieten. Dan wordt seks wat je graag wil dat het is. En dan kun je je ervan losmaken, omdat je je verlangen hebt geblokkeerd.

Veel vrouwen lijken graag slachtoffer, martelaar te willen zijn. Ze schijnen het lekker te vinden. Sterker nog, het is alsof ze eraan verslaafd zijn. Je krijgt het idee dat ze alleen maar kunnen bestaan als ze onderdrukt worden, als hun verlangens worden geblokkeerd. Anders zouden ze vrij zijn en
hun eigen keuzes moeten maken. En dat is dermate beangstigend dat ze zich liever door iemand anders laten leven.
Veel vrouwen haten zichzelf en zijn buitengewoon masochistisch. Ze hebben een hekel aan dat mens dat zoveel noden en wensen heeft. Daarom onthouden ze zich het plezier. Van seks, van lekker eten, van warmte en intimiteit. Zodat ze uiteindelijk in ieder geval één ding hebben bereikt: ze zijn iemand geworden die niets of niemand nodig heeft. Iemand die gevoelsmatig dood is. Dat is de enige manier waarop ze met zichzelf kunnen leven."

"Er is in de loop van de jaren, en vooral onder invloed van de feministische beweging, wel het een en ander veranderd, maar ik vrees toch meer van buiten dan van binnen. Als een vrouw seks heeft gehad met meer dan één partner, heet je

Vrouwen hebben een sterk ontwikkeld verdedigingsmechanisme waardoor ze liefde niet binnenlaten. Uit angst dat het ze weer wordt afgenomen. Vaak gebeurt dat ook. Heb je net geleerd hem te vertrouwen, vertel je hem je diepste verlangens en fantasieën, kom je er achter dat hij het ondertussen ook met iemand anders doet.

niet onmiddellijk meer een afgelikte boterham. Als je duidelijk aangeeft dat je van seks houdt, noemen ze je niet meer zo meteen een nymfomane. Je kunt kinderen krijgen zonder een man, of scheiden, zonder dat iemand er schande van spreekt. In het openbaar. Maar de afwijzingen zijn heel subtiel, en komen, zoals ik al eerder zei, niet alleen van de buitenwereld maar ook van jezelf. We moeten aan veel te veel verwachtingen voldoen. Ook van onze feministische zusters. We mogen niet fantaseren over verkrachting en sado-masochisme, ook niet als we het nooit in praktijk zouden brengen, want dat wordt gezien als onderdrukkend. We horen te houden van tederheid, zachtheid en een lang voorspel. En meer van strelen en likken dan van neuken. Op die manier hebben we het ene taboe vervangen door het andere. Daar schieten we weinig mee op. Daar maken we onszelf en onze partners alleen nog maar onzekerder door.
In mijn vriendenkring zie ik ons die onzekerheden ontlopen. We zijn, na alle geëxperimenteer in de zestiger en zeventiger jaren, vrijwel allemaal redelijk conventioneel geworden. Eén-op-één relaties, zo monogaam mogelijk, vaak met kinderen. Blijkbaar voelen we ons daar toch het veiligst in, zowel mannen als vrouwen.

Wat niet wil zeggen dat het het beste is, of dat we er het meest vrij in zijn. Ik denk dat we dat ook niet kunnen beoordelen. Dat we geen idee hebben wat seksuele vrijheid voor vrouwen inhoudt. Dat we absoluut niet weten wat we willen, wat onze lusten en verlangens zijn. Daar zullen we nog een hoop werk voor moeten verzetten." ●

We moeten leren omgaan met onze eigen emotionele huishouding. Leren zien wie we zijn van binnen. Wat we willen, wat we kunnen, waarvan we dromen, waar we opgewonden van raken en wat ons met walging vervult.

Het lusthormoon

Door Trudy Kunz

Het klinkt misschien niet erg romantisch, maar om liefde en lust te kunnen voelen - echt te voelen - moet er soms heel wat gebeuren. En dan gaat het niet over de prille toestand van verliefdheid, waarin gevoelens van extase ons op een dienblaadje worden aangereikt, maar over de duurzame relatie, waarvan het vuur niet meer onafgebroken zindert. Vaak moeten er dan minimaal enige romantische ingrediënten worden toegevoegd - wijn, kaarslicht, lekker etentje, goed gesprek - wil de vlam der liefde even in elkaars pan slaan. Blijkbaar hebben we af en toe dit soort brandstof nodig, om te ervaren dat de energiecentrale van onze gevoelens nog wel degelijk draaiende is.
Dat klinkt nogal chemisch en dat is het ook. Want hoe verheven wij soms ook over het begrip `liefde' denken - in feite wordt een deel van dat nobele gevoel slechts veroorzaakt door het chemische fabriekje vlak onder onze hersenpan. Als het goed is, produceert die fabriek dagelijks een minimum aan liefdesbrandstof in de vorm van hormonen en daaraan verwante stoffen. Eigenlijk zijn het een soort natuurlijke stimulerende middelen, die helemaal gratis en voor niets aan ons brein ontspruiten. Dankzij die zelfgemaakte stoffen leveren wij soms geweldige prestaties, dansen en springen wij uit louter blijdschap om ons bestaan en ervaren wij bij dit alles wellustige prestaties.

Endorfine en dopamine heten deze pepstoffen die wij zelf, of we nu willen of niet, in het privéfabriekje van onze hersenen fabriceren. En zij zijn het die ons aardse en soms saaie bestaan een stuk aangenamer maken. De oppeppende werking van deze `neuro-transmitters' zoals de verzamelnaam luidt, is nog niet zo lang bekend. Uit een Nederlands onderzoek, dat eind jaren zeventig voor veel opwinding zorgde, bleek voor het eerst dat het effect van deze natuurlijke stoffen grote overeenkomst vertoont met de werking van amfetamine - het bekende pepmiddel dat in de sportwereld nogal eens als `doping' gebruikt wordt. Beide zorgen er namelijk voor dat je totale activiteit vergroot wordt, dus óók op het gebied van de lust - althans, als de omstandigheden je daartoe stimuleren. Wanneer iemand op een bepaald moment wat meer dopamine dan anders produceert, terwijl hij net op de betonnen garagevloer aan zijn auto ligt te sleutelen, dan leidt dat niet onmiddellijk tot een warm gevoel voor die auto. Zo iemand krijgt hoogstens nieuwe energie, die hem van pas komt bij het klaren van de klus. Maar of iemand er nu nieuwe energie of liefdesprikkels van krijgt - in beide gevallen betekent het: hoe meer er van deze stoffen in de hersens vrijkomen, hoe lekkerder iemand zich voelt en hoe beter hij de wereld denkt aan te kunnen. De meest afgezaagde dagelijkse dingen krijgen er extra glans door. Mede dankzij de opwekkende stofjes in onze hersenen voelen wij ons op een gegeven moment weer tot liefde en lust bereid.
(Uit: Libelle)

Homoporno

door Rudo Lievense

Frankrijk vlak na de Tweede Wereldoorlog. De jonge Victor woont in de provincie en wil graag naar zijn zuster in Parijs. Het ontbreekt hem echter aan financiële middelen om daar te komen. Hij besluit zijn opwindend en aantrekkelijk lijf in te zetten. Hij verleidt een goed gebouwde boerenjongen, een kennis van een speelvriendje, die op een afgelegen boerderij de kost verdient. Na afloop van een forse vrijpartij pikt Victor geld uit de kast en snelt naar het dichtstbijzijnde stationnetje. Hij sluit zich op in een goederenwagon die richting Parijs gaat. Echter de jonge jongen blijkt niet alleen te zijn, hij wordt door een robuuste verstekeling overmeesterd en moet zich overgeven. Binnen de kortste keren krijgt hij een stevige behandeling. Na een korte slaap ontdekt hij dat het geld is meegenomen door de andere jongen. Berooid komt hij in Parijs aan.

Zo begint de herenpornofilm van Jean Daniel Cardinot getiteld 'Gamins de Paris'. Voor liefhebbers van Cardinot, en dat zijn er heel wat, is deze porno een must. In videotheken is de film constant in de verhuur. Cardinot heeft het vermogen om toch een verhaal op vrij realistische wijze in beeld te brengen. Goed gebouwde jongens die niet schromen snel uit de broek te gaan, om elkaar vervolgens seksueel te bevredigen, verhogen het kijkgenot.

Eenmaal in Parijs weet Victor zijn plaats in de homo-scene uit te buiten. Nadat hij geposeerd heeft voor een schilder, komt hij uiteindelijk met het verdiende geld bij zijn zuster, die de kost verdient als vrouw van lichte zeden. Het geld van haar broertje kan ze best gebruiken. Victor ontwikkelt zich als een echt hoerig knaapje en hij heeft er totaal geen moeite mee om zich te laten nemen door de minnaar van zijn zuster. Het kleine appartement is de reden waarom Victor een geroutineerde straatjongen wordt. Hij gaat terug naar de schilder, die idolaat van hem is, laat zich wederom op het doek vastleggen en deelt het bed met de kunstenaar. Uiteraard laat hij zich daar goed voor betalen. Als zijn schilderij tenslotte door een galeriehouder in de etalage te koop wordt aangeboden, blijkt dat zijn sensuele uitstraling voor veel mannen een aantrekkelijk seksueel object is. Het doek met zijn afbeelding komt uiteindelijk in handen van de - hopeloos op Victor verliefde - minnaar van zijn zuster. Deze besluit Victor op te zoeken. In een achterbuurt van Parijs ziet hij de spelende jongen en toont hem het gekochte kunstwerk. Aan de fantasie van de kijker wordt over gelaten hoe deze geschiedenis zich verder zal ontwikkelen.

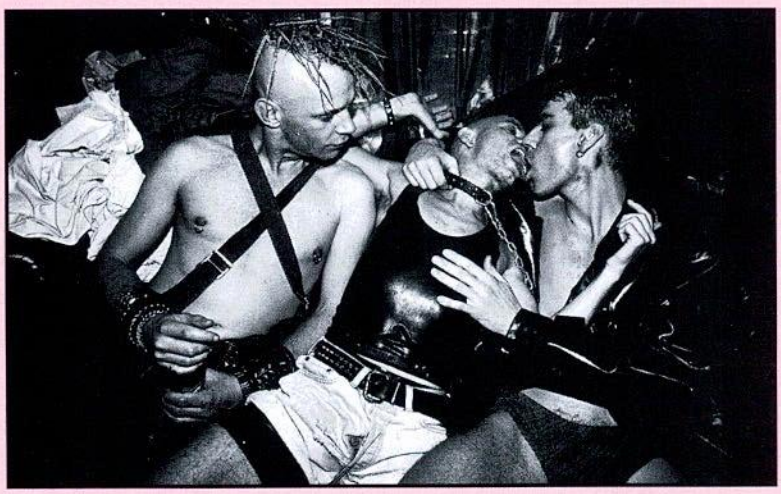

Foto: Michel Pellanders

Het kijken naar homoporno is voor mij een ontspannen aangelegenheid, er over schrijven des te moeilijker. Is het voor een hetero wel interessant om te weten wat homo's daar nou leuk aan vinden? Ik weet het niet. Zeker is dat in het homowereldje voor veel mannen die een pornootje kijken, de lust behoorlijk toeneemt. Seks is, en de ervaring heeft mij dat geleerd, voor veel mannen binnen onze groep een genotvol hoogtepunt. Natuurlijk beleeft iedere vent het op zijn eigen wijze. Voor mij is porno een toevoeging aan mijn eigen geilheid en een niet onbelangrijke factor in het voorspel. Zo zie ik graag stevige types die, na niet al te lange tijd, laten blijken waar ze zin in hebben en tot actie overgaan. Voor mij ontzettend zinnenprikkelend. Het klinkt misschien vreemd, maar je raakt ook verzot op bepaalde pornosterren. Acteurs die voldoen aan wat je van hen verwacht. Zo van, oh, is er weer een nieuwe film van die en die uit! Rennen naar de videotheek. Homo's zijn creatief, ook op het gebied van seks.
Recht toe recht aan, dat kennen we nu wel. Er is meer, seks is tenslotte een spel, een spel wat nooit hoeft te vervelen als je je fantasie niet wegdrukt. Er zijn legio speeltjes te koop. Van dildo's, massage-olie, leren tuigjes, tot handboeien aan toe. Experimenteer ermee (in overleg) met je vriendje of iemand anders (wel safe) en ontdek wat je lekker vindt. Van sommige superpornosterren is het geslacht in rubber nagemaakt en een succesvol verkoopproduct geworden. Dat zegt toch wel iets. Dat is mede te danken aan de porno. De pornofilm verhoogt mijn eigen geile fantasieën, fantasieën die ik in de praktijk maar al te graag ten uitvoer breng.

Rudo Lievense is journalist en schrijft onder andere voor de Gay-Krant.

Foto: Leo Erken HH

Lust in de literatuur

Zijt van een wakkere geest bevlek u met geen lusten

Er is veel lust in de literatuur, maar het moest in Nederland lange tijd in het verborgene blijven. Lust werd gezien als het resultaat van verboden gedachtengoed. En was dus vooral taboe. Dat werd doorbroken door mensen als Jan Cremer, Gerrit Komrij en Gerard Reve. Nu is lust en erotiek volop aanwezig in de literatuur, van Joost Zwagerman tot Leon de Winter.

door Matthijs van Nieuwkerk

Zijt van een wakkere geest, bevlek u met geen lusten
Tot daagse dromerij, de nevel van 't verstand:
Auroor roept ons te werk: en 't lang onmatig rusten
Voedt ons gebrekelijkheden, baart ziekte, schade, schand.

-Cato-

Onlangs werd Madonna naar aanleiding van haar fotoboek `Sex' gevraagd waarom ze in dat boek ook nog iets had geschreven. Ze gaf toen een antwoord waarvan de woordspelige vertaling mij liever is, al gaat dan de ironie verloren, dan het originele Engels. Madonna antwoordde met: "I don't want to have a wrong image", wat ik gezien de foto's zou willen vertalen met "Ik wil niet dat de mensen een verkeerd beeld van me krijgen". Ik wil niet te diep op die foto's van Madonna ingaan, maar blijkbaar moest de taal haar verbeelde, lustrijke fantasieën relativeren. De taal als lustdemper. Het kan ook anders.

Lust en literatuur, of anders gezegd, lust en taal hebben een bijzondere relatie met elkaar. De metafoor die voor `de taal' wordt gebruikt, is vaak die van 'het voertuig'. Een voertuig dat gedachten en ideeën, gevoelens en beelden van de ene mens naar de andere kan vervoeren; een machtig communicatiemiddel bij uitstek. De flexibiliteit van de taal is zo groot dat het ook gevoelens en ideeën kan uitdrukken die soms hyperindividueel zijn én soms zo'n grote algemene geldigheid hebben dat grote groepen er anders door gaan denken en handelen. Het fascisme, het socialisme, het christendom met de bijbel (een grote taalbron bij uitstek) en het humanisme zijn daar voorbeelden van. Taal kan dus ook gevoelens uitdrukken die niet mogen, die verboden zijn. Dat taboe wordt bepaald door de omgeving, door het kader waarbinnen die gedachten en gevoelens die in taal moeten worden omgezet, zich bewegen.
Lust werd door de eeuwen vooral gezien als het resultaat van verboden gedachtengoed. Beschaving is daarom weleens gedefinieerd als `het beheersen van lust'. En in de literatuur - zie het voorbeeld van Cato - vind je dat terug. Maar iedereen weet het: taal kan ook het voertuig zijn van verboden zinnen, van lust. Het kan een lustopwekker zijn; nog steeds blijkt taal, zoals de seksuologen Masters en Johnson ook al hebben aangetoond, na het beeld het beste afrodisiacum te zijn dat er bestaat.

In zijn magistrale studie 'The Romantic Agony' (1930) bestudeerde Mario Praz de romantische literatuur; en met name het erotische levensgevoel. Hij toont aan hoe lust en dood bijvoorbeeld met elkaar zijn verenigd. Maar ook hoeveel literatuur juist geen ander doel lijkt te hebben dan die lust niet alleen op te wekken - bij jezelf of bij een ander - maar ook op een ander (vaak hoger) niveau te tillen. Of zoals de dichter Pope het zag:
`Hij doolde niet Verbeeldings dwaaltuin in,
Maar boog voor Waarheid, gaf zijn lied een zin.'

Een mooi voorbeeld daarvan is ook De Sade - ik veronderstel dat zijn reputatie min of meer algemeen bekend is. Nog steeds is er een discussie gaande waar zijn grillige fantasieën nu werkelijk over gingen. Was het een satire op het katholicisme, of was het bedoeld als porno, als balsem voor de geest? We weten nu dat excessen voorkomen, het taboe is daardoor veranderd, de kaders zijn bijgesteld en we kunnen De Sade dan ook beter beoordelen op zijn literaire merites (hoe bereikte hij bijvoorbeeld bepaalde effecten) dan op zijn morele inhoud. Zijn schandelijkste boek is zonder twijfel `De honderdtwintig dagen van Sodom'. Het zeer zwarte, soms schokkende boek werd in Frankrijk een `bible' genoemd. Men zegt daar over het boek: `Le diable couche sur papier bible'. Het boek gaat over niets anders dan seks en geweld. Vertaler Hans Warren zegt erover: `De Sade zocht naar de absolute waarheid, maar koos daarbij voor een richting waarin vrijwel niemand durfde kijken'. Die richting was de richting van de lust. Zo valt er een directe lijn te trekken van De Sade naar Benoîte Groult. Niet zozeer van behandeling van de erotiek - zowel voor De Sade als na De Sade was erotiek in de literatuur de gewoonste zaak van de wereld - maar wel de manier waarop De Sade zijn erotische voorstellingen ver-

woordde is van blijvende invloed op de hele wereldliteratuur te zijn geweest.
Zelfs iemand als Gerard Reve (nog in de jaren zestig een pornograaf genoemd) heeft zijn bewondering voor De Sade nooit onder stoelen of banken gestoken. Reve's wreedheid, zijn behoefte om jongens te martelen, zijn schuldgevoel daarover, zijn te ver doorslaan in zijn fantasieën - zonder afbreuk te doen aan Reve's magistrale schrijversschap - lijkt allemaal afkomstig te zijn uit de inktkoker van De Sade. En het zou aanbevelenswaardig zijn als iemand zich eens zou buigen over de invloed die De Sade heeft gehad op het werk van Reve.

Lust: de andere kant van de mens, de motor van het handelen. Het is licht voorstelbaar dat men in die lust een goddelijke hand zag; het was iets, althans zo werd het ervaren, dat buiten jezelf om ging, alsof je er niets aan kon doen. Het waren gevoelens die er zomaar waren, en dus moesten die wel goddelijk zijn. Niet voor niets waren de eerste christelijke naaktlopers. Maar ook het omgekeerde was het geval. Overal waar grote aandacht voor het lichamelijke en voor de lust was, kreeg men ook een andere visie op de mens. De seksuele bevrijding ging vaak tezamen met een libertijnse manier van, zeg maar progressief, denken. Baudelaire was daar sterk in:

Bleek meisje met je rossig haar
Met je jurk die, vol met gaten
Duidelijk maakt hoe arm je bent
En ook hoe mooi.
Jouw jonge, zieke lijf
Met sproeten overdekt
Mij, onbeduidend dichter
Mij is het lief....

Het is een geliefd thema - lust die mooier wordt als het object is aangetast door ziekte, door dood. Of zoals de gebroeders Gouncourts het zagen: 'Hartstocht voor bepaalde dingen komt niet voort uit de goedheid of de zuivere schoonheid van dingen, maar komen voort uit het bederf dat zij bevatten. Men kan dolzinnig van een vrouw houden vanwege haar hoerigheid, haar kwaadaardige karakter, haar gemene hoofd, hart of zinnen; men kan overmatig verzot zijn op spijzen die sterk rieken, om niet te zeggen stinken. Wat in feite de hartstocht opwekt, is het besterven van de mensen en dingen'.
Het motief was lust toen de jonge Baudelaire schreef:
(...) Geen mooie zwarte haardos tooit haar nek? wat niet mijn regen van verliefde kussen hindert
Over haar erger dan melaatse schilferhoofd
Scheel is ze (...)
Ze is pas twintig jaar, toch zijn haar beide borsten
Nu al opzij gezakt, als rijpe kalebassen
An toch, als ze me 's nachts over haar lijf heen trekt
Zuig ik en bijt ik ze als was ik een zuigeling (...)."

In Nederland heeft de lust altijd moeten opboksen tegen onze Calvinistische manier van leven.

In Nederland zijn dood en lust nimmer zo uitgesproken in poëzie behandeld als Baudelaire deed, althans niet in de vorige eeuw toen de dominees nog een grote invloed uitoefenden op ons culturele klimaat. Tegenwoordig is dat anders: Johnny van Doorn, Gerrit Komrij, Jean Pierre Rawie zagen in Lust en Dood een thema waaraan zij een literaire inhoud konden geven.
Maar lust kan zelfs nóg individueler. Lust en eigenliefde. Zo dicht Rob Schouten in zijn bundel Gedichten 1 (1978):

Van kindsbeen viel allicht wat soep te trekken
Wanneer je klokke twaalf tot eenzaam ridder wies,
Bedekte je met gildedoeken dan je groeischeut kies
En sprak je 'Liever eigen vingers moet dan moe's laken plekken'

Dan mocht, volgens oud kaarsrecht, je een dwerg verwekken,
bij een dame die juist droomde van het Gulden Vlies.
Je brak voor haar een ei op het Wedgwood ontbijtservies
En dekte daarna het geweven tafelkleed met bonte vlekken

De vader/vorst ontving je in zijn dertien slaapvertrekken
En sloeg je met een zwabber tot Eeuwig Keizerlijk Markies
Een bloedend kruis was voortaan je ontwapend devies.

Je mocht je Gothisch panorama ogenblikkelijk betrekken.
Van daaruit kon je soms de eenhoornstallen ruiken
Maar meestal zat je daar maar wat te fnuiken.

Het is een onaniegedicht - en tevens zit er een verwijzing in naar De Sade, want wie is die Eeuwig Keizerlijke Marquis anders. De dichter Rob Schouten is thans recensent bij Trouw en binnenkort hoogleraar literatuurkritiek. Hij stelde ook een bundel samen 'Met de hand' (1991) waarin hij overigens onaniepoëzie bloemleesde.
Het hierboven geciteerde gedicht van Schouten was opgedragen aan Komrij, die op verschillende manieren de lust in zijn poëzie heeft behandeld. Je hoeft geen groot kenner te zijn om te zien dat Komrij een adept was van Gerard Reve. (Die zelfs in `Lieve Jongens' een portret van Komrij gaf). Johan Polak heeft Gerard Reve aan het lezen gezet van 'The Romantic Agony' van Mario Praz, waarna voor Reve opeens de puzzelstukjes goeddeels vanzelf in elkaar vielen. Nadien noemde Reve zich dan ook Romantisch-Dekadent Schrijver - en lange tijd liet hij zich zelfs `Marquis van het Reve' noemen."

Om kort te gaan: In Nederland heeft de lust in de literatuur altijd moeten opboksen tegen onze Calvinistische manier van leven, maar nu onze confessionele manier van denken afneemt, neemt het denken over de lust toe. In 1965 verscheen 'Ik Jan Cremer'. Het werd bijna verboden omdat het 'te smerig' zou zijn./ Toch heeft de verschijning daarvan veel losgemaakt. We hebben Reve al gezien met zijn 'Bekentenissenliteratuur' en Komrij en Schouten, maar ook Guus Luijters en Hans Warren (met zijn dagboeken) wisten lust tot literatuur te verheffen. De aandacht in de literatuur voor lust neemt toe. Moesten de erotische verzen van Du Perron in de jaren twintig en dertig van deze eeuw nog in het verborgene blijven (Du Perron hanteerde overigens het pseudoniem W.C. Kloot van Neukema), tegenwoordig verschijnt de ene bloemlezing met erotische verzen na de andere. Lust is gewoon geworden, en misschien daarom wat minder dan vroeger.
Op dit moment is de erotiek en de lust helemaal volop aanwezig, bij Joost Zwagerman, bij A.F.Th. van der Heijden, bij Geerten Meijsing, bij Ton Anbeek, bij Bas Heijne en bij Leon de Winter. Niet helemaal vreemd hieraan is de invloed die uitgaat van Amerika. Een paar jaar geleden verscheen daar American Psycho van Bret Easton Ellis, een boek over een lustmoordenaar. Want dat is voor de ware liefhebber natuurlijk je ware. Maar wat komt hierna? ●

(met dank aan Theodor Holman)

Matthijs van Nieuwkerk is journalist bij Het Parool

Het is een geliefd thema - lust die mooier wordt als je object is aangetast door ziekte, door dood.

'Die nacht werd voor het eerst de grens geslecht, alsof onze lichamen elkaar altijd al hadden gekend, en op het ritme van hetzelfde verlangen werden onze verschillen langzaam aan weggevaagd (...)'.

(uit Zout op mijn huid, van Benoîte Groult)

Publiek debat over zorg

Op vrijdag 29 januari zal op de Universiteit voor Humanistiek een publiek debat plaatsvinden over het thema **Humanisering van de Zorg**. Het debat zal worden ingeleid door achtereenvolgens Paul Schnabel (hoogleraar in de geestelijke gezondheidszorg en geestelijke volksgezondheid), Selma Sevenhuysen (hoogleraar in de vergelijkende vrouwenstudies) en Harry Kunneman hoogleraar in de praktische humanistiek). Moderator is Henk Manschot (hoogleraar wijsbegeerte, in het bijzonder ethiek).
Dit debat ter gelegenheid van het vierde dies natalis van de Universiteit voor Humanistiek, zal plaatsvinden in 'Ottone', Kromme Nieuwe Gracht 62 in Utrecht. Aanvang is 14.00 uur precies. Na de inleidingen van de sprekers (ieder 25 minuten) is er een koffie/thee-pauze, waarna discussie met de zaal mogelijk is. Aansluitend is er van ongeveer 17.00 tot 18.00 uur een receptie.

Tom Janssen

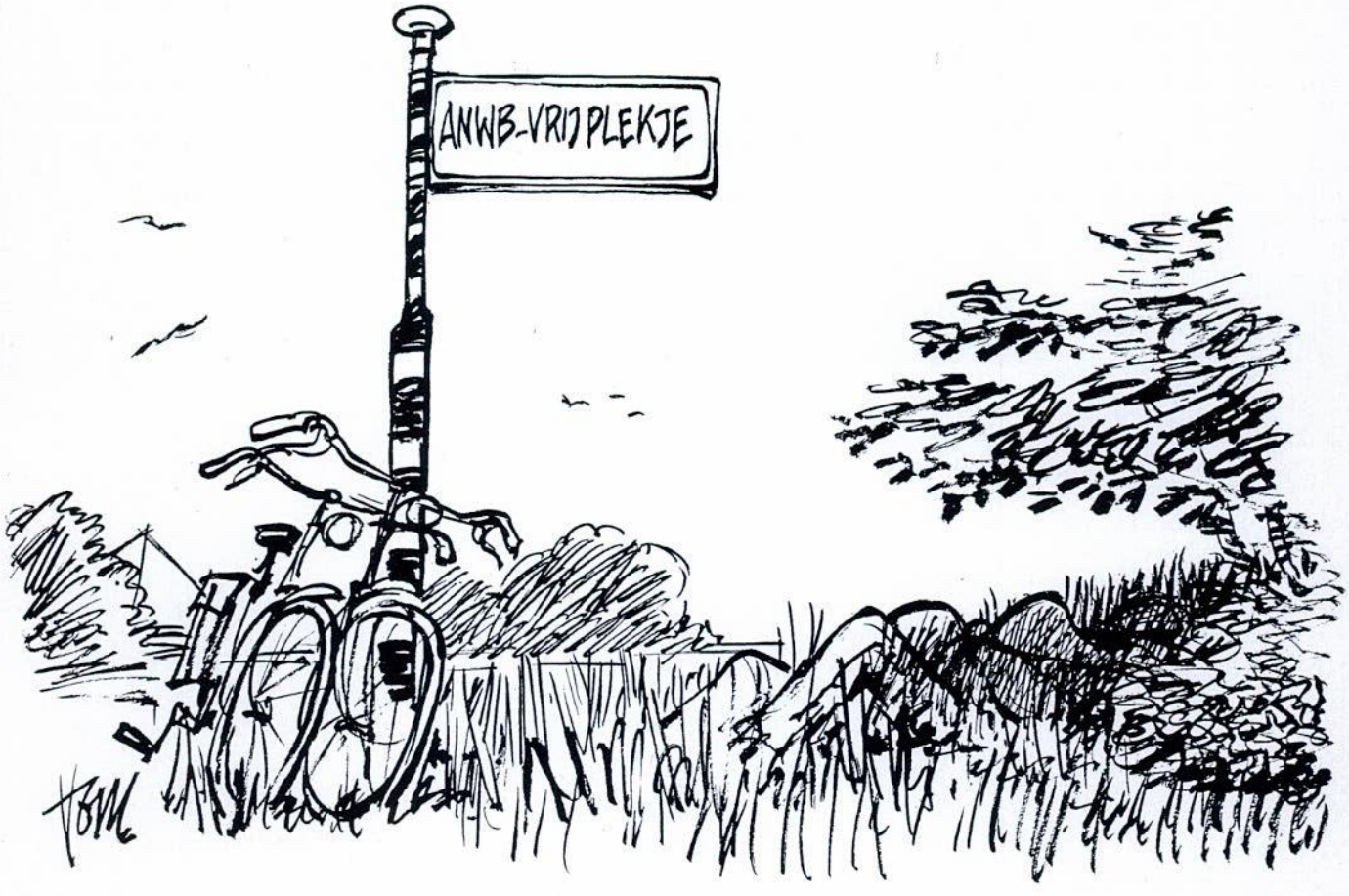

Huiver

Albert Nieuwland

Waarom gaat dit winternummer van de Humanist zo uitgesproken over lust? Om de opwinding, de zwoelheid, de wellust?? Daar heb ik dan moeite mee, ik heb het niet zo op louter lust, op seksualiteit sec. Levenslust een eetlust: oké, die verbind ik met lustig in de zin van levendig, vrolijk, vitaal. Maar de jodelende en zweterige `lustig sein'in Salzkammergut associeer ik eerder met Last en lastig, met opgefokte begeerte, pakken en gepakt worden, met agressie. Komt dat niet door onze christelijke cultuur, mijn preutse opvoeding, frustrerende persoonlijke ervaringen? Zeker wel, maar niet alleen.

Ik herlas laatst weer eens 'De tederheid' van Ton Lemaire. Hij maakt daarin een onderscheid tussen tederheid en hartstocht, twee aspecten van de intieme relatie. In de tederheid ben ik voorzichtig, behoedzaam en liefderijk bij de ander. Ik aarzel de ander aan te raken. En als ik het doe is het licht, vluchtig, spiritueel. Ik laat de ander de ander zijn in tegenstelling tot in de hartstocht waarin ik in een roes één word met de ander en de afstand overbrug. Ik verlies mijn ik en ga in de extase van het klaarkomen op in de ander en soms zelfs in een `kosmisch' totaal. Is wellust nu niet hetzelfde als hartstocht? Nee: Jean Paul Sartre noemt hartstocht de authentieke begeerte en wellust noemt hij de inauthentieke vorm ervan. Ga ik bij de eerste in de ander op, in de tweede probeer ik de ander in mij te laten opgaan door hem te bezitten en tot lustobject te maken. Aangezien de ander zich niet tot ding laat degraderen, vindt de beoogde eenwording niet plaats en is het geheel een frustrerende ervaring, een 'nutteloze passie' in de woorden van Sartre.

Het is de vraag of in deze tijd van individualisering intieme relaties tussen mensen nog wel mogelijk zijn. Cultuurpessimisten voorzien een 'cultuur van narcisme' met groei en bloei van pornovideo, peepshow en telefoonsex. Themanummers over lust en wellust zouden dit sombere beeld kunnen completeren... Hoewel ik ook van deze tijd ben en dus moeite heb met intimiteit, zie ik de toekomst toch niet zo somber in. Er valt een onderscheid te maken tussen erotiek en seksualiteit, een verschil dat overeenkomt met dat tussen tederheid en hartstocht. In het gunstigste geval wisselen beide elkaar in een intieme relatie af. Maar als we even aannemen dat we inderdaad afstevenen op een maatschappij van sterk geïndividualiseerde mensen, maakt erotiek een grotere kans dan seksualiteit sec, het najagen van lust. Dit zou nog steeds voor beide partijen een frustrerende aangelegenheid blijven vanwege de onmogelijkheid de ander te `hebben'. Maar in de erotiek behouden beide hun eigenheid. Herbert Marcuse bepleitte in de zeventiger jaren al een erotisering van de cultuur. Die zou pas de echte seksuele bevrijding geven, het afscheid van de `verplichte' seksualiteit.

Ik weet niet hoever we hiermee al gevorderd zijn, maar ik merk bij mezelf nog steeds een zekere huiver om een erotisch contact aan te gaan. Met vrouwen vanwege mogelijk gewekte verwachtingen en met mannen vanwege het taboe. Ik heb lang gedacht dat het allemaal maar onzin was en dat ik van die huiver af moest en direct aan mijn gevoelens vorm zou moeten kunnen geven. Ik vergat dat huiver inherent is aan de erotiek zelf. Zouden we die liefdevolle huiver eigenlijk niet moeten koesteren, niet alleen naar medemensen, maar ook naar mededieren, medeplanten en mededingen? Erotiek als grondhouding voor ecologisch bewustzijn!!

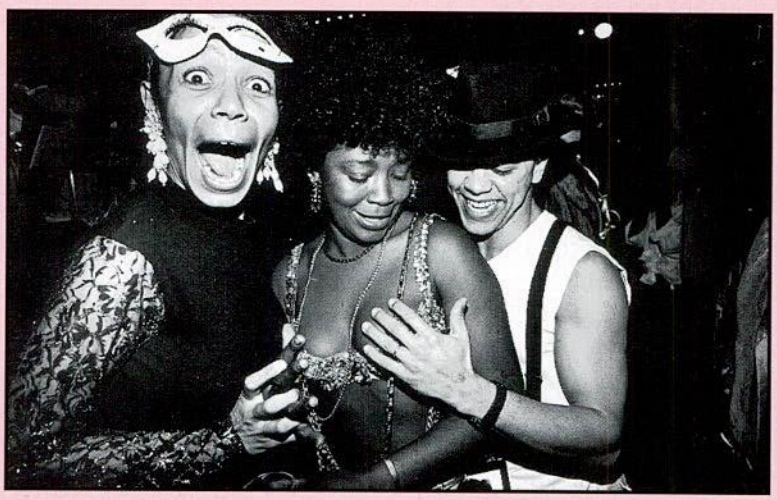

Foto: Michel Pellanders

Albert Nieuwland is filosoof en werkzaam aan de Universiteit voor Humanistiek

Hoe velen de lust vergaat

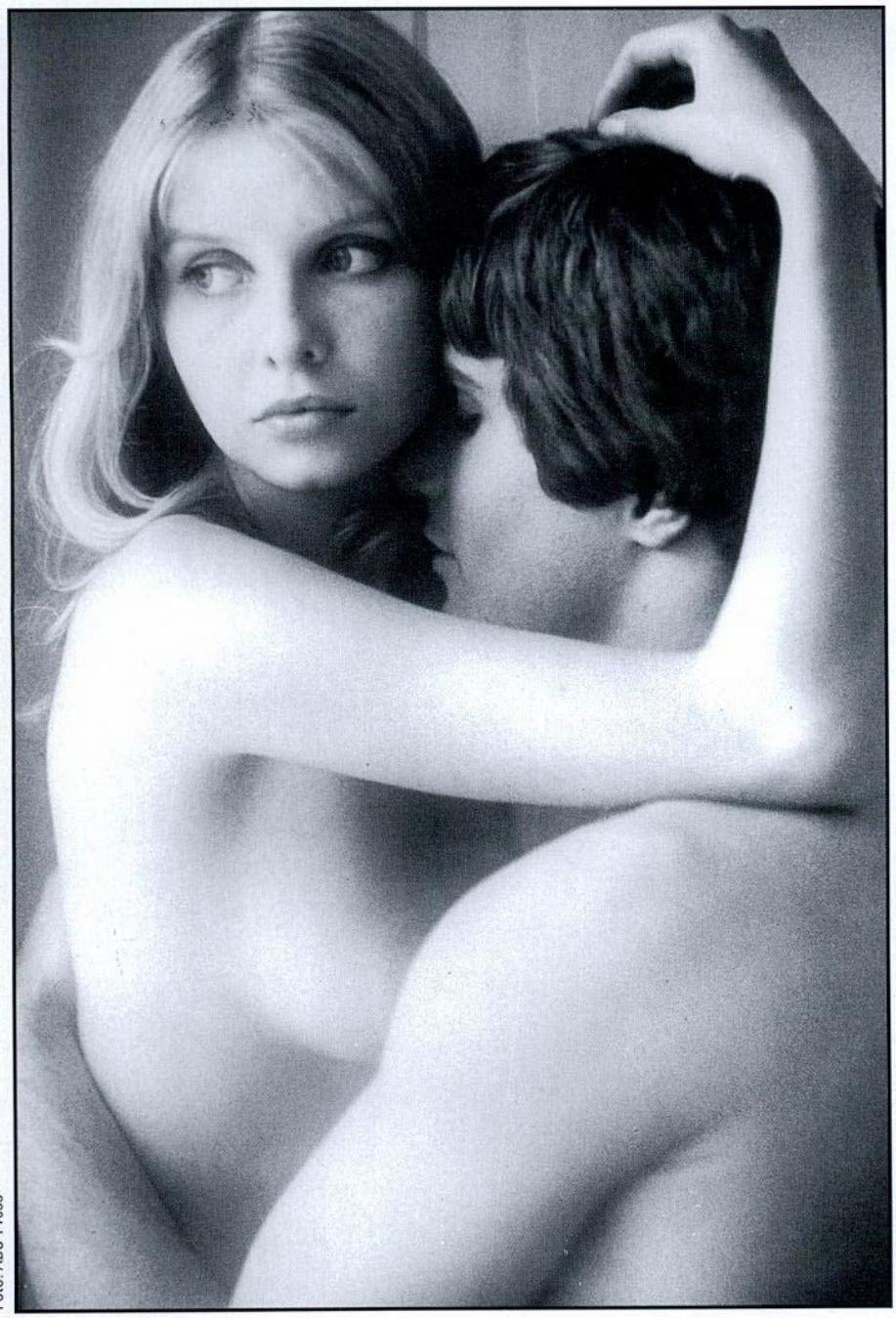

Foto: ABC-Press

door Willeke Bezemer

In het prille begin van de relatie is het allemaal nog spannend en nieuw. De lust is hoog. De ander wordt ontdekt, moet worden veroverd. In de loop van de relatie steekt sleur vaak de kop op, krijgen andere zaken prioriteit en loopt de seksuele belangstelling voor elkaar terug. Er over praten is het beste, maar ook zo moeilijk. Want praten over lust, passie, begeerte - dat heeft geen mens geleerd. Dan maar liever minder veel en minder vaak seks?
En de lust laten vergaan?

'Wanneer een stel in het eerste jaar dat ze elkaar kennen, telkens als ze vrijen een boon in een pot doet, hebben ze daarna een huwelijksleven lang nodig om de pot weer te leeg te maken als ze elke keer als ze na dat jaar vrijen, een boon uit de pot nemen'. Zo ongeveer is de inhoud van een oude Aziatische wijsheid.
Het lijkt tevens een Westerse werkelijkheid. Bijna iedereen zal herkennen dat in de allereerste periode van een relatie veel vaker en veel intenser wordt/werd gevrijd dan daarna. Het is de periode van het mysterie, het ontdekken, het onbekende, de onzekerheid. De periode ook van eigen gewenste grensoverschrijdingen naar die spannende ander die veroverd moet worden. En dat lijken krachtige afrodisiaca, krachtiger dan bekendheid met elkaar, veiligheid, zekerheid.

Natuurlijk gaat 'sleur' in sommige relaties een rol spelen. Sleur werkt seksuele verveling in de hand, en er wordt daarom in langer durende relaties vaak minder gevrijd.
Maar ook in relaties die geen last van sleur hebben, boet de seks meestal in aan spanning en variatie. Het is daarbij opvallend hoe sommige (veel?) mensen seksueel weer ontwaken in een periode van ernstige huwelijksmoeilijkheden. Dat kan ertoe leiden dat de uitgebluste seksuele relatie met de partner weer opbloeit - om opnieuw te verschrompelen wanneer het huwelijk in rustiger vaarwater is gekomen en dus de veiligheid weer toeneemt. De spanning verdwijnt als het weer goed gaat, en met die spanning verdwijnt het opwindende. Mensen die scheiden, vertellen dit vaak ook. Die hebben juist in die periode soms de mooiste seks met de ex-partner. 'Ondanks het feit dat we uit elkaar gingen'. Mis. Juist *dankzij* het feit dat ze uit elkaar gingen. Want daardoor verdwijnt de veiligheid, komt er weer een mysterie, wordt het weer spannend.

De 'werving' speelt in deze periodes een belangrijke rol. Veel mensen realiseren zich op de een of andere manier dat goede seks een flinke portie stevigheid kan geven aan een relatie. Onbewust wordt dit in stelling gebracht. Veel mannen zijn in de veroveringsperiode veel attenter dan ooit daarna, veel vrouwen zijn ontvankelijker voor seksuele prikkels, vaak zelfs orgastischer. Zelden gaat het om bewuste bedriegerij, hoewel sommige mensen dat wel zo ervaren als later, na het huwelijk bijvoorbeeld, blijkt dat hij helemaal niet zo attent is en zij helemaal niet zo van seks houdt.

Veel mensen leggen zich er bij neer dat hun seksuele belangstelling vermindert als de relatie voortduurt. Overigens: bij weinig mensen wordt de seksuele activiteit echt nul. Uit recent onderzoek in Nederland blijkt dat 96% van de paren nog altijd één maal of vaker per twee maanden gemeenschap hebben. (Waarmee ik overigens niet wil zeggen dat seks en gemeenschap hetzelfde is). Die verminderde belangstelling ontstaat meestal omdat andere elementen in de relatie of in het persoonlijk leven prioriteit krijgen. Er komen kinderen bijvoorbeeld, wat vooral voor vrouwen maar ook voor mannen veel werk met zich meebrengt en energie kost, er moet carrière worden gemaakt, de hypotheek moet worden betaald, eten in een restaurant en trainen in de sportclub zijn duur, en daar moet allemaal (hard) voor worden gewerkt.
Toch bestaat er vaak nostalgie naar die beginperiode toen de seks nog 'vanzelf' ging. Een vaag en soms een hevig verlangen naar die belevingen van weleer. Sommige mannen en vrouwen beginnen hierover met hun partner. Maar moeilijk is dat wel. Je wilt namelijk niet zeggen dat de seks tegenwoordig echt slecht is, maar je wilt wel op verbetering aansturen. En omdat het zo moeilijk is om gewoon over seksualiteit te praten, en omdat het voor veel mensen zo'n gevoelig onderwerp is, is de kans groot dat de ander je woorden helemaal verkeerd opvat.
'Dus jij bent niet tevreden over ons tweeën. En ik dacht dat we het samen zo fijn hadden'. 'Nee, dat bedoel ik niet, maar ik zou wel vaker willen'. 'Vind je het dan niet fijn met mij?' 'Jawel, maar we zouden toch vaker kunnen?'. '...Ik weet niet'
Na zo'n gesprek verandert er natuurlijk niets.
Handicaps in dit soort gesprekken zijn het bange gevoel tekort te schieten tegenover de partner, teleurstelling, de angst de ander te kwetsen, het gebrek aan taal. Wanneer dat alles niet in de weg staat, ontdekken mensen soms dat de seksuele spanning is weggevallen doordat er veel strijd in bed is gestreden waardoor dat

Het is opvallend hoe sommige mensen seksueel weer ontwaken in een periode van ernstige huwelijksmoeilijkheden.

Foto: Michel Pellanders

Praten over passie, begeerte, lust - en die lust ook nog gedetailleerd toelichten. Dat heeft geen mens geleerd in onze gecontroleerde samenleving.

bed spannend bleef. De strijd is echter uitgewoed. De kaarten zijn geschud, de taken zijn verdeeld. Of mensen ontdekken dat het gebrek aan zin komt door de ontrouw van de ander. Het is immers onveilig om je hele lijf en leden en je kwetsbaarheden te schenken aan iemand die jou niet (altijd) als eerste kiest. Of je bent woedend vanwege die ontrouw, en gunt hem je seksualiteit niet.
Mensen hebben ook minder zin in vrijen als ze moe zijn. Doodgewoon moe, maar dan wel de moeheid die met een nachtje slapen niet verdwijnt. Veel vrouwen worden geleefd door hun kinderen, hun partner, het huishouden en een (part-time) baan. Het burn-out syndroom ligt op de loer. Maar voor het zover is, heeft zij allang geen zin meer in vrijen. Of de man heeft geen zin meer nu zijn vrouw promotie heeft gemaakt en niet alleen meer verdient dan hij, maar ook langere werkdagen maakt waardoor hij thuis moet 'inspringen'. Of de man heeft geen zin meer omdat 'het' iedere zaterdagavond moet gebeuren. En dan heeft hij slaap. Logisch toch, na zo'n volle week en het bezoek zaterdagavond, terwijl hij 's zondags vroeg op moet om met de buurman te gaan joggen?

Seksualiteit roept vaak intense emoties op. Dat is de seksuele beleving zelf, die prachtig beschreven kan worden door woorden als ineenvloeiing, extase, samensmelting of simpelweg: het einde, lust, plezier. Andere uitersten bestaan ook: walging, vernedering, haat. Veel mensen worden angstig en voelen zich bedreigd als ze zulke intense gevoelens zouden toelaten. En ze hebben dat gevoel ook als ze alleen maar over die gevoelens zouden praten! De oplossing is: minder voelen, de rem erop zetten. Of er niet over praten. Ook niet met de partner.
Bovendien: praten over passie, begeerte, lust, en die lust ook nog (gedetailleerd) toelichten... dat heeft geen mens geleerd in onze gecontroleerde samenleving. Daar heeft de Seksuele Revolutie van 25 jaar geleden toch maar weinig aan veranderd.

Voor veel mensen is seksualiteit niet alleen bevrediging van lust, maar ook van aandacht, zelfbevestiging, macht en intimiteit. De aanwezigheid van deze gevoelens kan vervullen, maar ook bang maken door de afhankelijkheid of de intensiteit ervan. De afwezigheid veroorzaakt vaak woede, een verwaarloosd of verlaten gevoel. Ontkenning van die emoties vindt plaats door er maar niet over te praten. Dan voel je die emoties misschien niet (meer).

En dan is er nog het verschil tussen de seksen waardoor comminicatie over seks wordt verstoord of op zijn minst moeilijk is. Uit en te na is inmiddels beklemtoond dat vrouwen in hun seksualiteit (meer dan mannen) gericht zijn op het 'zijn', wat vertaald kan worden als betrokkenheid op de partner, tegen elkaar aan willen liggen, aaien en strelen. Mannen zijn (meer dan vrouwen) gericht op het doen: gemeenschap hebben, opwinding en een orgasme ervaren. Na dat 'eerste jaar' ontdekken veel vrouwen en mannen dat hun partner ook zo is. Tja, wat dan te doen met de nostalgie naar de dagen van weleer, de dagdromen, de fantasieën die soms nog verder gaan dan die dagen van weleer? Moet hij zijn vrouw lastig vallen met zijn dromen over trio'tjes en orale seks, terwijl zijn vrouw tegenwoordig steeds minder wil? En moet zij haar man lastigvallen met haar favoriete masturbatie-fantasieën over diep penetrerende gemeenschap of het vrijen met een vriendin, terwijl ze eigenlijk bijna nooit meer zin heeft in vrijen?
Vraag is of hij het zichzelf kan aandoen om te praten over die diepste seksuele wensen. Misschien minacht zij hem er wel om, en ze zal naar voren brengen dat hij toch ook vindt dat de seks misschien wel wat minder is geworden, maar dat de relatie toch is 'verdiept'? En kan zij het zichzelf aandoen om haar wensen te onthullen? Zo weinig vrouwelijk te lijken in zijn ogen, zich misschien wel te gedragen als een oversekste juffrouw die het niet waard is de moeder van zijn kinderen te zijn?
Nee. Dan kiezen veel mensen maar liever voor minder seks. Minder frequent. Minder intens. Minder speels. En er ook maar niet over praten. Met de kans dat de lust steeds meer vergaat. ●

drs. Willeke Bezemer is psycholoog/seksuoloog

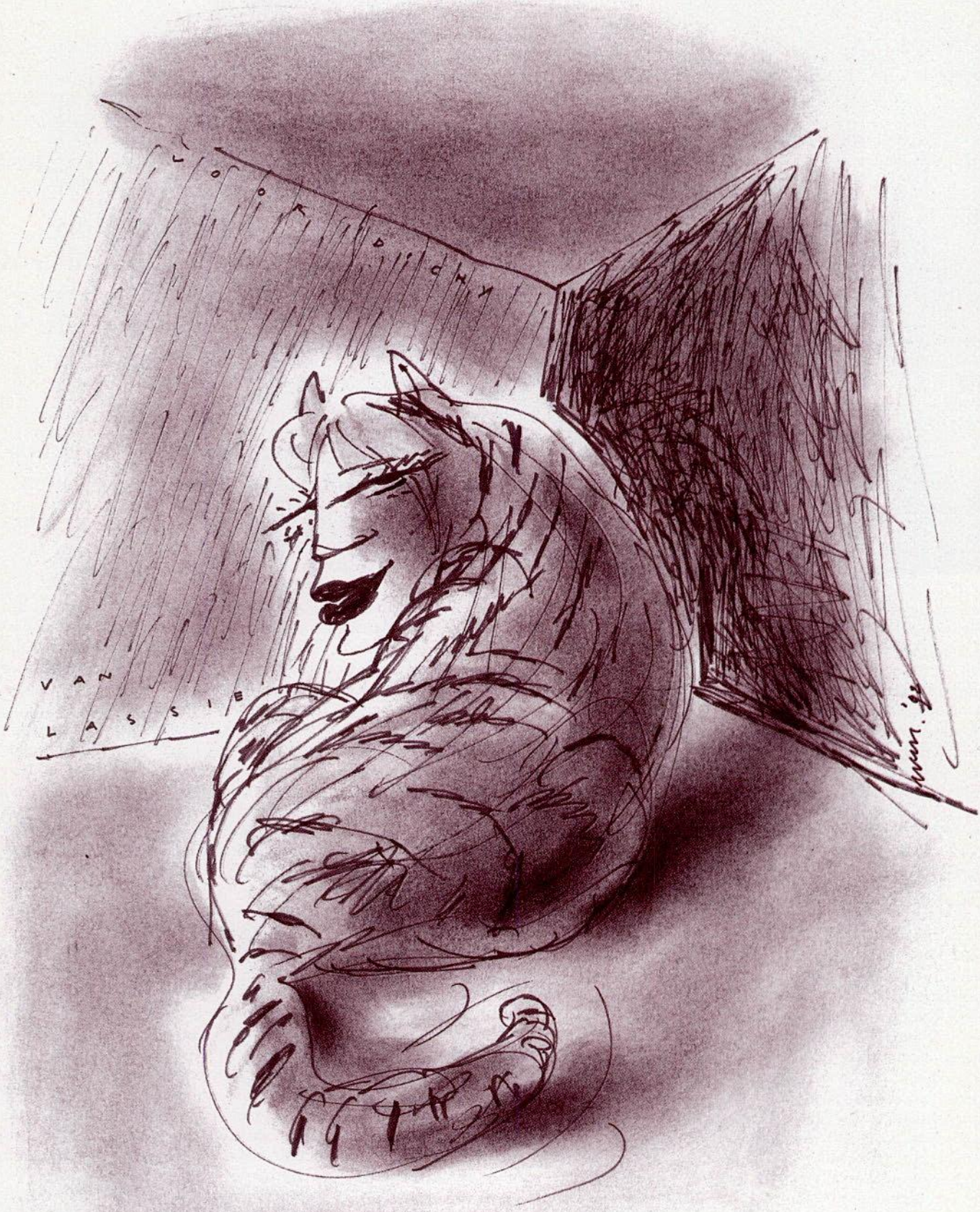
LORD DICKY
VAN
LASSIE

Mens, dier, lust

door Midas Dekkers

Een vrouw koestert haar geliefde. Kroelend strelen haar zachte vingers hem tussen de schouderbladen, van voor in de nek tot het kuiltje in zijn rug. Hij zucht zacht, zij fluistert iets liefs. Wanneer zijn tong haar hals beroert, strekken de strelingen zich uit over zijn gretige lichaam, langs zijn zijden naar zijn buik, over zijn billen, de dijen op, tot hij nergens onberoerd is gebleven, behalve dan net op dat ene plekje tussen zijn achterpoten. "O, Cesar," zegt de vrouw, terwijl ze hem recht in de ogen kijkt, "wat hou ik toch van jou." Dan legt ze haar hoofd naast de zijne. Hun ademhalingen passen zich aan elkaar aan. Beiden voelen zich loom en voldaan.

Het verbluffende aan het zojuist geschilderd tafereeltje is zijn alledaagsheid. Het is doodgewoon je liefde uit te leven op een speciaal daartoe aangeschaft dier. Zie je tegenwoordig iemand vrijen, dan is het tien tegen een met zijn huisdier. De gemiddelde Nederlandse man wordt minder geaaid dan zijn hond, in een kwart van de huishoudens gaat men met de hond of poes naar bed. Op het kussen, aan het voeteneind of zelfs onder de lakens troost het dier de alleenstaande of hindert het geslachtsleven van de gehuwde.
Nooit eerder en nergens anders is onze liefde met zulke stromen in vreemde vaten gegoten. Terwijl oude mensen vereenzamen en jonge mensen hun relaties afraffelen, wordt de liefde die zij tekort komen, met bakken vol over de dieren uitgestort. Zo veel kwaad er van de mensen wordt gezegd, zo goed is men over zijn dieren te spreken. Bij een NIPO-enquête bleek liefst tachtig procent van de poezen- en vierentachtig procent van de hondenbezitters 'uiterst tevreden' over hun dieren. Bovendien bleek negenentwintig procent van de honden en zestien procent van de katten ouder dan tien jaar. Oude dieren worden dus niet weggedaan, de mensen blijven hun dieren trouw tot de dood hen scheidt. Hierbij steekt de trouw tussen mensen onderling schril af: één op de drie huwelijken eindigt in een scheiding. Als er evenveel honden zouden worden verstoten als echtgenoten, was er inmiddels op de Veluwe geen boom meer vrij. In de praktijk begint na het verstoten van de echtgenoot juist het touwtrekken om de hond. Hoewel de hond juridisch deel van de boedel is, doen rechters steeds vaker uitspraken alsof hij echt een lid is van het gezin. Ben Miller bijvoorbeeld haalt nu, als zoveel gescheiden mannen, elke vrijdagavond zijn Bruce op, vijf jaar oud, bij zijn ex-vrouw in de buitenwijken van New York en brengt de collie op zondag weer terug. Met de bezoekregeling is hij heel wat beter af dan de man die zijn hond, die aan zijn vrouw werd toegewezen, zo mist dat hij met ansichtkaarten in zijn bed slaapt. Die kaarten stuurt hij vervolgens naar zijn hond, zodat die de lichaamsgeur van zijn ex-baasje tenminste nog kan opsnuiven en hem zo niet zal vergeten. Schrijfster Blake Green liet de rechtbank schriftelijk vastleggen dat zij 'in de beste positie verkeert om voor voornoemde hond te zorgen en dat de vrouw daarom de voogdij over de hond krijgt toegewezen, onder voorbehoud van redelijke bezoekrechten door de echtgenoot'. Tegenover de *Washington Post* verklaarde Blake Green dat 'de overeenkomst best goed heeft uitgepakt': 'We zeggen steeds tegen elkaar dat het voor Christo zo veel beter is dan als we bij elkaar waren gebleven en het hadden uitgevochten. We doen er allebei alles aan om ervoor te zorgen dat hij er geen nadelige gevolgen van overhoudt, uit een gebroken gezin te komen. We vertellen hem niks lelijks over elkaar en proberen niet met bakken vol lekkere hapjes, de nieuwste hondesnufjes of eindeloos gegooi met stokken om te kopen.'

Op het Wereldcongres voor seksuologie van 1991 vertelde één van de sprekers over een man die bij hem was gekomen nadat zijn vrouw zich over zijn gebrek aan seksuele belangstelling had beklaagd. Goede gesprekken noch dikke boeken hielpen. In arren moede begon de vrouw in bed maar met haar kat te knuffelen. Op het moment dat ze met zijn staart begon te spelen, werd de man zo jaloers dat hij erbovenop sprong. Sindsdien waren de klachten over. 'Die kat verdient een lintje,' vond de spreker.
Vaak echter is het huisdier juist de bron van spanningen in een relatie. Veel vrouwen hebben de stellige indruk dat hun man meer om de hond geeft dan om haar. Wat te denken van de man die weigert zijn hond weg te doen, ook al blijkt de vrouw allergisch voor hondeharen? Hoe te houden van een vrouw die vlak voor het hoogtepunt het bed uitstapt om de poes te troosten die door een onstuimige beweging van het voeteneind is gevallen? Een berucht geval van de hond als echtelijke twistappel is de Duitse herder Blondi, de lieveling van Adolf Hitler. Niet alleen Eva Braun, ook haar honden Stasi en Negus konden Blondi niet uitstaan, zodat Blondi vaak in Hitlers slaapkamer moest blijven. Eva werd dan met cadeautjes omgekocht of met het uitzicht op een reisje naar Italië verlekkerd voordat Adolf zijn 'Evi' durfde vragen of ze het goedvond dat 'die arme Blondi furr ein halbes Stundchen zu uns kommt.' Toen Blondi in maart 1945 vijf jongen wierp, doopte Hitler de mooiste Wolf, een naam die hij zich vroeger zelf ook had gegeven. Blondi en Wolf sliepen bij de baas op de kamer, de bazin had elders in de Berlijnse bunker haar nachtelijke vertrekken.

'Ik verkoop nog liever mijn man dan mijn airedale terriër,' liet Mrs. Alexandra Livraghi weten nadat haar Emma op de beroemde Cruft's hondententoonstelling tot *supreme champion* was uitgeroepen. En zo denken er meer over. Regelmatig hoor je mensen hun eigen soort verraden met het cliché: 'Sinds ik de mensen heb leren kennen, ben ik van de dieren gaan houden.' In dit genre is op de hondenbegraafplaats van Parijs op het graf van 'Liang' (15.12.1962-21.09.1977) de verzuchting te vinden: 'Trouw hartje, bedrogen door de mensen, nooit door mijn hond.' Hierover heeft Konrad Lorentz zijn banvloek als een uitgesproken: 'Wie, door menselijke tekorten teleurgesteld en verbitterd, zijn liefde aan de mensheid ontzegt om die op hond of kat over te dragen, begaat zeker een zware zonde, een sociale sodomie om zo te zeggen, die even weerzinwekkend is als de geslachtelijke.'

Uit: "Lief dier". Uitgeverij Contact, Amsterdam/Antwerpen.1991.

Midas Dekkers is bioloog en publicist.

door Ingeborg van Teeseling

Foto: Gert Hogeboom

Huub van der Lubbe, zanger van De Dijk

Voor de tintel op je huid

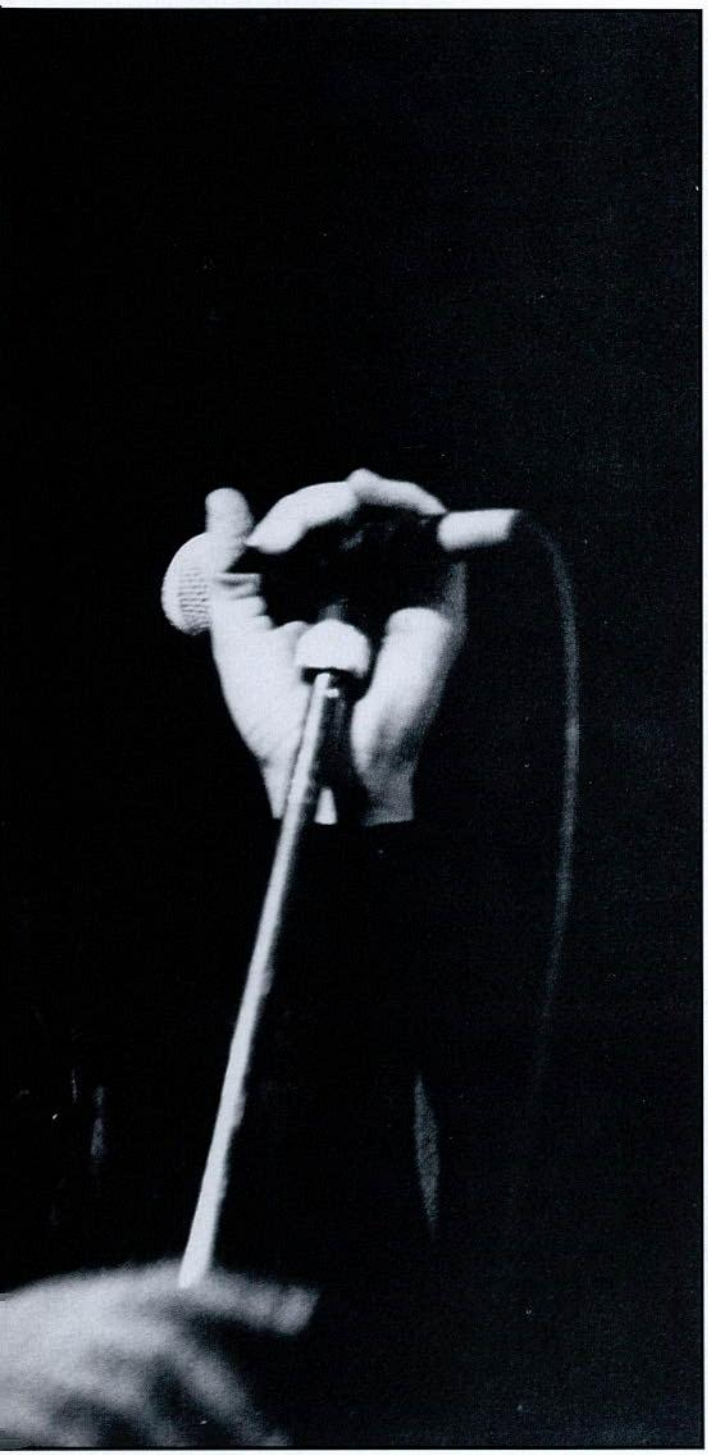

Hij geniet van elk optreden. Zingt met overgave, vol wellust. Houdt van het moment dat hij op moeten komen en de zaal uit z'n bol gaat. Vrouwen zijn dol op hem en op z'n teksten. Maar een lustobject vindt Huub van der Lubbe, de zanger van de popgroep De Dijk, zichzelf niet echt. Na een optreden is de deur van de kleedkamer ook altijd dicht voor de vele vrouwelijke bewonderaars.

In de trein naar Amsterdam staart hij mij aan vanuit de Viva. Openhangend hemd, zilveren ketting, blond piekhaar alle kanten op. En toch door de damesredactie uitgeroepen tot één van de smakelijkste mannen van Nederland. Huub van der Lubbe, zanger van popgroep De Dijk. Goed voor drie keer per week uitverkochte zalen van Oost-Souburg tot Balkbrug. Duizend, vijftienhonderd mensen per keer, zingend, dansend, feestend op de stuwende klanken van Van der Lubbe en zijn band. Vrouwen zijn dol op hem en vooral op zijn teksten. Want die zijn bijna feministisch, heet het, en dat luistert nogal nauw als je in het Nederlands wil zingen. Een vrouwvriendelijke popster dus, die niet te beroerd is om vrouw, kind en huiselijkheid tot onderwerp van zijn liedjes te maken. Maar goddank ook de gewone rauwe emoties niet vergeet.

Liefje kom gauw
ik hou het niet meer
allemaal door jou
jij zit in mijn hart
en je zit in mijn kop
dat moet eruit
waar wachten we op?

"Een tijdje geleden stond ik ook al in de Viva. In een top tien met 'Echte Mannen'. De vierde plaats was voor mij, net boven Bruce Springsteen. Op één hadden ze Harrison Ford gezet. Nou ja, dan bevind je je toch in aardig gezelschap. Een lustobject? Ach, laten we het niet overdrijven. Ik word echt niet aangerand op straat. Natuurlijk word je af en toe herkend en tijdens een optreden gebeurt het ook wel eens dat iemand voor je valt. Er komen wel eens vrouwen het podium op om me te omhelzen, ja. Die leid ik dan zachtjes, quasi-dansend naar de zijkant, waar ik ze overgeef aan een roadie.
Ik laat me niet aanraken als ik daar sta. Ik probeer het ook niet uit te lokken. Hou er rekening mee, trek grenzen. Er zijn dingen die je niet doet. Handjes geven, met je benen wijd vooraan op het

podium gaan staan. Dat kan niet, dat wekt de suggestie dat de relatie tussen jou en het publiek verder gaat dan hij gaat. Na een optreden is de deur van de kleedkamer ook dicht. Ik ben vrij duidelijk; als ik sta te zingen, krijg je alles wat ik heb, maar daarna is het voorbij. Het is een vak, dat moet je goed begrijpen."

Van der Lubbe lijkt als hij zingt wel een beetje op een kat die op een muurtje in de zon ligt. Wellust, koninklijke overgave van het moment. Een hand om de staande microfoon, ogen dicht, tong uit zijn mond, een slokje rode wijn af en toe. Zwarte strakke spijkerbroek, zwart t-shirt zonder mouwen, leren laarzen. Tussen nummers door neemt hij een trekje van een sigaret die voor hem op de monitor ligt. Hij zweet, danst, en er wordt veel gelachen met de rest van de band en de zaal. Tonen komen soms uit zijn tenen, de zanger speelt vakkundig met pauzes en overgangen. Hier staat iemand te genieten, dat is duidelijk.

Voor de tover in je ogen
voor de klik van het moment
voor de noodzaak van het dansen
voor het voelen wie je bent

voor het water op je lippen
voor het broeien van het laag
voor het schreeuwen van de keien
voor de hunker naar het graag

ben ik hier gekomen
ga ik hier niet weg
voor het me gelukt is
jou te zingen wat ik zeg

Zingen is het allerlekkerst. Alle droevigheid die er voor een optreden kan zijn, verdwijnt zodra ik m'n strot opentrek. Het loutert, altijd. Het tilt je uit boven jezelf.

"Het is een heerlijk gevoel dat er zoveel mensen de moeite nemen om naar jou te komen kijken, te zien wat je kunt. Vroeger ging dat veel moeizamer. De eerste jaren van een band zijn meestal vreselijk. Ze kennen je nog niet, dus moet je je extra bewijzen. Niemand staat op te letten, de helft van de zaal staat met zijn rug naar je toe bier te drinken en keihard te kwekken met elkaar. Die moet je verleiden. Zodat ze zich af en toe eens omdraaien en luisteren naar wat je daar staat te doen. Of misschien zelfs wel gaan dansen. Dan hadden we in die tijd een topavond. Al die stappen hoef je nu niet meer te zetten, wat dat betreft is het makkelijker geworden. Maar vergeet niet dat daar wel tien jaar werk in zit.
We hoeven nu niet meer met de kwellende vraag te zitten of ze het goed vinden. Dat is een gegeven. Daarmee is onze opdracht op zo'n avond veranderd. Het gaat nu meer om vakmanschap. Dat wat we kunnen zo goed mogelijk te doen. En af en toe eens iets te veranderen, mensen op een ander been te zetten. Publiek is conventioneel, wil alleen maar oude, vertrouwde nummers horen die net zo worden uitgevoerd als op de CD. Dat doen we dus niet. 'Bloedend hart', een grote hit van jaren geleden, spelen we niet meer. En tijdens het spelen blijven we nummers verbeteren. Dat is je taak als serieus muzikant, vind ik.
Daarnaast bouw je op zo'n avond een bepaalde sfeer op met de mensen in de zaal. Voor mij is het gelukt als we allemaal één zijn, samen. Geen aparte groepjes, geen scheiding tussen de band en het publiek. Eén grote club vrienden. Dat is lekker, daar krijg ik een kick van."

"Weet je wat nou echt verrukkelijk is? Het moment waarop je opkomt. De band speelt een intro, het is donker, de muziek stopt, even stilte. Dan hoor je 'één, twee, drie, vier', alle lichten gaan aan en ik zet 'Ik kan het niet' in. Je ziet de zaal uit haar bol gaan, je voelt de band achter je trillen. Net de aftrap van een voetbalwedstrijd. Er is geen weg terug meer, er mag alleen nog maar gewonnen worden. En ik ben de midvoor, ik kop alle voorzetten erin. Dat is een riante positie, want er is niet eens een keeper. Het doel is heel groot en er staan vijftienhonderd mensen in die allemaal blij zijn als ze er eentje door kunnen laten. En die allemaal naar mij kijken. Naar mij. Ik sta daar toch maar. Dat voelt nog steeds als een oude droom die werkelijkheid geworden is.
Als jongen had ik dat al. Ik voelde me zo niks, zo klein, zo over het hoofd gezien. Dacht altijd: wacht maar tot ik groot

Als ik sta te zingen, krijg je alles wat ik heb. Maar daarna is het wel voorbij.

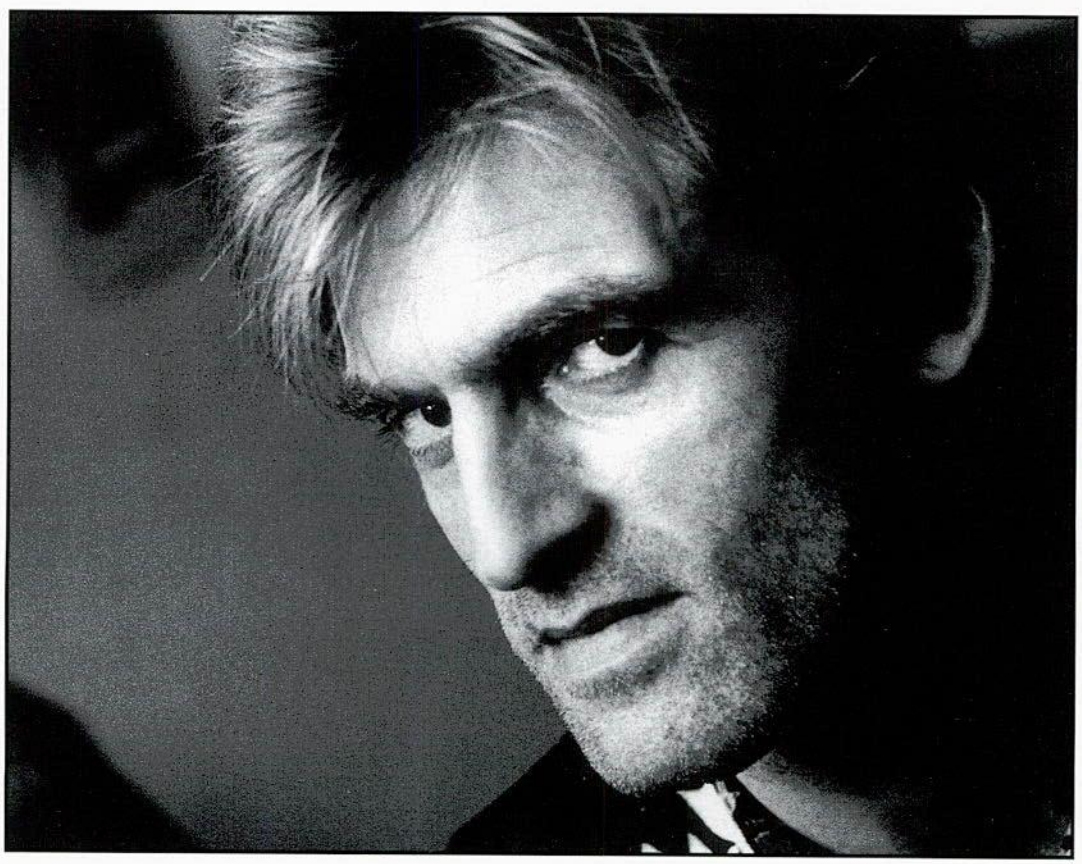

Foto: Gert Hogeboom

ben, dan sta ik op een podium en dan komen jullie allemaal voor mij. Dan ben ik iemand. Ik zal jullie wel eens laten zien."

voor het vieren van de vrijheid
voor de drank die wordt gemorst
voor het luchten van de harten
voor het lessen van je dorst

voor de bandjes op de muren
voor de roadies in hun truck
voor het knallen met zijn allen
voor de gooi naar het geluk

"Maar het allerlekkerst is het zingen zelf. Mathilde Santing heeft eens gezegd dat er dan een of andere stof in het lichaam wordt aangemaakt waardoor je je zo fantastisch voelt. Ik weet niet of dat zo is, maar ik knap er altijd wel van op. Alle droevigheid die er voor een optreden kan zijn, verdwijnt zodra ik m'n strot opentrek. Het loutert, altijd. Het geeft je een kontje, tilt je uit boven jezelf.
Het is ook het weten dat je daar staat namens anderen. Het gebeurt me heel vaak dat iemand naar me toekomt en zegt dat een nummer dat ik heb geschreven over hem gaat. En hoe ik wist dat hij zich zo voelde? Terwijl ik natuurlijk

Het is een heerlijk gevoel dat er zoveel mensen de moeite nemen om naar jou te komen kijken, te zien wat je kunt.

gewoon mijn eigen gevoelens beschreven heb. Maar die blijken dan overeen te komen met die van een heleboel andere mensen. Dan zijn we vrienden, staan we heel dicht bij elkaar. Ik zing over mezelf en de rest denkt dat ik over hem of haar sta te zingen. Ik kan schaamteloos uitpakken over wat ik voor mijn vriendin voel. En in het hoofd van die jongen daar vooraan gaat het over zijn dame. Dat is toch fantastisch?"

Voor het snakken naar het zweven
voor de vriendschap die het sluit
voor de liefde die zal blijken
voor de tintels op je huid

ben ik hier gekomen
ga ik hier niet weg
voor het me gelukt is
jou te zingen wat ik zeg.

De nieuwe CD van De Dijk heet 'Zeven levens' en is uitgegeven door Phonogram.

(ingezonden mededeling)

Wetenschap met een menselijk gezicht

Zaterdag 13 maart Open Dag, 13.00 uur

De Universiteit voor Humanistiek verzorgt een voltijdse interdisciplinaire wetenschappelijke beroepsopleiding van zes jaar.

Inhoud van de opleiding

De Universiteit voor Humanistiek kent één studierichting: de humanistiek. Hierin worden wijsbegeerte, ethiek, psychologie, sociologie, cultuurwetenschappen en de theorie van de levensbeschouwing geïntegreerd. De stages en de trainingen die je volgt, geven een verdieping en een toepassing van de wetenschappelijke kennis die je opdoet. Aan het einde van je studie ben je een breed- zowel theoretisch als praktisch- opgeleide academicus, die zich humanisticus mag noemen.

Organisatie van het onderwijs

De eerste drie studiejaren zijn thematisch opgebouwd. De laatste drie studiejaren zijn gemodulariseerd en daarbinnen nemen een tweetal stages en het afstudeeronderzoek een belangrijke plaats in.

Kort doctoraal

Als je in het bezit bent van een erkend HBO- of WO-diploma, kom je in aanmerking voor het kort doctoraal programma, dat minimaal 2,5 en maximaal 4,5 jaar duurt.

Tijdens de open dag zaterdag 13 maart kun je een aantal voorbeeldcolleges volgen. Verder kun je met studenten en docenten uitgebreid over de studie humanistiek praten.
Van 13.00 tot 16.00 uur ben je van harte welkom op de Universiteit voor Humanistiek, Drift 6 in de Utrechtse binnenstad. Wie de bon instuurt krijgt een informatieset, een programma en een routebeschrijving toegestuurd. Bellen kan ook, tijdens kantooruren naar 030- 367437.

Universiteit Voor Humanistiek

☐ ik kom naar de voorlichtingsdag op 13 maart **BON**
☐ stuur mij informatie over de opleiding
☐ stuur mij informatie over het kort doctoraal programma
naam .....
adres .....
postcode en plaats .....

Stuur naar de Universiteit voor Humanistiek,
Antwoordnummer 4031 3500 AT Utrecht (zonder postzegel)

Foto: ABL-Press/Helmut Newton

Het ensceneren van de lust

door Ineke van den Bergen

Het hoogtepunt van lust was voor haar: een man met een melancholiek, donker uiterlijk, een Latijns-Amerikaans type, in een wit pak, met daaronder een donker overhemd met ruches dat tot de navel openstond, hij moest ook een zilveren of gouden halsketting dragen, met schakels of een Mariabeeldje, twee mocht ook, en toch zeker drie ringen aan de vingers, en als ze hem pijpte moest hij treurig kijken, dat was de voorwaarde, met de zelfontspanner werd de foto dan gemaakt.

Toen ik haar ontmoette, droeg ze het lange, blonde haar wild en los, maar op de foto's was het altijd achterover getrokken en in een knot samengepakt, daarbij droeg ze een rok, waarmee ze zich in het dagelijks leven nooit vertoonde, broeken zaten haar beter, vond ze, daar bewoog ze zich makkelijker in.
Omdat er in New York veel kansarme, Latijns-Amerikaanse jongemannen te vinden zijn die er geen bezwaar hebben dat een aardige, blonde mevrouw, die zo'n tien, vijftien jaar ouder is dan zij, hen trakteert op een drankje, een maaltijd, met als een toetje een *blow-job* waarbij ze alleen even , zoals gezegd, droevig moeten kijken, had ze wel veertig foto's, en die exposeerde ze nu, in vrij besloten kring weliswaar, voor mensen die zelf ook niet vrij waren van sekssmet en lustblaam, maar ze keek toch meer dan alleen maar nieuwsgierig naar de reacties. Iedereen keek gefascineerd toe, niet omdat men nog nooit dat soort foto's had gezien, het was de veertigvoudige herhaling, die veertigvoudige droevige uitdrukking op het gezicht van de jongens, en die veertigvoudige, geknielde, blonde vrouw, die ze kenden als in de maatschappij geslaagde, zelfstandige persoonlijkheid, die mannen en vrouwen het gevoel gaf, kortom, die ze een sterk erotisch gevoel gaf.
De ontspanning kwam toen een andere vrouw hardop zei dat ze na twee foto's al liep te soppen, en dat ze nu helemaal niet meer wist wat ze vanavond nog eens zou gaan doen. De vrouwelijke hoofdpersoon keek tevreden en nodigde alle aanwezige vrouwen uit, de mannen mocht ze ook graag, maar daar ging het nu even niet over, voor en avondje lustbelevingsuitwisseling.
Dar is het nog nooit van gekomen, omdat bijna alle vrouwen, als vaste inwoners van New York, dag en nacht moeten werken om iets in het leven te bereiken, en de tijd dringt, want voor je het weet ben je oud in Amerika, en moet je Cher, Zsa Zsa Gabor of Liz Taylor overtreffen in face-, tiet-, neus- en dij-lifts, of rijkdom, over lust gesproken.

Zelf heb ik de vrouw van de foto's nog wel eens ontmoet, en ze legde haarfijn uit dat het haar niet zozeer ging om de lust op zich, dat pijpen hield ze wel voor bekeken, en met die jongens wisselde ze ook nauwelijks een woord, maar om het ensceneren van de lust. De afbeelding ervan gaf haar meer bevrediging dan de werkelijke beleving, waarmee ze de lust tot kunst en fantoom verhief.
Dat vrouwen over lust en erotiek praten is allang niet nieuw meer, toch is het voor de meeste mensen, mannen, nog even wennen dat de lust, ook bij vrouwen, zulke `ruwe vormen' aan kan nemen. Tegelijkertijd past het in het beeld van de vrouw die, altijd op zoek naar de enige, ware liefde, bereid is alles te nemen in de hoop dat het tot iets moois leidt.
Het waanidee, de ideale man, moet maar eens uitgeroeid worden, het brengt vrouwen tot razernij en onnodige ellende, het voortdurende gemis van iemand die je niet eens kent, daardoor verliefd wordt op een wildvreemde, geloven van iemand te houden als je met hem naar bed bent geweest, weg ermee.
Het ensceneren van lust, erotiek, en al of niet vermeende liefde, is daarentegen vrij. Als 26-jarige fotografe kan je dus rustig de straat opgaan en een man vijftig gulden per uur aanbieden om naakt model te staan naar een voorbeeld van de Renaissanceschilder Michelangelo Caravaggio. Je kan ook, als 38-jarige uitgeefster, een jaarboek over erotiek uitgeven, met als titel 'Mijn geheime oog'. Als 82-jarige schrijfster kan je vanzelfsprekend `het respect van een fatsoenlijke erectie' eisen, juist omdat je als (te) intelligente vrouw meer dan eens mannen bent tegengekomen die hem vanwege je scherpzinnigheid niet omhoog kregen. En als je pas 68 jaar bent, mag je er rustig voor uitkomen dat `leeftijd vrijmaakt.'
Als 45-jarige heb je alle recht een meedogenloze fantasie over een tot slaaf geworden minnaar op papier te zetten. Een 30-jarige vrouw, die masochisme met plezier bezingt, kan alleen maar geil zijn. En als je 72 jaar bent en Benoîte Groult heet, dan mag de hele wereld meegenieten van je lofzang op seksualiteit en lust. ●

(Uit: de Volkskrant)

Ineke van den Bergen is journalist.

De last na de lust: geslachtsziekten en Aids

Foto: ABC-Press

Geënsceneerde foto

De polikliniek wordt iedere dag druk bezocht door mensen van alle klassen, rassen en standen, zowel mannen als vrouwen en jong als oud. Voor de meesten geldt wel dat ze vrezen dat ze na het beleven van de lust de last zullen ervaren. Dat kan in de vorm van een seksueel overdraagbare aandoening als gonorroe, herpes en syfilis. Maar ook besmetting met het gevreesde HIV-virus is mogelijk. Veilig vrijen kan de last voorkomen.

door Mirre Bots

Ondanks alle openheid is seks toch nog steeds een met taboe en schuld- en schaamtegevoelens beladen onderwerp.

In het hart van de stad, aan de Amsterdamse Groenburgwal, is de drempelvrije polikliniek voor geslachtsziekten van de GG & GD gevestigd. Een begrip voor veel Amsterdammers, want menigeen heeft zich hier wel eens laten onderzoeken op een SOA, een *Seksueel Overdraagbare Aandoening*. Dat is medisch jargon voor wat in de volksmond geslachtsziekte heet. De polikliniek is heel toegankelijk, iedereen die zich wil laten onderzoeken en behandelen op een geslachtsziekte kan er vrij binnenlopen. Men wordt kosteloos, zonder verwijzing en anoniem geholpen. Er moeten wel een naam en geboortedatum worden opgegeven, maar deze worden niet geverifieerd. Als de persoon in kwestie die naam maar onthoudt, want daarop wordt later de uitslag van de test of kweek afgegeven.
Die grote toegankelijkheid leidt nogal eens tot komische en schrijnende situaties aan de ontvangstbalie. Mensen komen met de meest vreemde vragen binnen. Als het met seksualiteit te maken heeft, kunnen we hier terecht, lijkt zo'n beetje de gangbare opvatting. Regelmatig verschijnen er mannen aan de balie die willen weten of hun sperma nog wel goed is. Of ze krijgen 'm naar eigen zeggen niet meer omhoog, kan de dokter hier niet eens naar kan kijken? "Ja hoor, dat kan", zegt Joyce, één van de doktersassistenten die al jaren achter de balie zit, heel laconiek. "De dokter kijkt er wel naar", en en passant komt er dan ook nog weleens een geslachtsziekte uit. Joyce: "Ook staan er regelmatig mensen voor m'n neus die alleen maar medicijnen komen halen, zogenaamd voor een vriendin die zelf niet kan, of omdat de kuur de vorige keer zo goed heeft geholpen. Maar alleen medicijnen geven, is er natuurlijk niet bij. Men moet altijd een onderzoek ondergaan." Na al die jaren is ze doorgewinterd geraakt, ze kijkt nergens meer van op. Ook niet van mensen die met gebak komen aanzetten of haar spontaan willen omhelzen, omdat ze zo blij zijn dat er voor hen geen last na de lust over blijft.

Met opgeluchte mensen heeft **Jos Heijnen**, die als sociaal verpleegkundige op de poli werkzaam is, maar zelden te maken. Bij hem komen de mensen terecht bij wie er een SOA is gevonden of bij wie de angst voor een eventuele HIV-besmetting er goed in zit. Eerst is er dan lichamelijk onderzoek verricht door de curatief-verpleegkundigen. Als cliënten door middel van woorden of signalen te kennen geven dat ze moeite hebben met de negatieve uitslag, dan worden ze doorverwezen naar de sociaal verpleegkundigen die boven in het gebouw zijn gehuisvest. Zij hebben wat meer tijd tot hun beschikking en zijn bovendien getraind in gesprekstechnieken. Ook de HIV-testen worden door de sociaal verpleegkundigen verricht. Hiervoor is een apart afspraken-spreekuur.

Jos Heijnen: "Eigenlijk voer ik de hele dag slecht-nieuwsgesprekken, want het bericht dat er bij iemand herpes, syfilis of gonorroe is geconstateerd, kan bijzonder slecht nieuws voor iemand zijn. Sommige mensen die een vaste partner hebben en die een slippertje hebben gemaakt, zien de relatieproblemen al levensgroot opdoemen. Anderen vinden het vreselijk moeilijk om degenen met wie ze seksueel contact hebben gehad, in te lichten.
Wat wij op de eerste plaats doen is de emoties en gevoelens serieus nemen die mensen hebben wanneer er bij hen een SOA is gevonden. Dat kan uiteenlopen van gekwetstheid, verdriet en angst tot kwaadheid. Pas als mensen hun gevoelens gelucht hebben, komt er ruimte voor informatie en kunnen wij hen ervan proberen te overtuigen dat ze hun contacten moeten waarschuwen. Die moeten zich namelijk ook laten onderzoeken en eventueel behandelen."
Preventie en voorlichting is dan ook de belangrijkste taak van de sociaal verpleegkundigen. Behalve dat de aard en incubatietijd van de betreffende SOA met de cliënt wordt besproken, wordt dus ook altijd veilig vrijen aangekaart. En wordt er, indien gewenst, hulp geboden bij de contact- of bronopsporing. Jos Heijnen: "Dat laatste moet altijd heel zorgvuldig gebeuren, want het kan voor de persoon in kwestie problemen opleveren. We proberen de cliënt in eerste instantie te motiveren om zelf zijn of haar contacten te waarschuwen, maar wil iemand dit per se niet - vaak uit angst, maar soms ook uit onverschilligheid - dan nemen wij het over." Dit gebeurt dan per standaardbrief, waarin de persoon wordt medegedeeld dat het raadzaam is om contact op te nemen met de geslachtziektenpoli. Onder geen beding wordt de naam of zelfs de woonplaats genoemd van degene bij wie de besmetting vandaan komt. Dat is absoluut beroepsgeheim."

Maar leidt dat niet regelmatig tot mensen in de spreekkamer die koste wat kost willen weten wie hen die last na de lust heeft bezorgd? En die jou dus toch die naam proberen te ontfutselen?
"Jazeker. Maar hoewel we, zoals gezegd, alle emoties serieus nemen, zullen we nooit een naam geven. Want anders verbreken we de anonimiteit. En anonimiteit is een voorwaarde voor het drempelvrije karakter van onze poli. We proberen iedereen de noodzaak van behandeling te laten inzien."

En als het gaat om een HIV-besmetting en een persoon wil niet meewerken aan de bron- en contactopsporing. Wat dan?
"In principe geldt dan hetzelfde. Wij doen een beroep op de verantwoordelijkheid van de cliënt en bieden onze hulp aan bij de contactopsporing. Maar als iemand dat pertinent weigert, moet we ons daar bij neerleggen. Onze verantwoordelijkheid houdt in feite op bij de deur. Het gebeurt trouwens niet vaak, dat mensen niet willen meewerken. De meeste HIV-positieven zorgen er zelf voor dat hun contacten ingelicht zijn. Daar moet je ook op vertrouwen.
Eerlijk gezegd ben ik blij dat we nog steeds in een samenleving leven waar het ieders individuele verantwoordelijkheid is om een ander over zijn HIV-positiviteit in te lichten. In Zweden bijvoorbeeld is iemand die HIV-positief is bij de wet verplicht om z'n contacten te (laten) waarschuwen, anders kan hij achter de tralies komen. Ik vind dat veel te rigoureus. Bovendien werkt het stigmatiserend als je de verantwoordelijkheid voor besmetting alleen bij de HIV-positieve legt. Het feit dat je HIV-positief bent, betekent niet automatisch dat je meer verantwoordelijkheid hebt om veilig te vrijen dan de ander. Iedereen die onbeschermd wisselende seksuele contacten heeft, loopt risico en moet zich daar terdege bewust van zijn en zelf de verantwoordelijkheid nemen voor veilig vrijen."

Hoewel de boodschap dat veilig vrijen moet tot de standaarduitrusting van de verpleegkundigen van de geslachts-ziektenpoli behoort, zal men niet snel het belerende vingertje opheffen als mensen zich hier in de praktijk niet aan houden. Jos: "Veilig vrijen klinkt in theorie natuurlijk heel mooi en simpel, maar is in wezen bijzonder complex omdat er zoveel gevoelens en emoties een rol bij spelen. Ondanks alle openheid die er de laatste decennia op het gebied van seksualiteit is gekomen, is seks toch nog steeds een met taboe en schuld- en schaamtegevoelens beladen onderwerp.
Dus we begrijpen het ook als het mensen niet lukt is om zich er aan te houden. Wel proberen we het bespreekbaar te maken: hoe komt het dat het fout ging, wat is er gebeurd, hoe kun je het in de toekomst voorkomen? Want de boodschap dat iedereen die meerdere seksuele contacten heeft, veilig moet vrijen willen we blijven verkondigen."

Heeft die boodschap de mensen inmiddels bereikt, of is er een teneur dat het allemaal wel meevalt, waardoor sommige mensen onvoorzichtiger worden?
"Wij hebben wel het idee dat er weer onveiliger wordt gevreeën dan een aantal jaren geleden, toen Aids net in opkomst was en enorm in de publiciteit stond. In de polikliniek is de laatste drie jaar een fikse toename te zien van het aantal gevallen van gonorroe bij homo- en bisexuele mannen, met name van het aantal anarectale gonorroes. Uit bepaalde studies blijkt ook dat het aantal nieuwe HIV-infecties weer aan het toenemen is. Onze indruk is dat andere SOA's weer meer voorkomen. Dat heeft te maken met het feit dat de eerste schok voorbij is, maar ook met de beeldvorming in de media. Daarin wordt toch vooral de indruk gewekt dat het alleen maar bepaalde risicogroepen overkomt en dat het voor de mensen die daar niet toe behoren wel meevalt. Maar dat is een schijnzekerheid.
Wel merken we dat hoogopgeleide jongeren die net seksueel actief zijn geworden, beter bekend zijn met de risico's van onbeschermd seksueel contact dan de generaties voor hen. Die zijn toch voornamelijk opgegroeid in een periode van seksuele vrijheid, waarin 'alles kon en niets hoefde'. Gedrag veranderen is nu eenmaal vele malen moeilijker dan nieuw gedrag aanleren."

Hoe is het voor jou om iemand de uitslag 'seropositief' te moeten geven?
"Als ik een cliënt moet vertellen dat ie met het HIV-virus besmet is, ga ik eigenlijk alleen maar in op de gevoelens en emoties die dat losmaakt. Ik praat heel weinig, het eerste half uur is voor de cliënt, laat die maar komen. Het is een valkuil om meteen informatie te gaan geven of, nog erger, iemand gerust te gaan stellen. Pas in het tweede gesprek, twee weken later, geef ik informatie en verwijs ik door. Er is inmiddels in Amsterdam een heel scala aan hulpverlening op dat gebied.
Hoewel Aids een dodelijke ziekte is, ervaar ik zelf niet dat ik per definitie een doodsbericht geef, al voelen de meeste cliënten dat in eerste instantie wel zo. Ik vergelijk het wel met als er bij iemand een kwaadaardige tumor is gevonden. Dan heb je ook een grote kans dat het niet goed afloopt, maar er is nog wel tijd van leven. Er zijn mensen die al tien jaar seropositief zijn en die nog steeds gezond rondlopen. Al wordt er momenteel wel van uit gegaan dat iedereen die seropositief is uiteindelijk vroeg of laat Aids krijgt."
Een HIV-besmetting mag dan voor de betrokkene dan de meeste implicaties hebben, het komt relatief het minste voor. De top drie van de meest voorkomende SOA's wordt aangevoerd door Chlamydia, met op de tweede plaats gonorroe en op een gedeelde derde plaats herpes en syfilis.
Jos Heijnen: "Chlamydia is echt de SOA in opkomst. Vijf jaar geleden hoorde je er nooit van, maar nu is het aan de orde van de dag. En hoewel het goed met antibiotica is te genezen, is het toch een bedrieglijke ziekte omdat deze bij vrouwen voornamelijk klachtenvrij voorkomt. Ze kunnen er langdurig mee rondlopen zonder dat ze het zelf weten. En als het te lang onbehandeld blijft, kan de infectie leiden tot een ontsteking van de eileiders, wat weer on-vruchtbaarheid tot gevolg kan hebben."

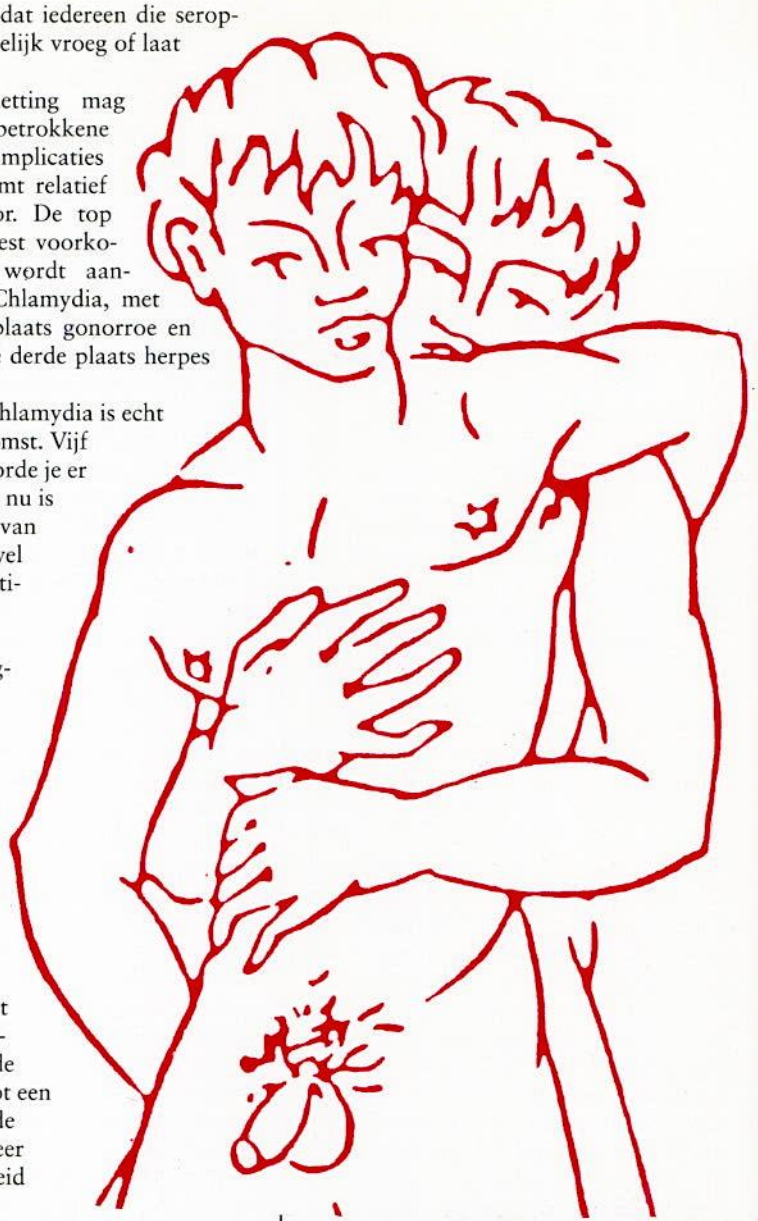

Hoe ervaren mensen nou het feit dat ze een geslachts-ziekte hebben? Zien ze het als een zware last na de lust, of als iets dat er bij hoort?
"Dat is heel wisselend. Sommigen laten zich gewoon eens voor de zekerheid testen, bijvoorbeeld omdat ze een nieuwe vaste partner hebben. Als zo iemand dan Chlamydia blijkt te hebben, kan de paniek goed toeslaan. Maar er zijn ook mensen die er heel laconiek onder blijven. Voor de één is het gewoon een routine-onderzoek - je hebt een groepje recidivisten, die komen om de twee, drie maanden terug. Voor de ander is het de eerste keer, een onverwacht gevolg van een vrijpartij. Soms is het ook gevolg van een verkrachting. Zo krijgen we gemiddeld ook één keer per week via de Zedenpolitie een vrouw die is verkracht op ons spreekuur. Ook prostituées gaan er heel verschillend mee om. Voor sommigen is het een beroepsrisico, terwijl een ander het bijzonder belangrijk vindt dat alles veilig gebeurt. Over het algemeen geeft een SOA toch de meeste problemen voor getrouwde mannen die een slippertje hebben gemaakt of een prostituée hebben bezocht. Die zitten vreselijk in hun maag met 'hoe vertel ik het mijn vrouw'."

Denk je dat Aids een grote doem legt op de lustbeleving van mensen?
"Dat vind ik moeilijk te beoordelen, maar het zou in mijn ogen niet het geval moeten zijn. Seks kun je op zoveel manieren bedrijven zonder dat je besmet raakt. Er valt zoveel te experimenteren met lust en erotiek. Vrijen heeft te maken met een scala van dingen te maken: met intimiteit, tederheid, begeerte, passie. Daar moet je van genieten, dat moet je je niet door Aids laten afpakken. Als je je te veel laat leiden door je angsten - en dat geldt eigenlijk voor alles in het leven - laat je je iets heel essentieels ontnemen."

Als je je teveel laat leiden door je angsten en dat geldt eigenlijk voor alles in het leven, laat je je iets heel essentieels ontnemen.

Peter van Straaten

" WAAR ZOU JIJ NOU EENS ZIN IN HEBBEN? "

HV-NIEUWS

Opvoeden tot vrede

Bij het Humanistisch Vredesberaad (HVB) is een boekje verschenen met de titel 'Meer kanten van dagelijk werk, opvoeden tot vrede vanuit een humanistisch perspectief'. Het boekje behandelt achtereenvolgens de thema's: de kenmerken van vredesopvoeding, structuren die tot oorlog en vrede kunnen leiden, conflictbeheersing op kleine schaal en mondiaal, de dagelijkse gebeurtenissen als uitgangspunt, solidariteit, kennis en inzicht, vaardigheden en gevoelens, de samenwerking tussen opvoeder en kind, en de woon- en leefgemeenschap.
Deze uitgave van het HVB kost f 6,- exclusief porti.
Een andere publicatie van het HVB is een brochure naar aanleiding van de HVB-Kernendag die op 4 april werd gehouden. In deze brochure staan de samenvattingen van de workshops over de Verenigde Naties en over nationalisme. De brochure kost f 2,- exclusief verzendkosten. Beide uitgaven zijn te bestellen door het sturen van een briefkaart met daarop uw bestelling plus uw naam en adres naar het HVB ter attentie van Frans Storm van Leeuwen, Postbus 521, 3430 AM Nieuwegein.

Humanistische handreiking bij ziekte en herstel

Onlangs verscheen 'Op eigen kracht', een boek met humanistisch geïnspireerde overwegingen. Het zijn voor de radio uitgesproken teksten van humanistisch raadsvrouw Ida Bunte voor de ziekenomroep van het Reinier de Graafgasthuis in Delft. Op een heel eigentijdse manier filosofeert zij in korte teksten over problemen van ziekte en het vaak moeizame proces van herstel. Ida Bunte maakt daarbij graag gebruik van de wereldliteratuur en de mythologie. Behalve alledaagse situaties vertelt ze ook oude verhalen na, zoals 'De doos van Pandora' en 'De Japanse Monnik'. De bundel bevat ook een aantal mooie gedichten die kunnen prikkelen tot nadenken.

U kunt 'Op eigen kracht' bestellen bij Interior, postbus 367, 3850 AJ Ermelo door f 19,50 te storten op giro 3493438, met vermelding van de titel. Het boek is ook via de boekhandel verkrijgbaar (ISBN 9074322026).

Iets te vieren?

Gaat u trouwen? Of naar de notaris voor een samenlevingscontract? Bestaat uw relatie tien jaar? Wilt u uw vriendschap bezegelen met een groot feest? Of is er in uw relatie iets anders dat de moeite van het vieren waard is? En u weet niet precies hoe u zoiets feestelijks nou tot iets speciaals kunt maken? Dan bent u niet de enige. Want steeds meer mensen willen graag een eigen, speciaal stempel willen drukken op een mijlpaal in hun leven. Partners die trouwen of hun relatie op een minder formele wijze bekrachtigen, willen vaak meer doen dan een bezoek aan het gemeentehuis of aan de notaris. Zij willen zo'n speciale dag in hun leven ook echt vieren. Maar lang niet iedereen weet (nog) hoe je dat moet doen. Dat is het moment waar humanistische begeleiders kunnen gaan bijdragen aan de gewenste feestvreugde.
In enkele voorbereidende gesprekken verkrijgen zij inzicht in de opvattingen, wensen en ideeën van de vierders en zoeken ze uit wat de meest geëigende vorm om is om de heuglijke gebeurtenis te vieren. Verder kunnen zij op de viering zelf een toespraak houden of de plechtigheid leiden.
De begeleiders werken onder verantwoordelijkheid van het Humanistisch Verbond. De financiële bijdrage die wordt gevraagd voor leden van het HV is f 250,- voor niet-leden f 295,-. (Dit is een vergoeding voor de begeleider en financiële steun om deze dienstverlening in stand te houden). Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Humanistisch Verbond: tel. 030-318145 (Postbus 114, 3500 AC Utrecht).

Jonge Humanisten, een organisatie met pit

Foto: Chris Pennarts

Sinds september zijn de Jonge Humanisten (JH) georganiseerd in een zelfstandige vereniging. Een organisatie met PIT, zoals ze zelf zeggen. Elk lid van het Humanistisch Verbond onder de 31 jaar kan lid worden van de JH. Je krijgt dan zes keer per jaar het ledenblad Spino. Een lidmaatschap kost f 20,- per jaar. Ook een combinatielidmaatschap met het HV is mogelijk voor f 55,- per jaar. Je kunt je schriftelijk of telefonisch aanmelden: Jonge Humanisten, Postbus 114, 3500 AC Utrecht, tel.030-318145. Ook kun je contact opnemen met het bestuur van de JH: Roel van der Poort, tel. 070-3963611.

TWEE TROUWLUSTIGEN

Humanisten, wat zijn dat voor mensen? Beetje intellectueel, nogal elitair volkje schijnt men wel eens te denken. Maar vooral 'gewone' mensen voelen zich vaak humanist. Door de keuzes die zij dagelijks maken, laten zij zien humanistisch in het leven te staan. Zonder poeha of poespas. Wie zijn zij, en wat voor keuzes maken zij? In deze serie komen 'gewone' humanisten aan het woord. In deze derde aflevering Joke Lanphen en Gerard Voetdijk. Onlangs trouwden zij op z'n humanistisch.

Tijdens een strandwandeling leerden ze elkaar kennen. Onlangs trouwden ze. **Gerard Voetdijk** (39) - van huis uit chemicus en werkzaam als projectleider in de grafische industrie - werkt in Deventer. **Joke Lanphen** (39) is sociologe en werkt als arbeidsconsulente in Lelystad. Ze wonen in Haarlem, binnenkort verhuizen ze naar Apeldoorn. Hij maakt momenteel werkweken van zestig tot tachtig uur, en ook zij werkt meer dan fulltime. Dus veel tijd en rust om zich op hun huwelijkssluiting te bezinnen, was er niet. Toch wilden ze meer dan de obligate gang naar het stadhuis. Een medewerkster van de Werkgroep Relatievieringen zette Joke en Gerard op het spoor van een huwelijkssluiting op humanistische basis.

Hij: "Ik reis elke dag zo'n 300 kilometer met de trein. Op onze trouwdag heb ik een vergelijking gemaakt: als je de verte in kijkt, lijkt het alsof de sporen elkaar raken. Maar van dichtbij zie je dat het niet zo is. Zo voelen wij het ook: we kijken dezelfde richting uit, maar we zijn en blijven allebei unieke individuen."
Zij: "In onze platina ringen hebben we bewust twee stukjes glanzend goud laten aanbrengen. Zo willen we ook ons leven meer glans geven door belangrijke gebeurtenissen echt te vieren. Samenwonen doen we al. Dus in ons leven van alledag veranderde er niets door ons trouwen. Maar het is toch een overgangsmoment, een rite de passage waarbij we stil wilden blijven staan, een belangrijk moment dat we met anderen wilden delen. Als je kerkelijk bent, kun je terugvallen op bestaande rituelen. Wij moesten het zelf invullen."
Hij: "De ambtenaar die de gewone trouwplechtigheid uitvoert, benadrukt de wettelijke aspecten. Wij wilden vooral de gevoelswaarde naar voren laten komen: de relatieviering als teken dat we met elkaar verder willen. Wij vroegen ons af hoe we dat vorm moesten geven. Het Humanistisch Verbond kent niet het standaardpakket-voor-mijlpalen zoals de kerken, in dat opzicht is het een cultuurloze club.
Ik overwoog nog even om een mooi, oud kerkje te huren in Bennekom. Maar dat heeft al een eigen betekenis. En we zochten juist naar iets wat speciaal voor onszelf en voor onze vrienden waarde zou hebben."
Zij: "Als je je zoals wij niet meer in het kerkelijke leven kunt vinden, blijf je er toch behoefte aan houden om belangrijke gebeurtenissen samen met anderen te beleven. Dat geeft toch een heel bijzonder en sterk gevoel. Toen kwam ik op het idee van een op humanistische leest geschoeide relatieviering. Eigenlijk dacht ik dat dat onder humanisten al een gangbaar ritueel was. Dat bleek niet zo te zijn. Achteraf gezien maar gelukkig ook, want nu werden we gedwongen om naar een heel persoonlijke invulling te zoeken. Dat is wonderwel gelukt. Na het officiële gedeelte vertrok de ambtenaar van de Burgerlijke Stand en klonk er een stukje Vivaldi - vrolijk en luchtig. Toen begon wat voor ons het hoogtepunt van de dag zou worden. Noem het een getuigenis - we kiezen voor elkaar en we rooien het samen verder wel - die gestalte kreeg in het uitwisselen van de ringen en door persoonlijke woorden van Gerard en mij en van onze liefste vrienden. Gedichten en mooie muziek zorgden voor een echt feestelijke sfeer. Tilly de Kruyf van de Werkgroep Relatievieringen van het HV legde op een heel prettige manier de verbindingen tussen de verschillende onderdelen."
Hij: "Mijn broer en zussen zijn allemaal in de kerk getrouwd en mijn moeder vond het eerst jammer dat wij het anders deden. Maar na afloop was ze erg aangedaan, juist door het persoonlijke karakter van de viering."
Zij: "Dat kan ik wel waarderen in humanisten: er zijn geen standaardpakketten, je moet het zelf allemaal uitdokteren. Ik ben geen clubjesmens, daarom zal ik me niet zo gauw humanist noemen. Medelid van het Humanistisch Verbond, dat wel. Ik vind het heel gewoon dat je goed moet leven, dat je mensen rechtvaardig moet behandelen en dat je ze in hun waarde moet laten. In mijn vak bestaat de neiging apart beleid te ontwikkelen voor alle verschillende doelgroepen. Maar als arbeidsconsulente maakt het mij niet uit wie bij me aan tafel komt zitten. Man, vrouw, allochtoon of autochtoon, jong, oud, hoog of helemaal niet opgeleid - ik probeer ze allemaal zo goed mogelijk te helpen, want ik kan bijzonder slecht tegen onrechtvaardigheid."
Hij: "Met een paar collega's ben ik bezig een nieuwe afdeling op te zetten van een voor Nederlandse begrippen zeer moderne fabriek, met alle ideeën van deze tijd erin verwerkt. Zo is er heel veel aandacht voor de mensen die er komen werken, aandacht voor de veiligheidseisen, het milieu en de werksfeer. Want al heb je de beste apparatuur, zonder vakmensen die met plezier werken, kun je het wel schudden. Hartstikke interessant, hartstikke druk, zo'n kans krijg je maar één keer in je leven.
Met humanisme ben ik in deze fase van mijn leven niet zo bezig. Vroeger wel. Ik ben al twintig jaar lid van het Humanistisch Verbond en ik heb in een plaatselijk bestuur gezeten. Maar vind dat nu welletjes."

Joke Lanphen en Gerard Voetdijk

Zie voor meer informatie de pagina rechts.

Een humanist 3

RTV-PROGRAMMA'S

RADIO

Bij het ter perse gaan van dit nummer was te veel van de inhoud van de radioprogramma's nog te onzeker om reeds aan te kondigen. Houdt u daarom nauwgezet de programmabladen bij. Een aantal programma's mag evenwel absoluut niet aan uw aandacht ontsnappen en daarom - natuurlijk met het gebruikelijke voorbehoud dat de uitzenddata van radioprogramma's als gevolg van een flexibele programmering minder vaststaan dan die van de televisieprogramma's - nu alvast een drietal niet te missen aanraders.

Dienstboden
Maandag 14 december, 13.10 uur, Radio 5

Fellini in de Polder
Maandag 28 december, 13.10 uur, Radio 5

In één van de eerste flatgebouwen die gebouwd werden in de grauwste polder van Nederland, is een uniek pension gevestigd: De Tros in Emmeloord in de Noordoostpolder. Eigenaar Coen Fonk had jarenlang als pedagoog in internaten gewerkt, toen hij tien jaar geleden besloot zijn eigen pension te beginnen. De Tros werd een plek waar iedereen welkom is die nergens anders hulp kan vinden. Jong en oud, alcoholisten en toeristen - want de Tros is een door de ANWB erkend pension! -, vluchtelingen en weggelopen jongeren wonen er met elkaar en voelen zich er op hun gemak. Zelden was de term 'smeltkroes van culturen' beter van toepassing. De Tros kent ook zijn vaste gasten, zoals Dirk uit Urk, sinds zijn vijfde in internaten,sinds vijf jaar in de Tros, de 92-jarige Olga, weggelopen uit een bejaardentehuis. En Abdoel (zie foto), gevlucht uit Somalië en volkomen in zichzelf gekeerd, in de Tros geplaatst vanuit de gesloten afdeling van een psychiatrische inrichting, omdat niemand kon hem helpen. Toen hij in de Tros al het meubilair 'demonteerde', haalde Fonk alles uit zijn kamer behalve een tafel en een bed en dat bevalt Abdoel best. Hij gebruikt een deel van de stenen vensterbank als kussen om op te slapen.
Programmamakers Erik Hogenboom en Frans Jennekens woonden enkele weken in het pension en verzamelden een schat aan beeld- en geluidsmateriaal. Behalve de radiodocumentaire op 28 december, hebben ze ook een tweetal televisiedocumentaires gemaakt die door de NOS zullen worden uitgezonden op 8 en 15 december, 17.30 uur, Nederland 3.

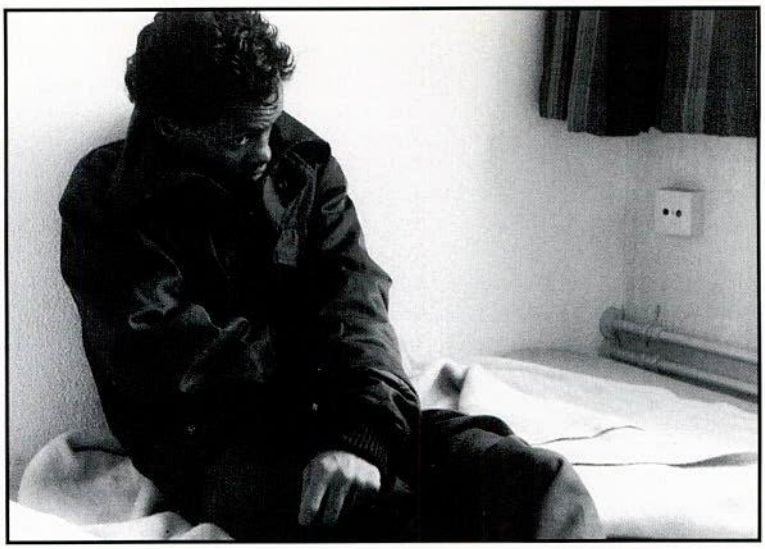

Abdoel, gevlucht uit Somalië, geheel in zichzelf gekeerd.

De geschiedenis van de gastarbeiders in Nederland
Maandag 11, 18 en 25 januari, 13.10 uur, Radio 5.

Ooit zijn ze hier gekomen om geld te verdienen, en meestal hebben ze dat ook gedaan. Gemeten naar de standaard in hun vaderland hebben ze het in materieel opzicht dan ook goed. Maar hoe hoog is de prijs die ze daarvoor hebben betaald? Van de eerste generatie gastarbeiders zijn velen geremigreerd. Degenen die nog in Nederland wonen zijn veelal vervreemd van hun familie in Turkije, verlaten door hun 'vernederlandste' kinderen, verscheurd door een gevoel van tekortschieten ten opzichte van hun eigen ouders die nu thuis hulpbehoevend beginnen te worden en, niet in de laatste plaats, geplaagd door een geruïneerde gezondheid.
In drie programma's - waarin *oral history* de aangewezen bron vormt - wordt in drie fasen de geschiedenis geschetst van deze 'oudste' gastarbeiders: de werving en de aankomst, het werk en het onderkomen, en de ontluistering.

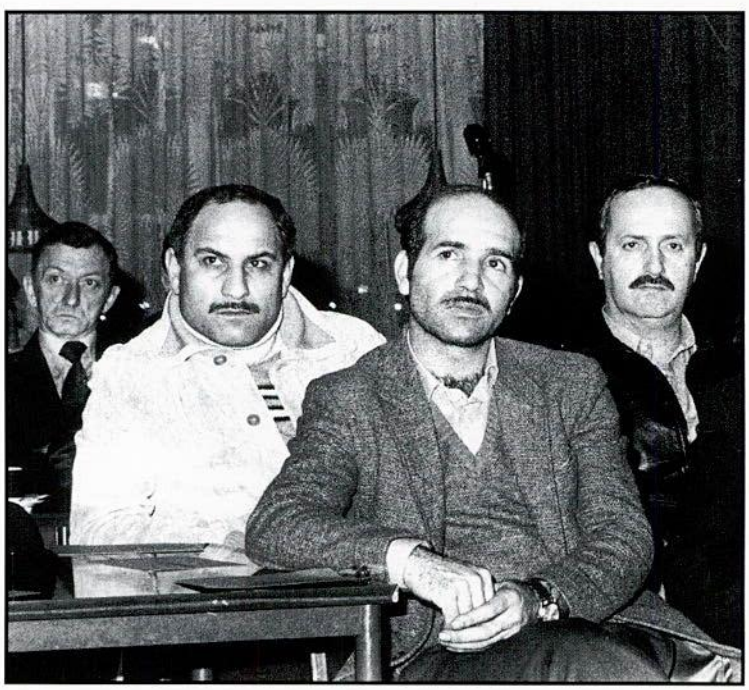

Eerste generatie 'gastarbeiders' in Nederland.

(Ingezonden mededeling)

U wilt er even uit ?
Stel U voor,U wandelt 15 a 20km door prachtig landschap, uitgestrekt bos met fantastische doorkijken, wijnvelden en boomgaarden.
En dan bezoekt U daarna een gerenommeerd wijndomein of ambachtelijke huisbrouwerij. U proeft er verschillen in wijnkwaliteit en druivesoort of verschillende biersoorten en brouwerij-recepten.
Veel om van te genieten met

door Duitsland
Wijn- en Bier Wandeltochten
Informatie en Aanmelding:
020 - 6854845 & 070 - 3620707
Postbus 11736, 2502 AS Den Haag

TELEVISIE

TELEVISIE EN THEATER

Ruim een jaar geleden zond het Humanistisch Verbond de eerste co-produktie met het Rotterdamse RoTheater uit: Je leeft omdat je geboren bent, geschreven door de Duitse journalist André Muller; een interview van de journalist met zijn eigen moeder. Afgelopen voorjaar volgde een adaptatie van een voorstelling die door de gevluchte Chinese dichter Duo Duo geschreven was. Komend voorjaar staat een nieuwe serie min of meer 'actuele drama's' gepland en op kerstavond zendt de HOS als voorproefje op die bijzondere serie een toepasselijk televisiedrama uit, een week eerder voorafgegaan door een herhaling van 'Je leeft omdat je geboren bent'. In alle gevallen gaat het om theatervoorstellingen die het RoTheater in de zaal speelt en die - soms achteraf, soms gelijktijdig - voor de televisie bewerkt worden, voorzien van een nieuw regieconcept en opgevoerd in een speciaal voor de televisie geënsceneerde setting. Het maakt het samenwerkingsverband tussen RoTheater en de HOS uniek in Nederland.

Je leeft omdat je geboren bent
Donderdag 17 december 1992, 22.00 uur, Nederland 1

De Duitse journalist André Müller interviewde Peter Handke vlak nadat diens moeder zelfmoord had gepleegd. Handke vertelde hem hoezeer hij het betreurde dat hij zijn moeder nooit werkelijk had gekend, dat hij haar nooit 'een kunstwerk van vragen' had voorgelegd. Müller realiseerde zich toen hoe slecht hij zijn eigen moeder kende. Voor het te laat zou zijn, interviewde hij haar toen. Dat werd een intens en dramatisch gesprek, gepubliceerd in het Duitse weekblad Die Zeit onder de titel 'Je leeft omdat je geboren bent'. **Peter de Baan** en **Anita Menist** speelden André Müller en zijn moeder eerst in het theater en daarna op de televisie.

So long, farewell, auf wiederseh'n, goodbye
Donderdag 24 december, 22.00 uur, Nederland 1

Het dagelijks leven houdt niet op ons te voorzien van ontrouw, jaloezie, en eenzaamheid. En van films die niet ophouden ons te laten geloven in liefdes die gebouwd zijn op fondant in een omgeving waar geen berg te hoog is. Het mooiste voorbeeld daarvan is zonder twijfel 'The sound of music'. Dreigt er in de film een probleem dan is er altijd een liedje voorhanden. De tranen die over onze wangen stromen, zijn niet zout maar zoet. De enorme - vaak stille - bewondering die gekoesterd wordt voor de film en het, eveneens stille, verlangen dat die wereld echt is, was uitgangspunt voor de theatervoorstelling 'So long, farewell, auf wiederseh'n, goodbye'. Dat verlangen doet sommigen naar de fles grijpen, anderen gaan veelvuldig ter kerke en in Amerika ging een vrouw 904 keer naar The sound of music. De theatervoorstelling die over een lotgenote van deze vrouw gemaakt werd (gespeeld door **Sylvia Poorta**), is voor de televisie bewerkt, opnieuw opgenomen en een stemmig televisiedrama voor kerstavond geworden, over haar lijden, haar verlangen, haar wanhoop en haar geluk.

VERSIEREN

Vanaf donderdag 31 december, wekelijks om 22.00 uur, Nederland 1

IJs en weder dienende beleven we op oudjaarsavond de eerste aflevering van een serie televisieprogramma's over *ƒ* hoe toepasselijk voor deze Humanist *ƒ* erotiek. Na een heftige opleving in de jaren zestig die weer vervlakte in de daaropvolgende decennia, is het onderwerp aan het begin van de jaren negentig weer helemaal terug in de aandacht. In de media is het niets minder dan een 'hot item'. Aandacht ervoor in het documentaire genre blijft daarbij wat achter. Terwijl juist de documentaire de televisiekijker kan confronteren met een nieuwe, verrassende visie op de werkelijkheid om hem heen. Met die gedachte in het achterhoofd is een ploeg onder leiding van Ireen van Ditshuyzen op zoek gegaan naar dat mystieke, zich buiten de maatschappelijke perken bevindende gebied van erotiek en sensualiteit. Een in zeker opzicht nog onontgonnen gebied. Want de vraag wat erotiek nu precies is, wordt in Nederland zelden gesteld. Om erotische gevoelens te verwoorden kent de Nederlandse taal dan ook nog niet half zoveel uitdrukkingen als bijvoorbeeld het Arabisch, dat alleen al zo'n veertig woorden heeft voor 'het'. 'Versieren' behandelt erotiek als iets vanzelfsprekends, als iets uit het dagelijks leven, waarbij de zintuigen een grote rol spelen, het aanraken, voelen, proeven, ruiken en zien. Centraal in iedere aflevering staan persoonlijke verhalen, voorvallen en belevenissen die samen met de locatie het thema van iedere uitzending bepalen. Zo spelen de eerste drie programma's zich respectievelijk af op een basisschool, een middelbare school en een hippisch opleidingscentrum en zijn de hoofdpersonen kinderen, jongeren en paarden. Later zullen we onder anderen ook nog Surinaamse vrouwen en kokende mannen tegenkomen. Met ingang van oudjaarsavond iedere donderdagavond, 22.00 uur, acht weken lang.

(Ingezonden mededeling)

I S V W

Internationale School voor Wijsbegeerte

Programma voorjaar 1993

De Internationale School voor Wijsbegeerte, opgericht in 1916, is een levensbeschouwelijk en politiek onafhankelijk centrum voor wijsgerige reflectie.

Dezer dagen verschijnt het **voorjaarsprogramma 1993**, een rijk geschakeerd aanbod van cursussen en conferenties op het gebied van filosofie en zingevingsvraagstukken.

Op verzoek zenden wij u graag en vrijblijvend uitgebreide informatie toe.

ISVW, Antwoordnummer 1048,
3800 WB Amersfoort,
tel. 033-650700

MEER INFORMATIE OVER DE HUMANISTISCHE OMROEPSTICHTING (HOS): POSTBUS 135, 1200 AC HILVERSUM. TEL.: 035-284689

Bestuurlijk conflict beheerst HV-..

Het congres van het Humanistisch Verbond dat 21 en 22 november in Rhenen werd gehouden, stond voor een groot deel in het teken van een bestuurlijk conflict. Vijf bestuursleden lieten kort voor het congres weten dat zij hun bestuurslidmaatschap niet wensten te continueren. De twee nieuwe kandidaten voor het hoofdbestuur trokken zich op het congres terug. Het overgebleven hoofdbestuur van acht leden heeft als hoogste prioriteit de uitvoering van het Beleidsplan 1993, dat eerder op de eerste congresdag unaniem werd goedgekeurd en een belangrijke fase kenmerkt van de reorganisatie. Een onderzoekscommissie zal het conflict onder de loep nemen en zo spoedig mogelijk haar bevindingen aan het congres rapporteren.

Slechte communicatie, geen open discussieklimaat en het ontbreken van een optimale dialoog tussen de vereniging en het bestuur. Dat zijn de voornaamste punten van kritiek van de vijf afgetreden bestuursleden. "De informatievoorziening door het dagelijks bestuur aan het hoofdbestuur laat te wensen over. Ook ontbreekt een optimale dialoog tussen de vereniging en het bestuur", aldus **Gijsbert Hoogerkamp**, die mede het woord voerde namens **Saskia ter Kuile, Clari Passchier, Yvonne van Wagensveld** en **Serge Ydo**. Als gevolg hiervan concludeerden deze bestuursleden, onafhankelijk van elkaar, dat zij de manier waarop het Humanistisch Verbond wordt bestuurd niet meer kunnen ondersteunen.
De andere tien leden van het hoofdbestuur (de zittende leden en de twee die hun bestuurslidmaatschap op dit congres neerlegden, Ben Olivier en Floor Theringh) herkenden zich niet in de argumenten van 'de vijf'. Namens hen liet Jan Glastra van Loon aan het congres weten: "Wij zijn het in het voltallige hoofdbestuur eens over het beleid, over de uitvoering daarvan en de begroting voor het komende jaar."
Dus daar ligt het niet aan. Maar waaraan dan wel? In een later uitgegeven gezamenlijke verklaring van het hoofdbestuur en de afgetreden bestuursleden, vinden beide elkaar in de constatering dat het conflict verschillen van inzicht betreft van strikt zakelijke en bestuurlijke aard.

Een poging van Guus den Besten, afgevaardigde uit Oost-Groningen, om een compromis te bewerkstelligen dat voor beide 'groepen' bestuursleden en het congres bevredigend zou zijn, haalde het niet. Zijn motie (door afgevaardigden uit 13 afdelingen mede-ondertekend) om op het congres een interimbestuur te kiezen van vijf mensen, aangevuld met twee zittende en twee afgetreden bestuursleden, werd met 113 tegen 72 stemmen afgewezen (bij twintig onthoudingen). De overgebleven bestuursleden hadden daarvóór al laten weten dat geen van hen tot een dergelijk bestuur wenste toe te treden. Greetje den Ouden: "Als u besluit mij naar huis te sturen, zou het toch niet realistisch zijn als ik direct daarop deel ging uitmaken van een nieuw hoofdbestuur. Dan zou ik volstrekt ongeloofwaardig zijn."
Zonder stemming koos het congres vervolgens voor de motie van Midden-Holland, om het resterende bestuur te vragen uitvoering te blijven geven aan het vastgestelde beleid. Guus den Besten verklaarde daarop dat hij zich loyaal achter de acht overgebleven hoofdbestuursleden opstelde.

Maar daarmee was de mist nog niet opgetrokken die over de bestuursproblemen hing. Wat is er nu precies aan de hand? Dat kon en wilde het congres op zo'n korte termijn niet achterhalen. In plaats daarvan werd besloten een commissie van wijze mensen in te stellen: een suggestie zowel van Glastra van Loon als van Den Besten en Midden-Holland. Deze commissie gaat de gebeurtenissen die tot de bestuurscrisis hebben geleid onderzoeken en zal aanbevelingen doen voor het functioneren van het hoofdbestuur en de verenigingsdemocratie. Hangende dit onderzoek zullen het hoofdbestuur en de vijf afgetreden bestuursleden zich onthouden van verder commentaar op de problematiek.
Om enige schot in de zaak te houden,

Vijf hoofdbestuurders uit protest afgetreden, resterend bestuur zet goedgekeurd beleid voort, 'wijze-mensen'-commissie zal conflict onderzoeken.

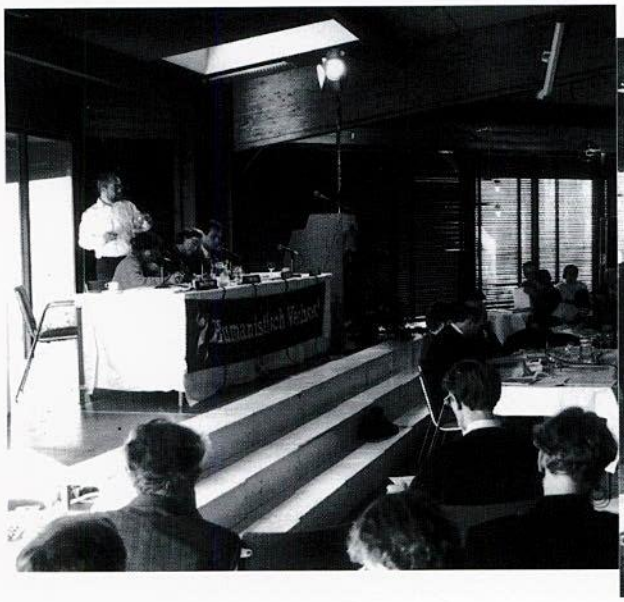

Foto: Hes van Huizen

gres

wordt ernaar gestreefd dat de onderzoekscommissie een eerste verslag van haar bevindingen uitbrengt op 13 maart. Tijdens het congres werd besloten dat de congreszitting op deze dag zou worden voortgezet. Dan komt ook een aantal agendapunten aan de orde, waar het congres op 21 en 22 november niet meer aan toekwam. Onder andere een tweede motie van Midden-Holland, waarin gevraagd wordt om één of meer bijeenkomsten ter voorbereiding van het congres voor alle afdelingen. Afgevaardigde André de Bruin: "Nu hebben alleen enkele grotere afdelingen zich, buiten de Verbondsraad om, gezamenlijk op het congres beraden. Maar er zijn ongetwijfeld meer, ook kleinere afdelingen die daar prijs op zouden stellen. Daarom lijkt een voorbereidende bijeenkomst voor allen ons wenselijk." Het besluit om de discussie op te schorten tot de extra congresdag, stuitte bij een tiental aanwezigen op weerstand, waarna zij demonstratief de zaal verlieten.

Hoewel een groot deel van het congres in het teken stond van het bestuurlijke conflict, was dat niet het enige wat aan de orde kwam. Zoals eerder gemeld: het Beleidsplan 1993 werd, na uitvoerig te zijn besproken, unaniem aangenomen door het congres - evenals de begroting voor 1993. De voor de komende jaren uitgezette koers kan daardoor worden voortgezet, wat voor de komende jaren betekent: onderzoek naar de uitstraling, het effect en de financiële versterking van het Humanistisch Verbond, Humanitas en De Vrije Gedachte; versterking van het HV in de regio; betere bestuurs- en overlegstructuren; uitbreiding en versterking van de bezinningsfunctie; verdere uitwerking en uitvoering in de regio's van het Project Samen Leven.
Bovendien werden besluiten genomen over verschillende interne punten, zoals de organisatie van de humanistische uitvaartbegeleiding en de financiële regelingen met betrekking tot de gemeenschappen van het Humanistisch Verbond.

Ingrid Cramer

VERKLARING VAN DE VOORZITTER VAN HET HUMANISTISCH VERBOND, JAN GLASTRA VAN LOON

'Wanneer tussen twee mensen een conflict ontstaat en zij bovendien met elkaar van mening verschillen over de aard en de oorzaken van dat conflict, is het niet waarschijnlijk dat zij dat zonder tussenkomst van een derde kunnen oplossen. Als het niet gaat om twee individuen maar om twee groepen mensen, is de kans dat zij er gezamenlijk uitkomen eerder kleiner dan groter. De laatste situatie heeft zich voorgedaan in de boezem van het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond. Het congres is eraan te pas gekomen om het conflict te doorbreken. Het besloot onder andere tot de instelling van een commissie van verstandige mensen om de zaak te onderzoeken.

U zult begrijpen en billijken, dat ik op dit moment geen mededelingen doe over het conflict zelf, hoezeer ik ook mijnerzijds begrijp dat velen naar opheldering over de zaak verlangen. Ik moet u in ieders belang en in het belang van het Humanistisch Verbond in het bijzonder vragen, in afwachting van het rapport van de commissie uw geduld te bewaren en eventuele uitlatingen en speculaties in de pers te laten voor wat ze zijn.

Op één punt kan ik u geruststellen. Het nu fungerende hoofdbestuur van acht mensen is naar HV-maatstaven klein en telt vacatures. Maar het is een volwaardig hoofdbestuur en functioneert ook als zodanig. Dat wil zeggen dat het niet alleen de lopende, maar alle zaken van het Humanistisch Verbond behartigt. Het zal dus ook de reorganisatie en de beleidskoers waartoe is besloten om de problemen van deze tijd het hoofd te bieden voortzetten en vervolgen. Vanzelfsprekend mag u van ons verwachten dat we daarvan op het komende congres verantwoording afleggen.'

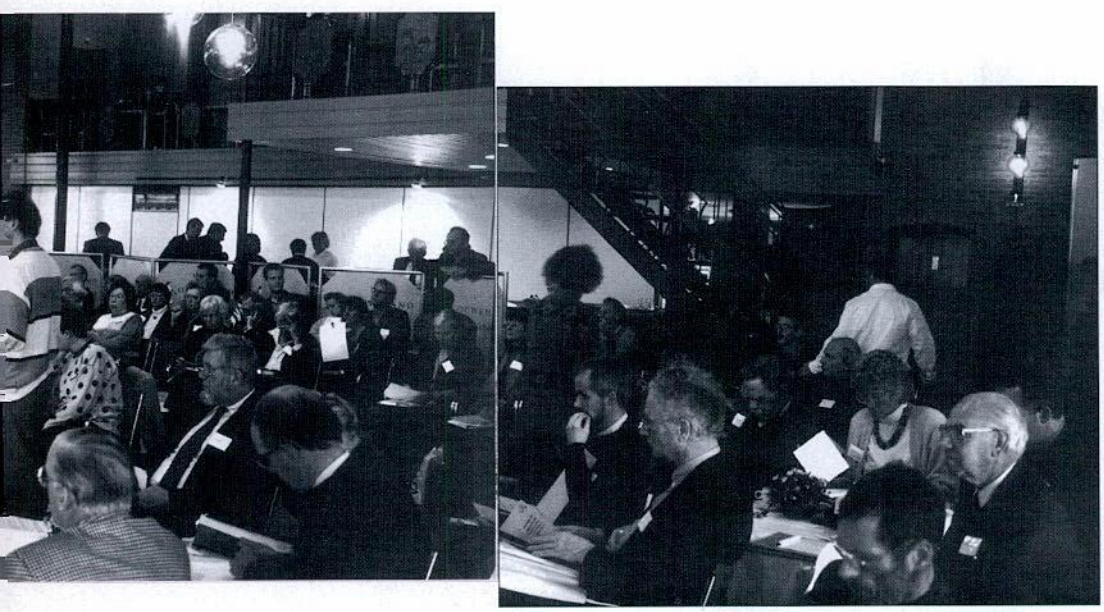

Panorama van het congres in Rhenen

BESTELLEN VAN EXTRA NUMMERS 'LUST'

Dit speciale winternummer van de Humanist over lust is in de maanden december en januari verkrijgbaar in de kiosk en boekhandel. U kunt het nummer ook via de giro aanvragen. Stort dan f 8,45 (f 5,95 plus porti) op giro 58 van de Humanistische Pers te Utrecht onder vermelding van 'Humanist-lust'. Het adres op uw giro-afschrijving geldt als verzendadres. Wilt u meerdere exemplaren? Maak dan even zovele keren het bedrag van f 8,45 over als u exemplaren wilt hebben. (Dus voor bijvoorbeeld een bestelling van 5 exemplaren: 5 x f 8,45 = f 42,25 overmaken). Wilt u meer dan 10 exemplaren bestellen, neem dan contact met ons op: tel. 030-318145. Extra bestellingen zijn mogelijk zolang de voorraad strekt.

Rekenschap over architectuur

We leven in een tijd waarin vele menselijk-culturele activiteiten de vorm hebben aangenomen van een industrieel en commercieel bedrijf. Hun relatie met de *condition humaine* is nauwelijks meer zichtbaar. Ze bestaan, zo lijkt het, enkel nog als een neutraal en zakelijk spel van krachten. Dit geldt zeker ook voor het bouwen. Men kan zich afvragen of een activiteit die zo wezenlijk is voor de kwaliteit van het menselijk samenleven, inderdaad kan worden overgelaten aan de louter economische en technische dynamiek. Heeft het bouwen niet ook te maken met zin en betekenis in het dagelijks bestaan van de mensen die die gebouwde wereld bewonen?

Architectuur kan worden gezien als de traditie waarin de culturele dimensies van het bouwen praktische gestalte krijgen in het vormgeven van de menselijke ruimte. Tegen de achtergrond van het huidige bedrijfsmatige bouwen is het niet verwonderlijk dat deze traditie meer en meer in de schaduw komt te staan. De projectontwikkelaar lijkt de plaats van de bouwmeester te hebben overgenomen.

In het inleidend artikel opent Herman Coenen een perspectief waarin de menselijke context van het architectonisch proces zichtbaar kan worden gemaakt. Aansluitend toont een drietal verhalen de architectuurwereld van binnenuit. Jo Coenen beschrijft de vaak eenzame positie waarin de architect zich bevindt. Benno Premsela laat horen, hoe belangrijk de binnenhuisarchitectuur is als middenstuk tussen het ontwerp van de architect en gebruik door de bewoner. Fons Elders schetst vervolgens de lotgevallen van zijn idee voor een woningbouwproject waarin individuele en sociale ruimte met elkaar geïntegreerd konden worden: het Amsterdamse Vierwindenhuis.

U kunt Rekenschap bestellen door f 12,50 te storten op giro 582293 t.n.v. stichting Socrates Utrecht, onder vermelding van 'Rekenschap december 1992'.

Een abonnement kan worden aangevraagd door te schrijven naar Humanistisch Verbond, Antwoordnummer 2181, 3500 VB Utrecht (een postzegel is niet nodig). De abonnementsprijs is f 45,-- (4 nummers). Wacht met betalen s.v.p. op onze acceptgirokaart. Nieuwe abonnees ontvangen gratis het boek 'Welzijn zonder grenzen - sociaal-culturele aspecten van de Europese integratie'.

Meer dan 3500 proefabonnees!

De proefabonnee-actie van de Humanist - drie nummers voor een tientje - is een groot succes geworden. Tot nu toe hebben meer dan 3500 mensen een proef op de Humanist genomen. Zij krijgen het oktobernummer, het novembernummer en dit speciale winternummer toegestuurd. Daarna kunnen zij beslissen of de kennismaking hen zo goed is bevallen dat ze door willen gaan voor een gewoon jaarabonnement. Velen zullen ook lid worden van het Humanistisch Verbond (zij krijgen dan het blad automatisch thuisgestuurd). Nog geen abonnee of HV-lid? Neem eens een jaar op proef en vul de kaart in die elders in dit nummer is meegeniet. U kunt 'm zonder postzegel plakken direct op de bus doen.

Emancipatieprijs voor Patsy Sörensen

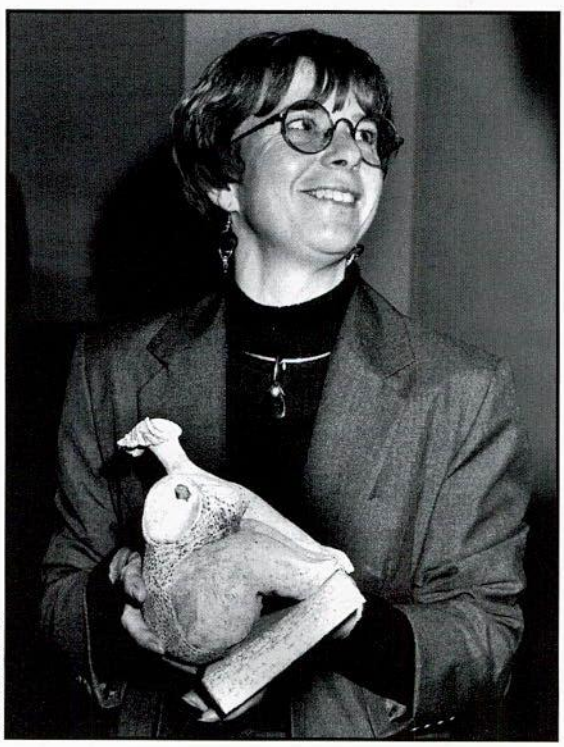

Foto: Gerard Linde

Op 6 november kreeg Patsy Sörensen de Mr.A.E. Ribbius Peletierprijs uitgereikt omdat zij zich heeft onderscheiden op het gebied van de vrouwenemancipatie. De Belgische Patsy Sörensen voert een eenzame strijd tegen de internationale vrouwenhandel. Haar huis in Antwerpen staat behalve voor prostituées ook open voor wat zij noemt alle 'minderbedeelden': zwervers, verslaafden en spijbelende kinderen. Ze noemt haar project 'Payoke' en neemt het met name op voor de vaak illegaal in België verblijvende buitenlandse vrouwen die tegen hun wil in de prostitutie zijn beland.

HV-NIEUWS

Van het hoofdbestuur

Vergadering
De novembervergadering stond vrijwel geheel in het teken van de laatste voorbereiding op het congres van 21 en 22 november. Een ernstige complicatie hierbij was het bericht dat, behalve de twee hoofdbestuursleden van wie dat bekend was en voor wie nieuwe kandidaten zijn aangemeld, vijf hoofdbestuursleden zullen aftreden. Op het congres zal een en ander toegelicht worden. Als u dit leest, is bekend of de moeilijkheden overwonnen zijn of welke aanzet hiertoe is gegeven.
HVO/UvH
Een goed overleg was er tussen bestuursleden van de stichtingen Humanistisch Vormingsonderwijs en het Pedagogisch Instituut HVO en het hoofdbestuur, dat er prijs op stelt jaarlijks zeker eenmaal met de verschillende werkstichtingen en diensten van gedachten te wisselen. Een vergadering van de dagelijkse besturen van de Universiteit voor Humanistiek en het HV vindt eveneens nog in november plaats.
HSHB
Aan een lange periode van onderhandelingen tussen de constituerende organisaties en de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden over nieuwe statuten van de laatste, is een alle partijen bevredigend einde gekomen en hiermee is `een basis gelegd voor een vruchtbare samenwerking'.
Afscheid
Naast de meer gebruikelijke agendapunten was er die laatste vergadering van het congres ook een punt: "afscheid FT en BO". In een afscheidstoespraakje richtte de voorzitter woorden van dank aan Floor Thesingh en Ben Olivier, die respectievelijk vier en vijftien jaar deel hebben uitgemaakt van het hoofdbestuur. Heeft Floor Thesingh zijn bestuurlijke bijdragen geleverd op de gebieden van vorming en geestelijke verzorging, Ben Olivier heeft zich al die jaren ingezet voor erkenning en financiering van het HVO en het Humanistisch Opleidings Instituut en de Universiteit voor Humanistiek. Beiden blijven beschikbaar voor HV-werkzaamheden, want zoals in het dankwoord werd gezegd: "er blijft nog veel te doen voor de humanistische beweging".

Jorien Boegem, algemeen secretaris

Zwart-Wit, eerste thema van project Samen Leven

'Samen Leven' is het belangrijkste vormingsproject van het Humanistisch Verbond voor de komende paar jaar. Vanuit humanistische normen en waarden wordt kritisch gekeken naar het contact tussen mensen met een verschillende achtergrond. Situaties in het alledaagse leven staan centraal. Het eerste thema 'Zwart-Wit' gaat over het persoonlijke contact tussen Nederlanders en mensen met een andere culturele achtergrond. Het project kan worden uitgevoerd in plaatselijke afdelingen van het Humanistisch Verbond.
Op het Landelijk Humanistisch Centrum in Utrecht zijn een gratis folder en een documentatiemap verkrijgbaar. De map (180 pagina's) is in de eerste plaats bestemd voor projectorganisatoren en gespreksbegeleiders, maar is ook verkrijgbaar voor belangstellenden. Prijs: *f* 15,- voor leden van het Humanistisch Verbond, *f* 25,- voor niet-leden. Voor verzending wordt *f* 7,50 extra gerekend. Bestellen door overschrijving van het bedrag op postgiro 197930 t.n.v. het Humanistisch Verbond o.v.v. 'Map Samen Leven'.

Justitie viert jubileum

Op 1 januari 1968 werden voor het eerst humanistische raadslieden benoemd bij de Inrichtingen van Justitie. Het was een hele doorbraak toen na veel politieke strijd tien raadslieden in dienst traden onder leiding van Centraal Geestelijk Raadsman P.A.Pols. Tot dan toe werd het werk gedaan door vrijwilligers.
In 1993 is dit 25 jaar geleden. Reden voor de Dienst Humanistische Geestelijke Verzorging bij de Inrichtingen van Justitie om een symposium te organiseren. Dit zal op 26 februari worden gehouden in de Koningszaal in de Artis in Amsterdam. Onder de titel 'De gedachten zijn vrij' zullen verscheidene inleidingen worden gehouden door achtereenvolgens mr.C.Boey, voorzitter van de Vereniging van Gevangenisdirecteuren, prof.dr. H.P. Kunneman, hoogleraar en drs. J.H. Mooren, docent (beiden aan de Universiteit voor Humanistiek). Voorzitter is mr. A.J. Heerma van Voss. Voor verdere informatie kunt u bellen: 03404-52301.

Landelijke Vrouwendag 1993 in Utrecht

Voor de 13e keer organiseert de Vrouwengroep van het Humanistisch Verbond de Landelijke Vrouwendag. Deze dag zal worden gehouden op zaterdag 6 maart 1993 in het Sint Bonifatiuscollege, Burg. F. Andreaelaan 7, Utrecht. Het thema is 'Woede'. De kosten bedragen *f* 12.50, inclusief lunch. Dit bedrag kunt u overmaken op giro 197930 t.n.v. Humanistisch Verbond, onder vermelding van Vrouwendag 13 maart 1993. Uw overmaking is tevens uw inschrijving.

Prof. Manschot in Bussum

De afdeling Bussum e.o. en de afdeling Laren/Blaricum hebben voor een bijeenkomst op 24 januari uitgenodigd prof.dr. H.A.M. Manschot.

Zijn onderwerp zal zijn `De Mens als Zorgenkind'. De lezing zal worden gehouden in hotel Jan Tabak te Bussum. Aanvang 10.30 uur; in de pauze wordt een koffie geserveerd. Als bijdrage in de kosten vragen wij f 6,= per persoon.

Filosofiecursus in Waddinxveen

Programma: Darwin, Toynbee, Russell.
Op 18 januari 1993: dr. A.A. de Bruin over 'In welke tijd leefden zij?'. Op 25 januari: drs. F. Eijgenraam over `Darwin's invloed op het moderne denken'.
op 15 februari: prof.dr. P.B.M. Blaas over `Toynbee als geschiedfilosoof'. En op 22 februari: prof. S.J. Doorman over `Russell, filosoof en atheïst'.
Plaats: buurtcentrum De Boog, C.Huygenslaan 2 in Waddinxveen. De Boog is gelegen in de Vondelwijk, nabij station NS Waddinxveen-Noord. Aanvang 20.00 uur precies, op de eerste avond 19.30 uur. Prijs inclusief uitgebreid cursusboek: voor leden f 40,-, voor niet-leden f 55,-.
Deelnemers dienen in verband met grote belangstelling ruim tevoren te gireren. Terugstorting vindt plaats indien de cursus is volgeboekt. Giro: 0338059 ten name van Midden Holland, Bilderdijklaan 24, 2741 AP Waddinxveen. Verdere informatie tel. 01828-13431.